

61036

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YENİÇAĞ TARIHİ ANABİLİM DALI

PERTEV PAŞA'NIN HAYATI

VE

VAKIFNAMESİ

(980 H./ 1572 M.)

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Abdülkadir BALGALMIŞ

Tezi Yöneten

Prof.Dr. Mücteba İLGÜREL

İSTANBUL - 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMENTASYON MERKEZİ

PERTEV PAŞA'NIN HAYATI

VE

VAKİFNÂMESİ

(980 H./ 1572 M.)

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	III
BİBLİYOGRAFYA.....	VII
GİRİŞ.....	1
— Vakıf.....	1
— Vakıfnâme.....	5

I. BÖLÜM

Pertev Mehmed Paşa'nın Hayatı.....	8
Pertev Paşa'nın Şehzâdeler Vak'asındaki Rolü.....	13
Pertev Paşa Haslarından Dubrovnik'e Yardım.....	19
Szigetvar Seferi ve Göle Kalesi'nin Fethi.....	20
II. Selim'in Tahta Çıkmak İçin Belgrad'dan İstanbul'a Gelişinde Yeniçerilerin Çıkardığı Patırtı.....	31
Osmanlı Donanmasının Akdeniz'e Açılması ve Pertev Paşa'nın Serdarlığı.....	33
Lepanto (İnebahtı) Deniz Muharebesi.....	36
Ölümü.....	48
Kişiliği.....	49
Hayratı.....	51
Sarayı.....	52
Hanı.....	53
Türbesi.....	54
Camisi.....	55
Pertev Mehmed Paşa'nın Âilesinin Şeceresi.....	56

II. BÖLÜM

Vakıfnâmenin Maddî Tavsifi.....	57
Vakıfnâmenin Mahiyeti Hakkında.....	59
Pertev Paşa Vakıfnâmesi.....	71

EKLER

Türbe Kitâbesi Hakkında.....	162
Türbe Kitabesi'ndeki Şiirin Transkripsiyonu.....	163
Türbenin İç Krokisi.....	164
Türbenin Çevre Krokisi.....	165
Türbenin Fotoğrafları.....	166

Ö N S Ö Z

Beyazıt Devlet Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü'nde görev yaptığım yıllarda, Değerli Hocam Prof.Dr. Mehmet İpşirli Bey'in kütüphanede bulunan bu Vakıfnâme'yi bir vesileyle bana tanıtması, "çok kıymetli bir Vakıfnâme'dir" diye dikkatimi çekmesi beni bu Vakıfnâme'yi merak etmeye, Pertev Paşa'yı tanımaya ve üzerinde çalışmaya yöneltti.

Osmanlı Tarihi'nin uzun bir dönemini ihtiva eden Kanunî ve II. Selim devrinde önemli bir mevkide İkinci Vezirlikte ve fetihlerde bulunan Pertev Mehmed Paşa gibi bir devlet adamı yeteri kadar tanıtılmamıştır. Hakkında ansiklopedik bilgiler dışında, bizim tesbitimize göre bir araştırma da yapılmamıştır. Bu vesileyle, Pertev Paşa'nın Hayatı ve Vakıfnâmesi'ni, günümüz kültürüne kazandırmak amacıyla tez konusu olarak belirledik. Çalışmamız iki ana bölüm ve birde ekler kısmından oluşmaktadır. Birinci bölümde, kaynaklardan edindiğimiz bilgiler sayesinde Pertev Paşa'nın hayatı ve kişiliğini ortaya koymaya çalıştık.

Pertev Paşa, Enderûn eğitiminden sonra Rikâb-ı Hümâyûn ağalıklarında bulunmuş ve bir müddet sonra da Kapıcıbaşılığa atanarak saraydan ayrılıp Yeniçeri Ağası olmuştur. Bu görevde iken Nahcıvan seferine katılan Pertev Paşa, sefer dönüşün-

de Rumeli beylerbeyi ve daha sonra da vezir olup İkinci vezirliğe kadar yükselmiştir.

Pertev Paşa'nın, Rumeli beylerbeyiliği'nde, şehzadeler mücadelesinde, Macaristan'da Göle (Gyula) kalesinin fethinde, Kanunî'nin cenazesi İstanbul'a getirilirken meydana gelen Yeniçeri olaylarında, İnebahtı deniz muhârebesinde ve daha başka birçok yerlerde adı geçmektedir. Pertev Paşa bu saydığımız olaylarda en önemli kişi olması bakımından araştırılmaya değer bir devlet adamıdır.

Pertev Paşa'nın Vakıfnâmesi, diğer vakıfnâmelerle karşılaştırıldığında oldukça ayrıntılıdır. Mesela kervansaraya gelen yolcuların alacağı hizmetler en ince teferruâtına kadar tek tek belirtilmiştir. Vakıfnâmenin önemli bir yönü de Pertev Paşa'nın hayatı, kişiliği, faaliyetleri, âilesi ve sosyoekonomik durumu hakkında orijinal bilgiler ihtiva etmiş olmasıdır. Her bakımdan mükemmel bir sosyal içeriğe sahip olan Vakıfnâme'nin, günümüz kültür değerlerine katılması, vakıf teşekkülü, teşkilâtı ile sosyal ve ekonomik bakımdan incelenmesi gereken önemli bir belge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu vakıfnâme aynı zamanda tarihî hadiseleri aydınlatan bir vesika mahiyetindedir. Osmanlı sosyal hayatında önemli bir işlevi olan vakıfların, çeşitli sahalarda sosyal hizmetler ver-

mesi, eğitim ve sağlık gibi pek çok meseleyi çözmesi, hele yoksulların eğitimiyle ilgilenip, vasıfsız birey olarak topluma katılacak kimsesiz çocuklarını eğitilmiş kişiler olarak topluma kazandırılmasının neticesidir ki; XVI. yüzyıl Osmanlı toplum hayatı her bakımdan tekâmül etmiştir.

İkinci bölümde de Vakıfnâmesi'nin transkripsiyonu ele alındı. Metnin transkripsiyonunu hazırlarken, tek ve orijinal nüsha olan Beyazıt Devlet Kütüphanesi Umumi 5157 numarda kayıtlı nüshası üzerinde çalışıldı. Transkripsiyon tam olarak uygulanmadı. Ancak Arapça ve Farsça kelimelerde elif (â, â, e), hemze ('), ayın (c) ve vâv-ı ma^cdûleler (h^v ...) gibi v ile değil â ile gösterilmiştir. Vakıfnâmenin, 113a-11120b ve 121a varakları boştur. Bu boşluklar şahitlerle ilgili sayfaların devamıdır. Ekler kısmında ise, türbe kapısı üzerinde Pertev Paşa için Şair Nihâdî tarafından yazılan şiir halindeki kitâbenin transkripsiyonu ile türbede bulunan mezarlarla ilgili fotoğraf ve fotokopiler bulunmaktadır.

Bu çalışmada gösterilen samimi gayrete rağmen, bazı meselelerin noksan olabileceği tabiidir. Ancak bu noksanlar eserin mahiyetini ciddî bir şekilde değiştirmeyeceği ve her

çalışmanın, daha geniş bir çalışmaya ışık tutacağı düşünce-
siyle, bu çalışmamın faydalı olacağını ummaktayım.

Titizlik ve özveri ile Arapça ve Farsça ibareleri çö-
meme yardımcı olan emekli müftü, ilahiyatçı Cezair Yarar
Bey'e, yardımlarını gördüğüm değerli hocalarıma ve tezimi
hazırlarken, çalışmalarına daima yol gösteren, ikmâline ka-
dar da teşvik ve yardımlarını hiç esirgemeyen değerli hocam
Prof. Dr. Mücteba İlgürel Bey'e minnet ve şükrânlarımı arze-
derim.

İstanbul 1996

Abdülkadir Balgalmış

BİBLİYOGRAFYA

I - ARŞİV BELGELERİ VE YAZMALAR

- Topkapı Sarayı Arşivi, E. 673/1, E. 1421, E. 4777, E. 5688, E. 6058/13, E. 6059/2, E. 6059/10, E. 6643.
- Alî MUSTAFA, Kühü'l-ahbâr, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, nr. 914.
- 5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565-1566) < Tıpkıbasım >, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın Nu: 21, Ankara 1994.
- İtâ'atnâme, Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, nr. 341.
- Kanunnâme, Atıf Efendi Kütüphanesi, nr. 1734.
- PERTEV Paşa, Vakıfnâme (980/1572), Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Umumi, nr. 5157.

II - İNCELEME VE MAKALELER

- AKAKUŞ, Recep, Eyyûb Sultan ve Mukaddes Emanetler, İstanbul 1973.
- ATEŞ, İbrahim, "Hayri ve Sosyal Hizmetler Açısından Vakıflar", Vakıflar Dergisi, XV, Ankara 1982, s. 55-88.

- AYVANSARÂYÎ, Hâfız Hüseyin, Hadîkatü'l-Cevâmî, İstanbul 1281.
- Vefeyât-ı Selâtin ve Meşâhîr-i Ricâl (Hazırlayan Fahri Ç. Derin), İstanbul 1978.
- BAYSUN, M. Cavid, "Lepanto maddesi", İslâm Ansiklopedisi, VII, İstanbul 1979.
- DANIŞMEND, İsmail Hâmi, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, II, III, IV, İstanbul 1971-72.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "Kanunî Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları", Tarih Dergisi, XVI, İstanbul 1966, s. 1-14.
- "Süleyman I maddesi", İslâm Ansiklopedisi, XI, İstanbul 1979, s. 99-155.
- GOETHE, J. W. von, İtalya Seyahati (Çeviren S. B. Göknil), İstanbul 1990.
- HAYRULLAH EFENDİ, Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Tarihi, XII, İstanbul 1292.
- KÂMİL Paşa, Tarih-i Siyâsî, I, İstanbul 1325.
- KÂTİB ÇELEBİ, Tuhfetü'l-kibâr fî esfâri'l-bihâr, İstanbul 1329.
- KAZICI, Ziya, İslâmî ve Sosyal Açıdan Vakıflar, İstanbul 1985.
- MEHMED b. Mehmed Edirnevî, Nuhbetü't-tevârîh ve'l-ahbâr, İstanbul 1276.
- MEHMED SÜREYYÂ, Sicill-i Osmânî, II, İstanbul 1311.
- PEÇUYLU İbrâhim, Tarih, I, İstanbul 1283.
- SELÂNİKÎ Mustafa, Tarih-i Selânikî (Hazırlayan Mehmet İpsirli), İstanbul 1989.

SERTOĞLU, Midhat, Osmanlı Tarih Lûgati, İstanbul 1986.

SOLAKZÂDE, Mehmed Hemdemî Çelebî, Tarih, İstanbul 1298.

TURAN, Şerâfeddin, Kanunî'nin oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası,
Ankara 1961.

—————"Pertev Paşa, Mehmed maddesi", İslâm Ansiklopedisi,
IX, İstanbul 1979.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, II, III-I. kısım,
Ankara 1949,1951.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, "Müessesese-Toplum Münâsebetleri Çerçevesinde XVIII. Asır Türk Toplumu ve Vakıf Müessesesi",
Vakıflar Dergisi, XV, Ankara 1982, s. 23-53.

G İ R İ Ő

Dünyevî bir karşılık beklemeden sadece ahirete yönelik bir hayır ve hasenâtta bulunma düşüncesinin sonucu olan vakıf kavramı, İslâm'ın ilk yıllarından günümüze kadar, sosyal açıdan işlevi geniş olan bir kavramdır.

İslâm ülkelerinde bu kavram sosyal dayanışma bakımından büyük ehemmiyeti haizdir. Çünkü temelinde, "insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olan, malın en hayırlısı, Allah yolunda harcanan başka bir deyişle vakfedilen bağışlanan, vakfın, en hayırlısı da insanların en çok duydukları ihtiyacı karşılayandır" tavsiyesine müslümanlar uyduğu için, bu yolda birbirleri ile âdeta yarış edercesine vakıf eserleri kurmuşlardır¹.

Vakfın daha sarîh bir ifade ile şu şekilde tarifleri yapılmıştır: "Vakıflar, sadece Allah rızasını kazanmak için zengin kimselerce kurulan ve menfaati tamamı ile ihtiyaç içinde bulunanlara tahsis edilen müesseselerdir"²; "Vakıf, hukukî bir akiddir. Bu akidle kişinin Allah'a yakın olma gayesi ile, menkul veya gayrimenkul bir veya daha çok mülkünü dinî, hayrî ve ictimâî bir gayeye müebbeden tahsis etmesidir"³.

1) Ziya Kazıcı, İslâmî ve Sosyal Açından Vakıflar, İstanbul 1985, s. 9.

2) age, s. 28.

3) Bahaeddin Yediyıldız, "Müessese-Toplum Münâsebetleri Çerçevesinde XVIII. Asır Türk Toplumunu ve Vakıf Müessesesi", Vakıflar Dergisi, Ankara 1982, c. XV, s. 26.

Bu tariflerden de anlaşıldığı gibi, toplumun sosyal, siyasî ve iktisadî yapısına tesir etmiş olan vakıflar, ah-lâkî ve dinî duyguların etkisiyle gelişmiştir. Âyetler ve hadislerin yardımlaşmaya teşviki, insanları iyilik ve yardımlaşmaya özendirmiştir. Bu durum Pertev Paşa'nın vakıfnâmesi'nde meâlen şöyle ifade edilmiştir: "...Ademoğlu öldüğünde amel defteri kapanır. Ancak üç şey sebebiyle kapanmaz. 1-Faydalı bir ilim, 2-kendisine dua edecek iyi bir evlat, 3-sadaka-i câriye (devamlı sadaka). Hadîs-i şerîfi gereğince ömrünün sonunu düşünme ve ahiret işlerinde tedbirli olup, amellerin devamı kesilmeden, hayırlı işlerinin hatırlanarak, hasenâtının çokluğuyla kabul olunacak duaya bâis olmak ister"⁴.

İslâmın kişi ve toplum hayatıyla alakalı esasları, bunların kurduğu denge, Türk dünyasında vakıfların gelişmesine yardımcı olmuştur. Uygur Türklerinde geleneği olusan vakıf, Karahanlılar'da gelişmiş, Selçuklular'da müesseseleşmiştir. Osmanlı döneminde çeşit, miktar ve muhteva bakımından zirveye çıkmıştır. Osmanlı devlet yapısında toplumun iktisadî, siyasî, hukukî ve sosyal yapısını sağlıklı bir şekilde geliştiren ve bu gelişmede istikrarı ve dengeyi sağlayan müesseselerin başında vakıflar gelmiştir.

Vakıflar, fethedilen yerlerin kentlesmesine de yardımcı olmuştur. Şehirlerin temizlenmesi, aydınlatılması, insanların rahatı için bahçeler yapılmasını amaç edinen vakıflar da vardır.

4) Pertev Paşa, Vakıfnâme, vr. 11b-12a.

Bugünkü devlet anlayışıyla yapılan pek çok kamu hizmetinin, Osmanlılarda vakıf yoluyla yapıldığını ve devletir yükünü hafiflettiğini vakıfnâme kayıtlarından kolayca anlarız. Örneğin, yollar, köprüler yapımı ve sulama çalışmaları gibi kamu işleri, hastahâneler yapımı ve fakirlere yardım gibi sosyal yardımlaşma faaliyetleri; eğitimci ve öğretmen ücretleri, talebelerin bakımı, medreseler ve kütüphânelerin yapımı ve hizmetlerini üstlenen kültür hizmetleri, cami ve mescid gibi din hizmetleri Osmanlılarda vakıflar kanalıyla karşılanıyordu. Şu belirttiğimiz birkaç husus dahi, sosyal tarihimizi doğru olarak öğrenmek isteyenlerin, tarihî ve sosyolojik bakımdan vakıflarla alakalı araştırmalar yapmaları gerekir. Bunun için sosyologlar, toplum tahlilleri yaparken, müesseselerin dikkate alınmasını ve incelenmesini çok önemli bulmaktadırlar⁵.

Vakıfla ilgili vakfiye, ferman, hüccet ve benzeri belgeleri incelediğimizde ihtiva ettiği hizmet türlerini şöyle sıralayabiliriz⁶.

- 1- Eğitim ve öğretim hizmetleri,
- 2- Sağlık hizmetleri,
- 3- Kültür hizmetleri,

5) Bahaeddin Yediyıldız, Aynı Makale, s. 24.

6) İbrahim Ateş, "Hayrî ve Sosyal Hizmetler Açısından Vakıflar", Vakıflar Dergisi, Ankara 1982, c. XV, s. 55.

- 4- Mlaşım hizmetleri,
- 5- Yapım, bakım ve restorasyon hizmetleri,
- 6- Hayrî ve sosyal yardım hizmetleri,
- 7- Dinî hizmetler,
- 8- Temizlik hizmetleri,
- 9- Ekonomik hizmetleri,
- 10- Güvenlik hizmetleri,
- 11- Şehircilik hizmetleri,
- 12- Turizmi teşvik mahiyetindeki hizmetler,

gibi pek çok hizmetlerin vakıf yoluyla yapıldığını görmekteyiz.

Fazilet, yücelik ve insan sevgisiyle dolup taşan ve sayısız sosyal hizmetleri gören vakıflar, sürekli bir şekilde amaçlarını, zamanın ekonomik, sosyal ve kültürel durumuna göre belirleyerek yoksulluk ve sefaletle karşı yaptığı mücadelelerle sosyal hayatımızda yeri doldurulamaz bir değer olduğunu ispatlamıştır. Bu müessese, fertleri varlıklarıyla hayrî ve sosyal hizmetlere sevk etme bakımından yol gösterici olmuş ve onları teşvik etmiştir. Fertlerin hayrî ve insanî gayelerle yaptıkları çeşitli hizmetler, daha sonraları modern devlet anlayışıyla kollektif ve teşkilâtli yardımlar şekline dönüşerek daha büyük maddî imkânlara erişmiştir. Ancak, ferdin bu konudaki heyecan ve istekleri daima canlı kalmıştır. Çünkü vakfın kaynağı insanların ruhundaki Allah rızası, iyilik ve sevap işleme arzusudur⁷.

7) İbrahim Ateş, Aynı Makale, s. 56.

Vakfın kavram ve muhtevasını belli bir çerçeveye oturtan vakıfnâme (vakfiye) lerin özelliği kısaca şöyle izah edilebilir.

Vakıfnâme (vakfiye)

Kurulmuş vakfın, genellikle vâkıfınca hazırlanmış şartlarından oluşan tüzüğüne, vakıfnâme denilir. Vakıfnâmeler kadılık siciline işlendikten sonra kesinleşirdi. Tarihî bakımdan vakıfnâmeler belge niteliği taşırlar ve bu bakımdan da çok önemlidirler. Zirâ bunlar kendi zamanlarındaki hayat ve kültüre ait çeşitli olayların bize kalan izleridir. Biz de bunları tetkik ederek ekonomik ve sosyal yaşayışlarını öğreniriz. Yani vakıfnâmeler, vakıf müesseselerinin nasıl çalıştığı, kimler tarafından idare edildiği, kimlerin bu vakıftan yararlandığı gibi konuları öğrenmemizi sağlarlar.

Vakıfnâmeler muhtasar veya mufassal olabilir. Küçük veya büyük bir kitap şeklinde olduğu gibi, rulo şeklinde olanları da vardır. Pertev Paşa'nın Vakıfnâmesi de mufassal olup Osmanlı vakıf kültürü bakımından önemlidir. Tarihî ve edebî değer taşır.

Vakıfnâmelerde genellikle önce Allah'a hamd ve sena, Resûlüne salât ve selâmdan sonra insanları hayır yapmaya özendiren âyetler ve hâdisler yer alır. Bunlar dîbâce (önsöz) ma-

hiyetindedirler. Vakıfnâmenin hukukî kısmına girmezler. Vakıfnâmelerdeki belli başlı kısımlar şunlardır.

- a) Vakıf mallarının cinsleri,
- b) Vakfın nasıl idare edileceği,
- c) Vakıf gelirlerinin nasıl harcanacağı,
- d) Vakfı idare edecek mütevellilerin kimler olacağı, vakfın kurumlarında kaç kişinin çalışacağı ve alacakları ücretle, bu ücretlerin nerelerden temin edilerek ödeneceği gibi konular geniş bir şekilde verilir.
- e) Bir veya daha çok kadı'nın (kadı, kazasker), hatta bazan sultanın tescil yazıları, imzaları ve mühürleri bulunmaktadır. Bu kadı tescili baş sayfalarda bulunmasına rağmen, vakıfnâmenin yazılmasından ve onay tasdik eden kadı'nın hükmünden sonra yazılırdı.
- f) Vakıfnâmenin sonunda da tarih ile şahitlerin imzaları bulunur.

Vakıfnâme muhtasar da olsa mufassal da olsa mahiyet bakımından 3 ana bölüm ihtiva etmektedir. Bunlar:

- 1) Dîbâce -mukaddime- (giriş): Vakıf kuruluş sebebi ve amacının âyet ve hâdislerle anlatıldığı bölümdür.
- 2) Vakfın hizmet esasları: Vakfın gelir getiren emlak

ve nakidlerinden ve gider kalemlerinden bahseden en uzun bölümüdür.

- 3) Netice kısmı: Müessesenin islâm'a uygunluğunun belirtilerek, vâkıfın çocukları dahil hiçbir kimsenin bu vakfa müdahale yapamayacağı anlatılır. Bunun da sonunda tarih ve şahitlerin imzaları vardır.

Vakıfnâmelerde gerek başta ve gerekse sonda dualar bulunur: Vakıf hizmetlerinin yürütülmesinde, dürüst çalışan idareci ve görevlilerin faydalı hizmetleri karşılığı olarak vâkıf hayır duada bulunur. Aksine vakıfnâmede belli hizmetleri yapmayan, vakfa ihanet eden idareci ve görevlilere de beddua bulunmaktadır.

I. B Ö L Ü M

PERTEV MEHMED PAŞA'NIN
HAYATI VE KİŞİLİĞİ

PERTEV MEHMED PAŞA'NIN HAYATI

Pertev Paşa, XVI. yüzyılda yetişmiş değerli bir devlet adamı olup özellikle Kanunî devrinde temayüz etmiştir. Kanunî devrinde Divân-ı Hümâyûn'da ikinci vezirliğe kadar yükselmiştir. Pertev Paşa hayır işlerine çok önem vermesi dolayısıyla meşhur olmuş bir devlet adamıdır.

Pertev Paşa aslen Arnavud⁸ bir âilenin oğludur. Doğum tarihi tesbit edilememektedir. Tezimize konu olan Vakıfnâme'nin kaydına göre, babasının adı Abdurrahman olarak geçmektedir⁹. Yine Vakıfnâme'den tesbit ettiğimize göre, Pertev Paşa'nın zevcesi Fütûha Hatun'dur¹⁰. Pertev Paşa'nın dört oğlu iki kızı olmuştur. Oğulları Mahmud, Mustafa, Mehmed¹¹ ve Ahmed¹² olup kızları ise Safiye ve Hatice'dir¹³.

8 Mustafa Âlî, Kühü'l-ahbâr, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, nr. 914, vr. 331b; ayrıca bk. Şerâfeddin Turan, "Pertev Paşa, Mehmed" mad., İA, IX, s. 552-554.

9 Vakıfnâme, vr. 123a.

10 age, vr. 54a.

11 age, vr. 112a.

12 age, vr. 54b.

13 age, vr. 77a.

Pertev Mehmed Paşa'nın doğum tarihi şüpheli olduğu gibi, doğum yeri hakkında da kesin bilgimiz yoktur. Ancak âilesinin Hersekli olduğuna dair bilgimiz olduğu için, kendisinin de Hersek'te doğmuş olabileceğine dair fikir yürütebiliriz. Onun Enderûn'dan yetişmiş olması Hersek'ten devşirilip getirilmiş olabileceği kanaatini uyandırmaktadır¹⁴

Uzunçarşılı'nın Pertev Paşa'yı yakından ilgilendiren bir ifadesini burada zikretmek yerinde olacaktır. Defterdar İskender Çelebi zenginliği ile ve kölelerinin çokluğu ile meşhurdu. İskender Çelebi'nin kölelerinden olup Veziriazam Rüstem Paşa'ya damat ve 987 H. (1579 M.)'de veziriazam olan Ahmed Paşa, Müverrih Âlî'ye: "Şimdi divan'da yedi veziriz (Sokullu Mehmed Paşa, Piyale Paşa, Zal Mehmed Paşa, Lala Mustafa Paşa, Hüseyin Paşa ve bir de Ahmed Paşa'nın kendisidir), hepimizin mecmu-ı serveti merhum efendi kadar değildir" dediği ve Âlî'nin bu kaydını yanlış anlayan bazı tarihçiler yukarda adını zikrettiğimiz Kubbe vezirlerinin hepsini İskender Çelebi köleliğinden yetişme zannetmişlerdir ki, Pertev Paşa İskender Çelebi'nin kölelerinden değildir¹⁵. Pertev Mehmed Paşa Enderûn-ı Hümâyûn'da gereken eğitimi aldıktan sonra Rikâb-ı Hümâyûn ağa-

14 Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, II, 38.

15 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, II, Ankara 1949, s. 342 nı.

lıklarında görev aldı. O bir müddet sonra Kapıcıbaşıllığa tayin edilerek saraydan ayrılmıştır¹⁶. Onun bunu müteâkip Yeniçeri Ağası olduğu anlaşılıyor. Pertev Paşa 12 yıldan ziyade Yeniçeri Ağalığı'nda bulundu¹⁷. Yeniçeri Ağası iken Nahçıvan seferine (961=1554) katıldı. Bu seferden dönüşte Sokullu Mehmed Paşa'nın yerine, Rumeli beylerbeyi oldu¹⁸.

Pertev Mehmed Paşa'nın, Rumeli Beylerbeyliği'nde, şehzadeler mücadelesinde, Macaristan'daki Gyula Kalesi'nin fethinde, İnebahtı savaşında, Kanûnî Sultan Süleyman'ın cenazesi İstanbul'a getirilirken meydana gelen Yeniçeri olaylarında, II. Selim'e bağlılığı konusunda ve daha başka birçok yerlerde adı geçmektedir.

Kanûnî Sultan Süleyman tarafından 961 H.(1554 M.) tarihinde Pertev Paşa'ya Rumeli Beylerbeyi iken gönderilen fermanlarda "emirü'l-ümerâ'i'l-kirâm kebirü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-^cizzi ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezid-i ^cinâyet-i meliki'l-a^clâ Rumeli Beylerbeyisi Pertev Paşa dâmet me^câlîhim"¹⁹ elkabı ile hitabedilerek, askeri techiz etmeleri, donatmaları hakkında "Vi-

16 Sicill-i Osmânî, aynı yer.

17 Mustafa Âlî, Kühü'l-ahbâr, 331b; ayrıca bk. Pertev Mehmed Paşa mad. IA.

18 Mehmed b. Mehmed, Nuhbetü't-tevârîh ve'l-ahbâr, İstanbul 1276, s. 84.

19 Kanunnâme, Atıf Efendi Kütüphanesi, nr. 1734, vr.17b,18b, 19a.

lâyet-i Rumeli'nde vâki^c olan sancaklarda ze^câmetden ve timârdan vâki^c olan mahlûlâtı kanun üzre bedelleri ile tevcih eyleyüp yerlûsinden talep var iken haricden olanlara vermeyüp daima emr-i şerîfimi mer^ci tutup hilâfına cevâz göstermiyesin ki, sipahî taifesi mezbût olup sefer-i hümâyûn vâki^c olup ve sâ'ir hizmet emr olundukta fi'l-hâl sancak beğlerinin a^cyânlarında bulunup emr olunan hizmetlerin itmâma irişdüreler..."²⁰

Aynı tarihli diğeri bir fermanında da Şehzâde Mustafa Çelebi'nin Konya Ereğlisi'nde boğdurulmasıyla ilgili, "Silistre Sancağı'nın Tekfurköyü kazasına yakın Derince karyesinde, Şehzâde Mustafa namına bir hareket zuhûr ettiği haber alındığı, bu fesada mübaşeret eden müfsidle, etrafına toplananların kimler ve hangi millete mensuplarsa mahalline gidip dakika fevtetmeksizin haklarından gelinmesi..." gibi bizzat itimada şayan Pertev Paşa'ya yazılmış tımar mahlûlâtı fermanları da vardır.²¹

963 H.(1555 M.) tarihli Hâslar Siyâsetnâmesi'nde de yine Rumeli Beylerbeyi iken o havalide yapacağı icraat hakkında padişahdan istediği ferman hemen hazırlanarak

20 Kanunnâme, vr. 18b.

21 Kanunnâme, vr. 19a-21a.

kendisine gönderilmiştir. Rumeli Eyaleti'nin dahilî idaresini ilgilendiren bu fermanın bazı fıkralarına günümüz değerleriyle bakıldığında çok enteresan hükümler görülür. Bu kanundaki hükümlerden bazı örnekler verelim: " Her kimesneden hırsızlık ve fesad zahir olursa o yerin kadısı ma^crifeti ile siyasetnâme mucibince hakkından geleler. Meselâ kız ve oğlan çeken kimesnenin ve habâset ile bir ecnebinin evine giren kimesnenin ve avret ve kız çekmeğe bile varan kimesnenin iciğini keseler. Kız ve avret çeküp gücile nikâh ittiren cebrile boşadup nikâh edenin sakalın kesüp muhakemât ideler. Pazeng idenin alnına dağ uralar. Esir uğrulayan ve esir apartan ve birkaç defa hırsızlığı meydana çıkan kimesneleri salbedeler. Köy ve mahalle içinde adem veya kârban basılıp hasarat olsa, yahud bir köy arasında uğruluk veya haramîlik olsa elbette hırsuzu bulduralar, bulmazlarsa müttehimplere işkence ideler. Meğer ki bulunacak olursa getirüp kadıya teslim ideler veyahud yabanda bulduğunu isbat eyliyeler. Amma işkencede ihtiyat ideler ki kable's-sübût telef-i nefis olmaya ve işkencede olsa dava sorılmıya".²²

Bundan sonra Pertev Mehmed Paşa'nın 962 H. (1555 M.)

22 Kanunnâme, vr. 33b-34b.

de dördüncü vezirliğe tayin edildiğini görüyoruz²³.

PERTEV PAŞA'NIN ŞEHZÂDELER VAK^CASINDAKİ ROLÜ

Pertev Mehmed Paşa Kanunî'nin oğulları Şehzâde Bayezid ve Şehzâde Selim arasındaki taht kavgasında değişik şekillerde rol almıştır.

Osmanlı tarihi için çok önemli bir hadise olan Şehzâde Bayezid vak^Cası devletin geleceğine de tesir etmiştir. Bu hadise Anadolu'da birçok karışıklığın çıkmasına sebep olmuştur. Hatta bu hadisenin neticesinde devlet teşkilâtında önemli değişiklikler de meydana gelmiştir. İşte Pertev Mehmed Paşa bir devlet adamı olarak bu hadisenin içinde de bulunmuştur. Bu önemli hadisenin çıkmasından önce şehzâdeler arasındaki tayinlere bir göz atmak gerekir. Bu sırada Şehzâde Bayezid Kütahya'dan Amasya'ya; Şehzâde Selim de Manisa'dan Konya'ya birer sancakbeyi olarak gönderilmişlerdi. Selim Manisa'dan Konya'ya naklini büyük bir memnuniyetle kabul ederek, Kanunî'ye bu memnuniyetini bir mektupla arz etmişti. Şehzâde Bayezid ise bu nakilden memnun kalmayıp itiraz etti. Kütahya'dan İstanbul'a uzak Amasya'ya naklinin altında başka şeylerin olduğunu düşünerek terdirgindi. Onun itirazlarını kabul etmeyen padişah Kütahya'-

23 Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî, aynı yer.

dan hareketini istedi. Şehzâde Bayezid bir müddet direndiyse de 28 Ekim 1558 (15 Muharrem 966)'de Kütahya'dan hareket etmek zorunda kaldı²⁴. O bu sırada konaklarda lüzumundan fazla kalarak etrafına adam topluyor ve adeta bir isyana hazırlanıyordu. Bunu haber alan Kanûnî Bayezid'e sözünü geçirebilecek ve onun öfkesini yatıştıracak ayrıca Amasya'ya süratle ulaşmasını sağlayacak bir veziri Bayezid'e göndermeye karar verdi. Bu arada bir denge unsuru olsun diye Selim'e de başka bir veziri göndermeye karar vermiş bulunuyordu. Bu cümleden olarak, Divân-ı Hümâyûn vezirlerinden Dördüncü Vezir Pertev Mehmed Paşa'yı bir hatt-ı şerîfle Bayezid'e, Üçüncü Vezir Sokullu Mehmed Paşa'yı da Selim'e gönderdi²⁵.

Pertev Paşa, Bayezid Seferihisar civarında Ankara'ya 4 konak mesafede bulunan Oğlakçılar²⁶ menzilineyken ona

24 Topkapı Sarayı Arşivi, E. 6059/2.

25 Bu konuda geniş bilgi için bk. M. Tayyib Gökbilgin, "Süleyman I.", İA, c. XI, s. 140-141.

26 Topkapı Sarayı Arşivi, E. 5688 ve E. 4777 numaralı arızalar; Şerafettin Turan, Kanunî'nin oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası, Ankara 1961, s. 58; bk. İtâ'atnâme, Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, nr. 341, vr. 26b de, bu görüşme yeri "Seferihisar kurbünde Akköprü" olarak verilmektedir. Belgelerden Akköprü'nün Oğlakçılar'a yakın olduğu anlaşılmaktadır.

ulaştı²⁷. Bayezid'e iyi niyetlerle yaklaşan Pertev Paşa hem nasihat hem de tavsiye ve temennilerde bulundu. Pertev Paşa'nın Bayezid'e demek istediği Kanûnî'nin onu da Selim kadar sevmekte olduğu idi. Esasında aradaki anlaşmazlığın ortadan kaldırılabilmesi için, bu yer değiştirmelerinin yapıldığı idi. Pertev Paşa'nın bu iyi niyetle yaklaşımı Şehzâde Bayezid'i önemli derecede teskin etmişti. Bayezid Amasya'ya gitmek için ileri sürdüğü tekliflerin ve babasından istediklerinin hepsinin yerine getirilmesini bildirdi. Diğer taraftan Bayezid babasının ulemadan birinin gönderilmesini düşünürken bu iş için bir vezirin gönderilmesinden pek memnun olmamıştı. Nitekim, "Mahrûse-i Kostantiniyye, mevâli-i ^cizâm ve meşâyih-i kirâm ile mâl-â-mâl iken ^caceb haldir ki, bir mürebbî ve nâsîh anlardan irsâl olunmaya! Bâri sözlerine i^ctimâd ve delâ'il-i akliyyelerine i^ctikâd mümkün idi deyu redd-i cevâb envâ^c-i ^citâb eyledi. Gerçi biraz tehevür ile atdı tutdu.

27 Bazı kaynaklar (meselâ Peçuyû, I, 385; Mehmed b. Mehmed, Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbâr, İstanbul 1276, s. 96) Pertev paşa'nın Bayezid'e Kütahya'da ulaştığını kaydederler. Bu kaynakların hatalı bilgiyi Âlî (Künhü'l-ahbâr, 331b-332a)'den aldıkları anlaşılmaktadır.

Lâkin giderek serdliği nerm ü bâzâr aklî kerem olup gazabın yutdı"²⁸. Bu sebeple gergin bir hava içinde devam eden görüşmede Pertev Paşa, Âyetler ve Hadîslerle Bayezid'e, babasının emirlerini dinlemesini söyledi. "Emr-i ulu'l-emre itâ^cat itmek emrinde cârî olan evâmîr-i ^caliyye-i hazret-i şâh-ı cihânı eltaf-ı takrîrle ta^cbîr ve bu husûsda erkân-ı devlet-i sa^câdet-sihâm ve ulemâ-yı ümmet-i sa^câdet-intizâmın re'y-i sâ'ib ve fikr-i sâkıbları üzere mazmûn-i âyât-i kerîme ve mefhum-i ehâdîs-i fahime muktezâsınca (26b) inbâsı lâzım ve ısgası mühimm olan nesâyih-i salâh-me'âl ve mevâ^ciz-i felâh-nevâlların şerh ü tefsîr idüp sâhib-i Kur'an-ı fermân hazretlerinin hâl-i itâ^catde sudûr bulan envâ^c-i va^cd-i meram-sâz"²⁹. Bayezid'de, kendisinin yerinden ve yuvasından uzaklaştırılmasındaki amacın, saltanattan mahrum etmek olduğunu acı sözlerle ifade etmişti. "Beni menzilimden dûr ve meskenimden mahcûr bir kûşe-i ba^cîde ve bir kûce-i belâ-^canîde irsâl idüp, emrime bu vechile i^cânet ve bu tarikle ri^câyet itmenin vechi nedir? Murâdı-

28 Mehmed Hemdemî (Solakzâde), Tarih-i Solakzâde, İstanbul 1298, s. 546; ayrıca İtâ^catnâme, vr. 26b.

29 İtâ^catnâme, vr. 26b-27a.

nuz beni devletden mahrûm ve rûzgârdan meysûm maksûdunuz dâ'imâ mağmûm ve âlemde mehmûm mı kılmaktır. Bu maslahat olur ve bu arzu amele gelür değildir deyu hilâf-ı savâb hitablar ve gayr-i müstahsen cevâblar idüp,.."³⁰.

Sonuçta Pertev Paşa, Bayezid'in Amasya'ya gitmek için ileri sürdüğü tekliflerin tamamına kefil olmuştu³¹. Bunun üzerine Bayezid Ankara'ya doğru yola devam etmiş, Pertev Paşa da bu hâdiseye karışmış olan müfsidler tesbit ederek,³² Sungülü'den³³ İstanbul'a dönmüştü. Bununla beraber baba oğul arasındaki anlaşmazlıklar ve Bayezid ile Selim arasındaki rekabet devam etti. Zira iki kardeşi birbirine düşüren bazı müfsidler ortalığı karıştırmaya devam ediyordu. Diğer taraftan Kanûnî de Bayezid'in isteklerini yerine getirmekte geçikmiş veya oyalayıcı bir yol tutmuştu. Bayezid ise taleplerini gittikçe artırarak adeta babasına meydan okur bir tavır takınmıştı. Onun bu tavrı hiç şüphesiz isyan demek oluyordu. Bir müddet sonra Bayezid daha da sesini yükseltip tam bir âsî tavrı takındı. Tabiatıyla bu durumu öğrenen Kanûnî diğer oğlu Selim'e meyletmiş ve Bayezid

30 İtâ'atnâme, vr. 27a.

31 İtâ'atnâme, vr. 27b.

32 Topkapı Sarayı Arşivi, E. 6058/13.

33 Topkapı Sarayı Arşivi, E. 6059/10. Ankara-Seferihisar arasında bir yer.

aleyhine dönmüştü. Neticede dengeler bozuldu. Pertev Paşa'nın gayretleri boşa gitti³⁴.

Bayezid'in Selim'le yaptığı Konya savaşında yenilerek, İran'a iltica etmesinden sonra, Şah Tahmasb'la yapılan anlaşma mucibince Şehzâde Bayezid ve oğullarının teslim edilmeleri kesinleşince de, 1562 yazında Kanûnî ve Şehzâde Selim adlarına Şah Tahmasb'a takdim edilecek 500.000 flori ve sâir değerli hediyelerle beraber Erzurum'a gönderilen Dördüncü Vezir Pertev Paşa Kazova'dan gönderdiği 6 Zilhicce 969 (7 Ağustos 1562) tarihli mektubunda, Erzurum Beylerbeyinden aldığı habere istinaden, şehzâdelerin Kazvin'de öldürüldüğünü bildirmektedir³⁵. Şaha verilecek para ve hediyeler, daha şehzâdelerin katlinden önce Pertev Paşa tarafından hududa kadar götürülmüştü³⁶. Şehzâdelerin katli edilmeleri üzerine, Pertev Paşa bu hediyeleri Şarkîkarahisar beyi İlyas Bey ve Şehzâde Selim'in Kapucubaşısı Mahmud Ağa ile Kazvin'e göndererek Tahmasb'a teslim ettirmişti³⁷.

34 Kâmil Paşa, Tarih-i Siyâsî, I, İstanbul 1325, s. 229 vd. Bu eserde konuya geniş şekilde yer verilmiştir.

35 Topkapı Sarayı Arşivi, E. 6643; ayrıca hediyeler listesi için bk. Topkapı Sarayı Arşivi, E. 673/1.

36 Şerafettin Turan, Kanunî'nin oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası, s. 156.

37 age, aynı yer.

Bu arada Sadrazam Rüstem Paşa öldü. Yerine şişmanlığından dolayı "Semiz" yahut "Kalın" lâkaplarıyla şöhret bulan İkinci Vezir Ali Paşa geçti. Bu sadâret tebeddülü üzerine, Üçüncü Vezir Sokullu Mehmed Paşa ikinci vezirliğe, Dördüncü Vezir Pertev Paşa üçüncü vezirliğe terfi ettiler (26 Şevval 968 = 10 Temmuz 1561)³⁸.

Semiz Ali Paşa'nın sadâreti dönemi boyunca üçüncü vezirlik görevinde kalan Pertev Paşa, Ali Paşa'nın (hunak= angine) hastalığından vefatı üzerine İkinci Vezir Sokullu Mehmed Paşa sadârete getirilmiş ve böylece de, Üçüncü Vezir Pertev Paşa'nın da ikinci vezirliğe yükseldiğini görüyoruz (29 Zilkade 972 = 28 Haziran 1565)³⁹.

PERTEV PAŞA HASLARINDAN DUBROVNIK'E YARDIM

Avrupa'daki kıtlığın Dubrovnik bölgesinde de hissedilmesi üzerine, Dubrovnik beyleri Osmanlı Devleti'nden yardım talep etmişlerdir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti 1500 müd tereke satın alma izni vermiştir. Bu miktarın bir kısmı Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa hâslarından, bir kısmı Avlonya'daki havâss-ı hümayun'dan, bir kısmının da Pertev Paşa

38 İsmail Hâmi Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi II, İstanbul 1971, s. 322.

39 Danişmend, Kronoloji, s. 335.

hâslarından karşılanmasına izin verilmiştir. Bu izin bahane edilerek belirtilen miktardan daha fazla tereke verilmesi de men edilmiştir 18 Muharrem 973 (15 Ağustos 1565)⁴⁰.

SZİGETVAR SEFERİ VE GÖLE KALESİ'NİN FETHİ

Kanûnî devrinin en önemli ve son seferi bilindiği gibi Szigetvar Kalesi'ne yapılan seferdir. Bu kalede bulunan Avusturya kuvvetleri hudut boylarında yağma ve tahribat yaparak bölge halkını taciz etmekteydiler. Pây-ı tahta gelen şikâyetler üzerine bu sefere karar verildi. Bu taarruzlara Hırvat ve Macar birlikleri de katılıyordu. Sefer kararı çıktığı zaman Kanûnî artık ihtiyar ve hasta bir padişah idi. Buna rağmen sefere katılmaya karar vermişti. Diğer taraftan Kanûnî Malta seferi başarısızlığını karada telâfi etmek istemişti. Bundan başka ihtiyar padişahın on seneyi aşan bir zamandan beri sefere çıkmamasını tenkit edenlere de bir cevap olarak düşünülmüştü.

Bu tarihte ikinci Vezir Pertev Paşa serdar tayin edilerek evâhir-i Şabân 973 (Mart ortaları 1566)'de Erdel'e gönderildi⁴¹. Pertev Paşa Tımişvar serhaddinde bulunan

40 5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565-1566) <Tıpkıbasım>, Ankara 1994, s. 45, h. 106.

41 Bk. Selânîkî Mustafa Efendi, Tarih-i Selânîkî (Hazırlayan

Erdel kalelerinden Gyula (Göle) kalesinin fethiyle görevlendirildi⁴². Pertev Paşa yanında 1500 yeniçeri⁴³ ve 6

Mehmet İpşirli), İstanbul 1989, s. 12: Selânikî bu tayin için şu haberi vermektedir: "Sene 973 şa^cbânü'l-mu^cazzamı evâhirinde bir rûz-ı fîrûzda Vezîr-i sâni, müşîr-i mufahham, nizâmü'l-âlem, müdebbir-i umûr-ı cumhûr-ı ümem Pertev Paşa - edâme'llâhu ta^câlâ iclâle-hû - hazretlerine üç bin nefer yeniçeri dilâverleri sekbân başıyla ve Ulûfeciyân-ı yemîn bölüğü umûmen ve Gurebâ-i yesâr bölüğü umûmen ve cemâ^cat-ı silâhdârân kethüdâsı altı yüz nefer güzîde yoldaşlarıyla ve altmış üç nefer çavuş ağalar ta^cyîn buyurılıp sefer-i zafer-rehbere çıkmak fermân olundu".

42 Tarih-i Selânikî, I, s. 52; Solak-zâde, s. 574.

43 Solak-zâde, s. 573'de, bu rakamı 2000 olarak vermektedir; M. Tayyib Gökbilgin, "Kanunî Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları", Tarih Dergisi, c.XVI, S.21, İstanbul 1966, s. 7-8. Kaynak bildirmeden 3000 yeniçeri (sekbanbaşı ile), ulûfeciyân bölüğü ve silâhdarlardan 600 kişilik seçme bir kıt'a, 63 nefer çavuş ağalar ve 1500 nefer kuloğlu sipahi-zâdeler olarak vermektedir; ayrıca Nuhbetü't-Tevârih, s. 103'de de 2000 yeniçeri olarak vermektedir; Peççylü İbrahim, Tarih, I, İstanbul 1283, s. 420'de de 2000 yeniçeri ulûfeciyân, sağ ve sol garipler, yeteri kadar topçu ve cebcinin tayin olunduğu belirtilmektedir.

adet badaluşka⁴⁴ top ile yola çıktı. Bu arada Pertev Paşa'ya yardımcı olmak üzere Solnok Beyi Hasan kumandasında Hatvan ve Segedin beyleri ile Budin kalelerinin de muhasarasını kolaylaştırmak için hareket etmişlerdi. Koroşmarta Palangası'nı muhâfaza edecekleri ve Semendire'den 2 badaluşka top daha getirtilmesi istenmişti 17 Ramazan 973 (7 Nisan 1566)⁴⁵

Bu arada Tımışvar beylerbeyisine 25 Ramazan 973 (15 Nisan 1566) de bir emir gönderilmiştir. Bu emirde halkın canına ve malına tecavüz edilmemesi, askerın halktan para ile yiyecek alması emredilmiştir. Aksi takdirde dirliklerinin ellerinden alınacağı bildirilmektedir. Bundan başka muhasara için serdar olarak görevlendirilen Vezir Pertev Paşa gelinceye kadar muhasaraya devam edilmesi istenmektedir⁴⁶.

-
- 44 Prankı denilen cinsten, büyük Martin'den küçüktü. Baca-
luşka, bedeluşka, beceluşka, bedoluşka diye de anılırdı.
Bk. Midhat Sertoğlu, Osmanlı Tarih Lûgatı, İstanbul
1986, s. 29.
- 45 Aynı defter, s. 521, h. 1427; ayrıca iki adet bada-
luşka top, bin kantar pamuk fitil verilmesi de karar-
laştırılmıştır. Aynı defter, s. 521, h. 1428 ve s. 522,
h. 1429.
- 46 Aynı defter, s. 529, h. 1448.

Pertev Paşa Edirne'ye varıncaya kadar yol üzerinde bulunan kazaların kadılarının, kendisine yol boyunca Ordu-yı hümâyûn için hazırlanan zahîre ve otluktan kâfî miktarda zahîre verilmesi, Selh-i Ramazan 973 (20 Nisan 1566)⁴⁷. Bundan menzil teşkilâtının kurulmuş olduğu anlaşılıyor.

Erdel kralına gönderilen nâme-i hümâyûnda; düşmanın Sakmar'da toplanarak geriden gelecek askerleri bekledikleri, Osmanlı kuvvetleri gelmeden Erdel'e girmeyi istedikleri, Bebek György'nin bir kalesinin düşmanlarca zapt edildiği, düşmanın Macar beylerine kendilerine tâbi olmaları için haberler yolladığına dair mektuplar alındığı; Erdel memleketi ve halkı, Osmanlı ülkesi ve halkından ayrı düşünülmediğinden, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da Erdel'e yardım yapılacağı; bu sebeple kendisinin ve Erdel halkının düşmanın asılsız haberlerine kulak asmaması ve bütün Erdel beylerinin birlik beraberlik içinde Erdel'i düşmana karşı korumaları; Osmanlı ordusunun öncüsü olarak Tımsıvar'a gönderilen Vezir Pertev Paşa'nın ardından da asıl ordunun gelmekte olduğu ve Bebek György'ye yardım için Filek, Novigrad ve Seçen beylerinin gönderilmesi hu-

47 Aynı defter, s. 532, h. 1459

susunda Budin beylerbeyine emir gönderildiği; bu arada kendisinin de Üngürüs beylerine, kendisine tâbi olanların emniyette bulunacaklarını ve mükâfatlandırılacaklarını bildirmesi Gurre-i Şevval 973 (21 Nisan 1566)⁴⁸.

Emrindeki askerlerle Tımışvar'a gönderilen Vezir Pertev Paşa'nın Hram'dan geçebilmesi için, Semendire beyinin yirmi adet gemi temin ederek Hram İskelesi'nde bekletilmesi; ayrıca gemileri göndermek için Hram ve Koyluc'dan kâfî miktarda hisar eri tedârik edilmesi 7 Şevval 973 (27 Nisan 1566)⁴⁹.

İstanbul'dan Pertev Paşa'ya gönderilen emirden anlaşıldığına göre, Tımışvar beylerbeyine henüz kuvvetler ulaşmamıştır 13 Şevval 973 (3 Mayıs 1566)⁵⁰. Öyle anlaşılıyor ki Pertev Paşa'nın yolculuğu uzun sürmüş olup, 24 Şevval 973 (14 Mayıs 1566) tarihinde henüz hedefe ulaşılmamıştır.

48 Aynı defter, s. 539, h. 1479.

49 Aynı defter, s. 542, h. 1487; bu sefer için Sirem Beyi Bâlî Bey'den aynı tarihli bir emirle, ordu için tedârik edilen on bin koyunun, ordu gelinceye kadar beslenmesi ve tamire muhtaç olan Vulkovar köprüsünün de iki araba geçecek şekilde yeniden inşâ edilmesi istenmektedir. Aynı defter, s. 543, h. 1488.

50 Aynı defter, s. 556, h. 1525.

51 Aynı defter, s. 578, h. 1599.

Filibe'den Vezir Pertev Paşa ile birlikte geçen askerlere verilen zahîre miktarının Pertev Paşa'nın asker sayısına göre çok fazla olduğu; ordu Filibe dahilindeki konak yerlerine vardığında odun, ekmek, arpa, bal, yağ, peynir, yoğurt ve diğer her türlü ihtiyaç maddelerinde bir sıkıntı çekilmemesi için dikkatli olunması ve gerektiğinde Akçakızanlık kazasından da yardım talep ederek emrolunan zahîrenin konak yerlerinde hazır bulundurulması için çaba gösterilmesi, Filibe kâdisından istenmekte; aksi halde hiçbir özrün kabul olunmayacağı bildirilmektedir 27 Şevval 973 (17 Mayıs 1566)⁵².

Emrindeki beyler ve askerlerle sefer için hazırlanmışken gelen hükm-i şerîf üzerine Segedin ve Hatvan beyleri, Budin yeniçerileri ve gönüllüleriyle toplanıp Eğri'nin üst tarafındaki bazı kalelerin fethi için görüşme yapıldığı, düşmanın beş altı bin kişilik kuvveti bulunduğundan üzerlerine saldırılmasının düşünüldüğüne dair Solnok Beyi Hasan Bey'in gönderdiği mektubunun alındığı; ancak şimdilik Göle Kalesi'nin fethi daha önemli olduğundan Tımışvar beylerbeyine bu konuda yardımcı olmak üzere Vezir Pertev Paşa'nın Göle'ye gönderildiği, bu sebeple Solnok Beyi Hasan Bey'in de em-

52 Aynı defter, s. 591, h. 1632.

rindeki bey ve askerlerle toplanıp, Göle Kalesi'ne düşmandan yardım gelmesini engellemesi istendiği anlaşılmaktadır 29 Şevval 973 (19 Mayıs 1566)⁵³.

İkinci Vezir Pertev Paşa'nın istediği bütün silah, mühimmât vesairenin Semendire Cebehânesi'ndeki mevcut olandan verilmesi hakkında bir hüküm de irad olunmuştur⁵⁴. Bu arada Belgrad ve Semendire kadıları ile dizdarlarına 21 Zilkâde 973 (9 Haziran 1566) tarihinde gönderilen bir hükümden anlaşıldığına göre Pertev Paşa'ya darbzen top götürmekle görevlendirilen arabacılar hakkındaki bir hükme göre bu bölgeden Pertev Paşa'ya elli adet top gönderilmesine karar verilmiştir⁵⁵.

Diğer taraftan Pertev Paşa'nın ordusunda zahîre sıkıntısının çekildiği anlaşılmaktadır. Bu yüzden Tımışvar beylerbeyine, defterdarına ve kadısına herhangi bir yerden zahîre tedâriki için emir gönderilerek, Pertev Paşa'nın ordusuna bu konuda sıkıntı çektirilmemesi istenmektedir 21 Zilkâde 973 (9 Haziran 1566)⁵⁶. Bundan başka

53 Aynı defter, s. 595, h. 1644.

54 Aynı defter, s. 646, h. 1810.

55 Aynı defter, s. 652, h. 1830.

56 Aynı defter, s. 655, h. 1838.

Pertev Paşa'nın ordusunda zahîre sıkıntısının hala devam ettiği ve temin edilen zahîrenin Pertev Paşa emrine gönderilmesi emrolunmuştur 23 Zilkâde 973 (11 Haziran 1566)⁵⁷

Pertev Paşa'ya Belgrad'dan on adet şahî ve kırk adet hurde darbzen verilmesi emrolunduğu, ancak paşa darbzenlerin arabalarını alıp darbzenlerin kendisindeki darbzenlerden verilmesini istediğinden, paşaya yanında götürdüğü gemi mühimmâtından on adet şahî ve kırk adet hurde darbzen vermesi ve onların yerine de Belgrad'da bulunan darbzenleri alması hakkında Tuna'ya gidecek gemilere kaptan tayin olunan Kocaili Beyi Ali Bey'e emrolunduğu 23 Zilkâde 973⁵⁸.

26 Zilkâde 973 (14 Haziran 1566) tarihli Pertev Paşa'ya gönderilen bir hükme göre ordusundan sol ulûfeciler ile sağ garib yiğitlerden hayli askerinin yoklamada bulunmadığı haber alınmış, mühürlü defterler İstanbul'a talep edilmiştir⁵⁹.

Topçubaşıya gönderilen bir hükümde ise, sevki düşünülen topların halen ulaştırılmadığı, bunun için on adet

57 Aynı defter, s. 662, h. 1858.

58 Aynı defter, s. 664, h. 1865.

59 Aynı defter, s. 671, h. 1885.

topun gemilere konularak nehirden sevki emredilmiştir
27 Zilkâde 973 (15 Haziran 1566)⁶⁰.

Yine aynı tarihli Semendire Beyi Bayram Bey'e gönderilen hükümden anlaşıldığına göre, Varadin'de kurulacak köprüye Ösek'ten gelecek gemilerden başka ne kadar gemi gönderildiği, köprü için zahîre gemilerinden bozulan gemi olup olmadığı, Pertev Paşa'ya verilecek darbzenlerin verilip verilmediği hususlarının bildirilmesi ve ihracı emrolunan koyunun çıkarılması için voyvodaların kadılara gönderilerek koyunların hazır edilmesi; ayrıca Niğbolu ve Vidin'den geçecek gemilere yardım edilmesi için ilgili kadılara hüküm gönderildiği, kendisi tarafından da bu konuda voyvodalara tenbihte bulunulması; bunlardan başka Vidin'e gelmesi gereken elli iki adet köprü gemisi geldi ise, köprü kurmakta adam ve malzeme eksikliğinden dolayı zahîre gemilerinin bozdurulmasına gerek duyulmaması için, gemilerin bir an önce Belgrad'a, oradan da Varadin'e ulaştırılması emredilmiştir⁶¹.

Pertev Paşa'ya ilave olarak silah ve mühimmât gönderilecek olduğundan, bunların taşınabilmesi için yeterli miktarda arabaya ihtiyaç vardır. Bu arabaların gönderi-

60 Aynı defter, s. 673, h. 1891.

61 Aynı defter, s. 675, h. 1895.

lerek sözkonusu silah ve mühimmâtın yüklenip Tımışvar'a ulaştırılması için Balçık eminine ve voyvodasına emir verilmiştir 29 Zilkâde 973 (17 Haziran 1566)⁶².

Biz bu yukarıdaki bilgileri 5 Numaralı Mühimme Defterinden temin ettik. Verilen bilgilerin Menzil Teşkilât için önemli bir kaynak olması dolayısı ile meâlen aktardık

Göle kalesinin fethi için Pertev Paşa'ya Tımışvar beylerbeyisi ile Belgrad sancakbeyi de yardımla görevlendirilmişlerdi. Yardımcı kuvvetler hemen hemen bütün güçleri ile Pertev Paşa'nın yanında bulunacaklardı. Pertev Paşa İstanbul'dan, paşahtan önce hareket ederek Vidin, Semendire, Tımışvar sipâhileri ve Eflâk, Boğdan ve Kırım Tatarlarından müteşekkil kuvvetlerle birleşti⁶³.

Pertev Paşa Belgrad'a ulaştıktan sonra harp meclisi toplayıp, durum muhakemesi yaptı. Bu arada ordunun gideceği güzergâh tesbit olundu. Ordunun henüz İstanbul'dan hareket ettiği sırada aldığı emir, Drava nehrinin coşkun akması sebebiyle Szigetvar tarafına gitmekten vazgeçip, Varadin'den geçirilip doğrudan Eğri üzerine varılması ve bu suretle Tımışvar tarafında olan askere de yardımcı olunması şeklinde idi. Pertev Paşa

62 Aynı defter, s. 687, h. 1934.

63 Şerâfeddin Turan, Aynı madde, İA, s. 553.

bu münasebetle padişaha gönderdiği arzında, ümerânın tereddüt içinde bulunduğunu ifade edip, ancak Eğri tarafına gidilmesinin daha uygun olacağı fikrinin galip geldiğini ifade etti. Bu görüşü savunanların ifadelerine göre "... kale-i Eğri ve ana tâbi olanlar feth olunup ve ol cânibin küffârı mesdûd olup Erdel vilâyetinden öteyi dahi bunca yıllardan beri çekilen ıstırahlardan inşallah halâs olunduğundan gayri saadetlû padişah hazretlerine ve asker-i islâma dahi evlâdır... ve Szigetvár memleketimiz kenarıdır, beylerine nazar olunup kuvvet verilince eyyâm-ı saadetlerinde her zamanda kapusun açdırmayup inşallah ol dahi feth olunur... söyle kim, evvel Szigetvár'a düşölüp bu yıl-ı mübârek kadem-i şerîflerile Eğri câniblerine varılmak vilâyet-i Erdel kavgasından halâs olunmayup yıllarca dükenmez azîm seferler ve işler lâzım olur..."⁶⁴

Bu arada Pertev Pasa padişahı hadiselerden devamlı haberdar ediyordu. Göle kalesi üzerine de gidip kalenin muhasarasını başlatmıştı. Boğdan ve Eflâk halkının düşmandan kaçtıklarını da ifade etmişti⁶⁵. Muhâsara 30 günden ziyade sürdü ve nihayet kale vire ile teslim oldu. Kale sakinleri terkedip giderken bazı gaziler vireyi bozup, kaleyi terketmekte olan askerleri kılıçtan geçirmişlerdir. Bu kale kumandanınının daha

64 Topkapı Sarayı Arşivi, E. 1421 den naklen M. Tayyib Gökbilgin, Aynı makale, s. 7-8.

65 Gökbilgin, Aynı makale, s. 8.

önce Türklere yaptığı işkencenin karşılığı olmuştur⁶⁶.

Diğer bir esere göre Göle kalesinin fethi (17 Zilhicce 973 = 5 Temmuz 1566) Cuma gününden itibaren kuşatmaya başlanmış ve 58 gün sürmüştür. Kalenin fetih tarihi 15 Safer 974 (1 Eylül 1566) olup Varat sancakbeyi Yahyâlu Mehmet Bey'in kaleye girmesiyle başlamıştır⁶⁷.

Bu arada Pertev Paşa civarında bulunan Yanova ve Vilâgoş/Ulâgoş kalelerini de fethetmiştir⁶⁸.

II.SELİM 'in TAHTA ÇIKMAK İÇİN BELGRAD'DAN İSTANBUL'A GELİŞİNDE YENİÇERİLERİN ÇIKARDIĞI PATIRTI

Erkân ve ulemâ yeni padişahı muhteşem bir alayla sur dışında büyük bir tantana ve debdebe ile karşılamıştır. Edirnekapısı'ndan şehre girildikten sonra çok çirkin ve bilhassa o devrin azametine yakışmıyacak hadiseler olmuştur. Yeniçeriler Belgrad'da ikiser bin akça yâni otuz üçer altın bahşiş aldıkları halde bunu azımsayıp "Kanunumuz üçer bindür!" diye biner akça fazla istemişler ve ayrıca biner akça da "Sefer in^câmı" koparmıya kalkışmışlardır. Bu paraların kendilerine İstanbul'da verileceği ilân edilmişti⁶⁹.

66 Peçuylu İbrahim, Tarih, I, s. 421; Tarih-i Selânikî, s. 52.

67 İ.H.Danişmend, Kronoloji, II, s. 351.

68 bk. Peçuylu İbrahim, Tarih, I, s. 421.

69 İ.H.Danişmend, Kronoloji, II, s. 371.

Pertev Paşa yeniçerilerin cülûs bahşisi ve terakkî için çıkardıkları patırtıyı önlemeye çalışırken, Bayezid hamamının önünde harbe ile vurularak, atından düşürülmüştür. Selânikî Mustafa Efendi bu olayı bizzat müşahede etmiştir: "Yeniçeriler alayı aralarına hâricden kimseyi girmeğe komayup, hemvâr yürüdiler. Tâ Şehzâde Cami^ci önünde Eski-odalar'daki "şahrâha" mâl-â-mâl oldukları gibi Yeniçeri biri birine "Dura dura" diyüp bir sâ^catden mütecâviz zemân turdılar. "Nedür aslı, yürün yoldaşlar" diyicek "Katlan otluk arabası var" diyü cevâb verdiler. Ve Sultân Bayezid Han Hammâmı önüne geldükleri gibi Pertev Paşa "Yoldaşlar lâyük değüldür" didüğü bunlara ağır gelüp, "Bire vastak fitne bu Göle midir serdâr mısın ki söylersin" diyüp, birisi harbe ile çarpup, velâkin öldüresiye urmayup, basından mücevveze yuvarlanup, Kapudan Piyâle Paşa "N'eylersiz yoldaşlar, ayb değıl midür, yol midur böyle itmek" dimiş "Sen bir gemici azeb ağasısın, bize söylemek senün ne yolundur" diyüp, anı dahi atdan yıkup, külhan havlîsine yayan firâr idüp ve Ferhad Paşa'nun dahi atına ve kendüzine tüfeng kundağıyle birkaç yetisdirüp bâd-ı fesâd esmeğe başlayup, tuğlar ve şâbiteler yedekler ve solaklar müctemi^c olup turdılar..." 22 Cema-ziyelevvel 974 (5 Aralık 1566) ⁷⁰.

70 Tarih-i Selânikî, I, s. 55.

II. Selim tahta çıktığı zaman askere dağıtılan cülus bahşisinden Pertev Paşa da "Göle Fatihi" olarak bahşis almıştır⁷¹. Bu cülus bahşisini Selânikî de şöyle anlatır: "Ve Pertev Paşa -edâme'llâhu ta^câlâ iclâlehû- hazretleri dahi serdârlık ile feth-i kal^ca itmeğin cülûs-ı saltanat pîskeşin kanûn üzre oniki kat çekdiler. Vasatü'l-hâl idi"⁷²

Hazine'nin bu bahşis yüzünden olan zararı Kaptanıderya Piyâle Paşa'nın İtalya seferinden ve İkinci Vezir Pertev Paşa'nın da Erdel'den getirdiği ganimetler ve cülus hediyeleriyle telâfi edilebilmiştir⁷³.

II. Selim'in cülus bahşisi ile beraber askerlerin dışında; şeyhülislâmdan itibaren ulemâya da mertebelerine göre bahşisler verilip hil^catler giydirilmiş ve bu suretle bahşis âdetine askerden sonra ilk defa olarak ilmiye sınıfı da dahil edilmiştir⁷⁴.

OSMANLI DONANMASININ AKDENİZ'E AÇILMASI
VE
PERTEV PAŞA'NIN SERDARLIĞI

Osmanlı tarihinin en meşhur ve muktedir denizcilerinden olan Piyale Paşa, Kapdanıderyalıktan Kubbbe vezirliğine atana-

71 İ.H.Danişmend, Kronoloji, II, s. 373.

72 Tarih-i Selânikî, I, s. 57.

73 İ.H. Danişmend, Kronoloji, II, s. 373.

74 İ.H. Danişmend, Kronoloji, II, s. 372-73.

rak yerine de denizcilikle ilgisi bulunmayan İkinci Vezir Pertev Paşa Donanma-yı Hümâyûn serdari olmuştur 978 Zilkadesi ortaları (1571 Nisan başları). Ve bu da hem donanmayı, hem de Akdeniz hâkimiyetini tehlikeye atmış ve netice itibariyle felâkete sürüklemiştir. Pertev Paşa gibi, Kaptanıderya Müezzinzâde Ali Paşa da denizci değildi. O da karadan denize, yâni Yeniçeri ağalığından Kaptanıderyalığa getirilmişti. Bu duruma göre donanma iki kara komandanının emrine verilmiş oluyordu. Bu da devleti çok iyi idare ettiği bilinen Sokullu'nun bir hatasıdır. En önemli, ihtisas isteyen görevlere ehliyetli kimselerin getirilmesi gerekirken, bu konuda ihtisası ve tecrübesi olmayanların getirilmesi ve bu göreve gelenlerin de görevi kabul etmeleri gerçekten şaşırtıcıdır. Esasen Kaptanıderyalığın üzerinde bir Donanma-serdârlığı ihdâs edilmesi, Kaptanıderya Müezzinzâde Ali Paşa'nın denizci olmamasındandır. Pertev ve Ali Paşaların maiyyetine büyük denizci Cezâyir Beylerbeyi Uluc Ali Paşa da yirmi gemilik bir filo ile katılmıştır. Fakat Uluc Ali Paşa burada donanmanın âmiri değil memuru durumundadır⁷⁵. Peçuylu bu durumu şöyle anlatır: "Vezîr-i sâni Pertev Paşa serdâr-ı sipehsâlâr ve Müezzinzâdelikle iştihâr bulan Kapudân Ali Paşa kendîye fermân-berdâr ve müşârün-ileyh Uluc Ali Paşa dahi ma^ciiyet ile sarf-ı iktidâr eylemeğe me'mur olup"⁷⁶.

75 Kronoloji, II, s. 398.

76 Peçuylu, Tarih, I, s. 495.

Donanma İstanbul'dan hareket ederken yüz yirmi dört gemiden⁷⁷ ibaretti. Yolda sonradan katılanlarla iki yüz eliyi ve levend gemileriyle üç yüzü bulmuştu. Buna rağmen kürekçisiyle savaşıncısından da hayli noksanı vardı. Donanmayı Hümâyûn, önce Magosa'ya giderek Kıbrıs serdarı Lala Mustafa Paşa'ya gönderilen top ve mühimmâtı teslim etti 978 Zilhiccesi başları (1571 Nisan ortaları). Daha sonra dönüp Rodos boğazında düşman donanmasının yolunu kesmek için bekledi. Çevrede düşman görünmeyince Girit sahillerine giderek yağma ve tahrip yaptılar.

Osmanlı-Venedik harbinin Kıbrıs seferine karşılık deniz cephesini oluşturan bu hareketler Venedik amirali Veniero'nun Dalmaçya sahilindeki Sopoto=Sobut iskelesini bir baskın sonucu işgal etmesiyle başlamışsa da, Türk donanmasının karşılık vermesi çok şiddetli olmuş, Karadağ sahilinde kuzeyden güneye doğru sıralanan ve Venedik topraklarında bulunan Budua/Budoa=Budva, Antivari=Bar ve Dulcigno=Ülgün kaleleri Rumeli serdârı vezir Ahmed ve Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşaların da karadan yaptıkları elbirliği neticesi fethedilmiş; Korfu, Kefalonya, Zanta, Çuka ve hatta Sicilya adaları vurularak birçok şehirler yıkılıp yakıldığı gibi pek çok esir ve ganimet alınmıştır. Yaz mevsiminin sonunda donanma İstanbul'a dönmeyip savaş durumun-

77 Tarih-i Selânikî, I, s. 81 de, "Donanma-yı Hümâyûn cümle yüz seksen dört kıt'a tamâm olup, taşrada olanlardan gayridür".

dan dolayı Lepanto=İnebahtı körfezinde kışlamaya karar vermiştir⁷⁸.

LEPANTO=İNEBAHTI DENİZ MUHAREBESİ

17 Cemaziyelevvel 979 (7 Ekim 1571)

Bu muharebeye Osmanlı kaynaklarında "Sefer-i Singin Donanma", "Singin-Donanma harbi" ve "Singun donanması harbi" gibi isimler verilir⁷⁹. Bu deniz faciasının, bir mağlubiyet (inhizâm-münhezim)⁸⁰ olmasından böyle denilmiştir. "Singin seferi=Mağlûbiyyet seferi" şeklinde de raslanır. Mesela Kâtib Çelebi "Singin donanması"⁸¹ demektedir.

O zaman Papalık makamında Türk düşmanlığıyla tanınan V.Piyer vardır. 1565'de altmış bir yaşındayken Papalığa seçildiğinden beri altı senedir bütün gayretiyle Osmanlı aleyhine bir Hıristiyan ittifakı için çalışmıştır. Avrupa

78 Kronoloji,II,s. 398-99;Kâtib Çelebi,Tuhfetü'l-kibâr fî esfâri'l-bihâr,İstanbul 1329,s. 91-92;Peçuylu,Tarih,I, s.495-96.

79 Kronoloji,II, s.401-402.

80 Sicill-i Osmânî,II,s. 38'de, İnebahtı bozgunu, 1770'deki Osmanlı-Rus savaşında,Osmanlı donanmasının yakıldığı Çeşme Vak^cası ile karıştırılmıştır.

81 Kâtib Çelebi, Tuhfetü'l-kibâr, s. 90.

devletlerine başvurmuş ve bilhassa 8 Mart 1570'de İspanya kralı II. Philippe'e yazdığı mektupta bu konudaki görüşlerini şöyle anlatmıştır: "Hıristiyanlık âleminde Türk kuvvet ve kudretine karşı tek başına mukavemet edebilecek hiçbir hükümdar mevcut olmadığına ve ancak bütün Hıristiyan hükümdarlarının olanca kuvvetlerini birleştirdikleri takdirde Türklere mukavemet mümkün olabileceğine kani olduğumuz için, Osmanlı azamet ve gururunu yıkmak üzere tek-mil Hıristiyan hükümdarlarının ittifakı mutlak bir zarûret hükmündedir"⁸².

V.Piyer bütün bu siyasî ve dinî çalışmalarına karşılık, Kıbrıs seferine değin boşuna uğraşmıştır. Ancak Kıbrıs seferinin heyecanından istifade ile sınırlı bir başarı gösterebilmiştir. O esnada Vatikan diplomasisi yoğun bir çalışma içindedir; her tarafa elçiler ve mektuplar gönderilmekle birlikte, artık Haçlı seferlerinin heyecanı kalmamıştır. Fransa ve Avusturya gibi devletler Türk sulhünü Papalık makamının maceralarına tercih etmektedir! Bu sebeple V.Piyer ancak iki müttefik temin edebilmiştir: Bunların biri Akdeniz ve Afrika siyasetleri güden İspanya krallığı, diğeri de Kıbrıs seferi nedeniyle Osmanlı ile zaten savaş halinde olan Venedik cumhuriyetidir. Mukaddes-İttifak denilen bu üçlü Hıristiyan ittifakı 30 Zilhicce

82 Kronoloji, II, s. 402.

978 (25 Mayıs 1571) tarihinde imzalanmıştır.

Mukaddes-İttifak'ın hedefine göre, Papalık'la müttefiklerinin gayesi Türkleri hem Avrupa'dan, hem Afrika'dan ve hatta hem de Anadolu'dan kovmaktır. Çünkü Türkler Anadolu'yu dahi Hıristiyanlardan almışlardır.

Müttefik donanması toplam iki yüz doksan bes parçayı bulmuştur. Bu muazzam donanmaya yüklenen müttefikler ordusunun mevcudu da kırk altı bini bulmaktadır. Başkomandanlığına da İspanya kralı II. Philippe'in kardeşi Don Juan d'Autriche getirilmiştir. Müttefik donanması önce Messina'da toplanıp, 24 Rebiülâhir 979 (15 Eylül 1571) tarihinde Avlonya'ya hareket edilmiştir. Düşman donanması daha sonra, Korfu adasının karşısında ve Arnavutluk sahilinde Türklerin Hulumiç dediği Gumenitsa/Gumenizze limanına gelmiştir. Müttefiklerin istihbaratı bu noktadan sonra kuvvetlenmiş olmalı ki Hulumiç'den, Kefalonya adasına gelip demirlemişler ve Lepanto körfezine bir keşif gemisi göndermişlerdir.⁸³

Bu esnada Osmanlı donanması Lepanto körfezinde bulunuyordu. Kış mevsimini Lepanto'da geçiren Osmanlı donanmasının başında Donanma-yı Hümâyûn serdârı olarak ikinci vezir Pertev Paşa ve Kapdanıderya Müezzinzâde Ali Paşa bulunuyordu. Bu iki paşa kara ordusunda yetiştiği için denizcilik bilgi-

83 Kronoloji, II, s. 403

leri yeterli olmamakla beraber, bunların yanında Cezayir Beylerbeyi Uluc Ali Paşa ile Barbaros'un oğlu Hasan Paşa ve sancakbeyi on beş denizci de vardı. Donanmanın kaderini etkileyecek olanlar bu denizciler olmayıp, denizcilikten yeterince anlamayan kara paşalarıdır. Donanmaya serdarı tayin eden de Sadriazam Sokullu Mehmed Paşa'dır. Bu paşaların işbaşına getirilmesinin hata olduğunu Solak-zâde şöyle anlatır: "Târîh-i hicretin işbu sâl-i acîbü'l-ahvâlinde Vezîr-i Sâni Pertev Paşa serdâr-ı beriyeye-i İslâm olup iki yüz elli pâre kadirga ile Kapudân Ali Paşa'yı deryâya çıkarılıp memâlik-i düşmeni gârete gönderilmişdi. Mômâ-ileyh kapudânın deryâ ilminde vukûfı olmadığından kat^cı nazar serdâr nâmına olan Pertev Paşa'nın dahi umûr-ı harb ü kîtâlda ihmâli olmağın ..." ⁸⁴. Barbaros'un Piyâle ve Uluc Ali Paşalar gibi çok değerli talebeleri varken donanmanın Pertev Paşa ve Müezzinzâde Ali Paşa gibi kara askerlerine teslimi doğru bir hareket değildir.

Donanmadan ayrılıp çeşitli adalarla, yeni fethedilen Kıbrıs sahillerinde bırakılan gemilerimiz haricinde Lepanto'daki donanmamızın yüz seksen ile iki yüz yirmi beş gemi olduğu bilinmektedir. Bu duruma göre iki yüz doksan beş gemilik düşman donanması, Osmanlı donanmasından yetmiş gemi kadar fazla idi ⁸⁵.

84 Solak-zâde, s. 593.

85 Kronoloji, s. 404.

Bununla beraber donanmamızın Lepanto'da kışlama kararı alınmasıyla, askerlerin bir kısmı terhis olduğundan, gemilerin bazısı boşalmıştı. Selânikî bu durumu şöyle anlatır: "Ekser cengci gemilerden çıkup ve gemilerin çoğu askerden hâlî olup ve adalarda toyumluk iden Yeniçeri ve Sipâhî serdârlarına pişkeşcik çeküp şefâ^catle, -Sılaya yakın geldüm- diyü icâzetle karaya çıkup ve ol zemânda dahi tezkire-i Pâdişâhî gelmiş olmayup, donanma buluşmak ihtimâl-i ba^cîd idi"⁸⁶. Peçuylu'ya göre donanma İstanbul'dan erken çıktığı için baştan beri efrâdı eksiktir: "Bu sene-i mübârekede donanma mu^ctâddan mukaddemce ihrâc olunmağla kürekçisinde ve cengçisinde küllî noksan mukarrer idi"⁸⁷.

İşte Müttefik donanmaları, Osmanlı donanmasının bu zayıf halini öğrendiği için İnebahtı önlerine gelmekte sakınca görmemiştir. Bu durumu düşmana haber veren hâin, Mora'da Türklerin Badra dedikleri Patras Piskoposu Yermonos'dur. Bu casus piskopos, Müttefik donanmasından Ceneviz amirali Giovanni Andrea Doria ile mektuplaşmaktadır.

Don Juan'ın idare ettiği Hıristiyan donanması İnebahtı açıklarında görülünce Donanma-yı Hümâyûn serdârı Pertev Paşa derhal bir harp meclisi toplamıştır. Bu mecliste Kapdanıderya Ali Paşa'dan başka Cezayir Beylerbeyi Uluc Ali Paşa, Bar-

86 Tarih-i Selânikî, I, s. 82.

87 Peçuylu, Tarih, I, s. 496; ayrıca bk. Kâtib Çelebi, Tuhfe-tü'l-kibâr, s. 92.

baros'un oğlu Hasan Paşa, Trablusgarb Beylerbeyi Cafer Paşa ve Bahriyeden yetişme onbeş sancakbeyinden oluşan birçok denizciler de bulunmuştur. Fakat bu denizcilerin görüşlerine itibar edilmemiştir. Bu tarihî toplantıda iki konu tartışılmıştır. Biri İnebahtı körfezinden çıkıp çıkmamak, yâni harbi kabul edip etmemek, diğeri de körfezden çıkıldığı takdirde denize açılmak veya sahil boyunca tutmak konusudur.⁸⁸ Birinci meselede önce savaşa rızâ göstermeyen Uluc Ali Paşa, Kâtib Çelebi'ye göre düşüncesini şöyle anlatır: "Donanmamız nâkıs- dır ve altı aydır deryâda gezmekle gemiler bozğundur. Sâbıkâ körfezden İnebahtı'ya dönüldükde, dönüşdür diyü sipâh ve yeniçeri icâzetli-icâzetsiz tağılmışlardır. Boğaz hisarlarından küffâr donanması içeri giremez, çıkılmak mahall-i hatardır"⁸⁹. Barbaros Mektebinden yetişen büyük denizci Uluc Ali Paşa'nın bu teklifine göre, İnebahtı körfezinin bir kilometrelik girişinin iki tarafındaki tahkimattan dolayı düşmanın körfeze girme ihtimali bulunmadığı için, en doğru hareket donanmayı o perisan durumuyla dışarıya çıkarmayıp içeride bırakmaktır. Peçuylu'ya göre Donanma-yı Hümâyûn serdârı Pertev Paşa da: "Nefsinde ber-vehhâm ve ihtimâlâta vücûd virmeğin bed-nâm olmakdan ihtirâz-ı tâm itmekle, cengçide ve kürekçide noksan ziyadedir diyü her bâr izhâr-ı acz iderdiniz

88 Kronoloji, s. 405.

89 Kâtib Çelebi, Tuhfetü'l-kibâr, s. 93.

bâ-husûs bu yalı sancaklarının erbâb-ı timârı birer bahâne ile icâzet olup gitdiği ma^clûm olmuştur. Her vechile donanmamızda noksan mükarrerdir. İnebahtı limanında oturalım, üzerimize kâfir gelürse ceng idelim"⁹⁰ diyerek, Uluç Ali Paşa'nın fikrine katılan Pertev Paşa'ya karşı, Kapdanıderya Müezzinzâde Ali Paşa'nın cevabı da: "Bana Âsitâne'den gelen ahkâmda ne kadar te'kîd ü tehdîd olınmıştır. Ben mansıbımdan değil, başımdan korkarım"⁹¹ şeklindeki tarihe geçen ifadesiyle, cesur ve mütehevvir tavrına karşılık; evhamlı ve korkak diye adı çıkan ihtiyatkâr ve tecrübeli serdâr Pertev Paşa da başından korkup, sınıtı⁹². Böylece büyük denizcilerin doğru görüşleri yerine, Kapdanıderya'nın yanlış fikri kabul edilmiş ve savaşa karar verilmiştir. Diğer bir mesele de Sokullu'nun, Pertev Paşa'nın nüfuzunu kırmak için, yenileceğini bildiği donanmayı muhârebeye sevk konusunda birbirini ardına emirler gönderdiğiidir. Fakat padişahın itimadını kazanmış ve aleyhindeki sözlere bile kulak asmayan bir sadriazamın, Pertev Paşa gibi pek de ürküntü vermeyecek bir ikinci vezîri çekemeyerek, devlete hiyânet edeceği düşünülemez. Meseleyi İstanbul'un cephedeki serdâra, durumu gereği gibi kavramadan, müdâhelesi olarak anlamak gerekir⁹³. Halbuki İ.H. Daniş-

90 Peçuyulu, Tarih, I, s. 496.

91 Peçuyulu, Tarih, I, s. 496-97.

92 M.Cavid Baysun, "Lepanto" maddesi, İA, c.VII, s. 41.

93 Hayrullah Efendi, Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Tarihi, İstanbul 1292, c. XII, s. 33,44'den naklen M.Cavid Baysun, Aynı madde, s. 41.

mend, daha önce bahsettiğimiz gibi suçu hep Sokullu Mehmed Paşa'nın ihtirâslarına yüklemekteydi⁹⁴.

Bu harp meclisinde verilen karar gereğince, Kapdani-derya Müezzinzâde Ali Paşa, Osmanlı Donanmasını İnebahtı boğazının iç tarafına Colydon (=Gatala) limanına getirmiş ve bir gece burada kaldıktan sonra, 17 Cemâziyelevvel 979 (7 Ekim 1571) günü sabahın erken saatlerinde denize açılmıştı⁹⁵. Bu sırada düşman donanması da Patras körfezinin kuzeybatısında, Kuzey Yunanistan'ın güneybatısında sahil boyunda, "Acheloüs=Aspropotamos" nehrinin denize döküldüğü hizâda, Kefalonya adasının doğu yönündeki ve Curzolari/Cursolaires ve Oxia adaları grubunun ötesinde pusu kurmuştu. Bu adalar beş parçadan oluşur.⁹⁶

Oxia adaları ile sahil arasından geçmekte olan Müttefik donanması; Osmanlı donanmasından önce iki keşif gemisini, daha sonra da donanmanın tamamını gördü. Keşif gemileri haçlı donanmasının yalnız sağ taraftaki gemilerini fark edebilmiş, yüksek kayalıklar diğer gemilerin görünmesine engel olmuştur. Düşmanın buraya ulaşmasıyla, çarpışma zamanının geldiğini anlayan Uluç Ali Paşa, Kapdani-derya'ya haber gönderip, önce bir manevra yapmayı, sonra

94 Kronoloji, s. 398.

95 M.Cavid Baysun, Aynı madde, IA, s. 41.

96 Kronoloji, s. 407.

düşmanı ardından veya böğründen vurmayı teklif etmiş, fakat Kapdanıderya yine inatla "ben pâdişâhın donanmâsına kaçdı nâmin komazım"⁹⁷ diyerek, donanmayı kuzeyden güneye ve Yunanistan sahillerine paralel, Skropha burnuna⁹⁸ amut bir nizâma koydu. Müttefikler de Curzolari boğazından, kayalıklar ardından çıkarak, Osmanlı donanmasının karşısında mevzi aldılar.

Bir mevsim boyunca yorucu ve yıpratıcı muhârebeler yapan ve pek çok noksanları olan Osmanlı donanması taze ve donanımı eksiksiz bir donanma ile karşılaşmaktaydı⁹⁹. Türk donanmasının merkezinde Kapdanıderya Müezzinzâde Ali Paşa ve serdâr Pertev Paşa, sağ cenâhı İskenderiye beyi Şuluk Mehmed Bey, sol cenâhı Cezâyir beylerbeyi Mıvç Ali Paşa idare etmekte, geride küçük bir ihtiyat filosu bulunmaktaydı. Savaş düzeni Türklerinkine benzeyen Müttefiklerde en çok takviye edilmiş cenâh Don Juan'ın yönetimindeki merkezdi. Papalık komandanı Colonna, Venedik komandanı Veniero'dan başka, daha pek çokları burada bulunuyor, sağ cenâhlarına en tecrübeli âmirallerden Cenovalı Gian-Andrea Doria, sol cenâhlarına Venedikli Agostino Barbarigo ve Marco Quirini komanda ediyordu¹⁰⁰. Müttefiklerin yüzen kaleleri andıran otuzar top-

97 Kâtib Çelebi, Tuhfetü'l-kibâr, s. 93.

98 Bu buruna Osmanlılar, muhârebeden sonra "Kanlı burun" adını vermişlerdir. Bk. Kâtib Çelebi, Tuhfetü'l-kibâr, s. 93.

99 M.Cavid Baysun, aynı madde, İA, s. 42.

100 M.Cavid Baysun, aynı madde, İA, s. 42.

lı galeazzaları donanmanın önünden ilerliyordu. Mühârebe hattının boyu yaklaşık 4 mil kadardı. Sabah aynı yönde esen rüzgâr durduğundan, Osmanlı donanması kürekle ilerliyordu. Mavnalar top ateşiyle biraz sarsılmakla birlikte, ilerlemeye devam ettiler. Türk sağ cenâhı, Hıristiyan donanmasının sol cenâhının nihayeti ile sahil arasından bir Türk çevirme hareketine engel olmak görevini üslenen Hıristiyan sağ cenâhına tarruz etti. Hatta başlangıçta bazı küçük Türk gemileri kıyı boyunca düşmanı geriden çevirmeyi başarmış ve onlar için ciddi bir tehlike bile belirmişti. Durumu kurtarmak için, bütün gücüyle çabalayan Barbarigo ağır yaralanmış ve gemisi Osmanlıların eline geçerken yardıma gelenler, mühârebenin kaderini ağır zayıyla da olsa kendi taraflarına döndürdüler. Şuluk Mehmed Bey şehit oldu. Deniz mühârebelerine alışık olmayan Türk kara askerleri canlarına düşerek, yakındaki kıyıya çıkmak için denize atlıyor, bazısı boğularak veya ateşe tutularak ölüyor, kıyıya çıkanlar da, düşmanın sahildeki kuvvetlerince yakalanıp, korkunç bir şekilde öldürülüyordu. Sağ cenâhta temâsa başlarken mühârebenin, merkeze de yayıldığı Müezzinzâde Ali Paşa'nın doğruca Don Juan'ın kadırgasına rampa ettiği, aynı zamanda Pertev Paşa'nın gemisi ile Veniero arasında da çarpışma başladığı görüldü. Kapdanıderyanın başardasını iki defa istilâ ettikleri halde püskürtülen İspanyol-

lar kötü bir duruma düsmüşken, Eğriboz beyi Mehmed Bey'i mağlup eden Colonna'nın yardıma yetişmesi Kapdanıderyanın baştardasını iki taraftan sıkıştırdı. Düşman askerlerinin zırhlı olması ve Osmanlıların ok silâhlarına karşı arkebüzün bozulmasından, baştarda tekrar işgale uğradı. Müezzinzâde Ali Paşa, baştardasının dümen yekesinin yanına kadar çekilerek, çarpışa çarpışa şehit olmuştur.¹⁰¹ Cesâreti dirayetinden çok fazla olan bu talihsiz kahramanın yanında bulunan iki oğlu da esir olmuştur. Diğer taraftan baştardayı kurtarmaya uğraşırken bir top güllesiyle gemisi batırılan serdar Pertev Paşa'nın bir tahta parçasına yapışarak canını kurtarmak için sahile doğru yüzerken, Barbaros'un torunu ve Hasan Paşa'nın oğlu Mahmud Bey'in gemisine rastlayıp, çengelle kurtarılarak bir hizmetçi elbisesi giyerek Preveze'ye çıktı. Oradan da yaya olarak İnebahtı'ya döndü.¹⁰²

Kapdanıderya ile serdarın uğradıkları bu kötü sonuçtan sonra sağ cenâh ile merkezde Osmanlı gemilerinin şiddetli mukavemetine rağmen, Müttefikler, çok ağır kayıp vererek, duruma hâkim oldular. Öğleye doğru başlayan muhârebe güneş batarken sona ermişti.¹⁰³ Bu muhârebe,¹⁰⁴ Hristiyan âleminde

101 M.Cavid Baysun, Aynı madde, IA, s. 43.

102 Kronoloji, s. 408; K.Çelebi, Tuhfe, s. 94; Peçüylü, Tarih, I, s. 497.

103 Baysun, Aynı madde, IA, s. 43.

104 Goethe, Venedik'te St. Justina kilisesinde 7 Ekim 1786 tarihinde katıldığı, Lepanto zafer kutlamalarını anlatır. Bk. J.W. von Goethe, İtalya Seyahati (Çeviren S. B. Göknil), İstanbul 1990, s. 115.

büyük ümitlere yol açmakla birlikte, batı dünyasının Türklere karşı duyduğu aciz hissini hafifletmekten başka bir işe yaramadı. Ayrıca Kıbrıs seferinin bir safhası olarak düşünülmesi gereken İnebahtı muharebesinin, netice üzerinde de hiçbir etkisi olmamıştır.¹⁰⁵

Lepanto'dan kurtulan Pertev Paşa, gemilerini zayıatsız kurtarmayı başaran, yeni Kapdanıderya Kılıç (Uluc) Ali Paşa ile beraber, gemileri toplayıp Eğriboz ile Sakız adaları arasında muhâfaza hizmetiyle görevlendirildiye¹⁰⁶ de (Cemaziyelâhır 979 Ekim 1571), İstanbul'a dönüşünde İkinci Vezirlikten azledilmiştir. Selânikî azledilişi hakkında şöyle der: "Pertev Paşa ma^czûl-ı ebed buyruldu"¹⁰⁷. Yine Selânikî İnebahtı bozgununun: "Vâki^c olan hasâret ü in hizâm sû-i tedbîr ve tama^c-ı hâm"¹⁰⁸ ile olduğunu da yazmaktadır.

105 Baysun, Aynı madde, İA, s. 45; Kronoloji, s. 410. Bu iki kaynakta İnebahtı bozgunu hakkında geniş bilgi verilmektedir.

106 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. III, I. Kısım, s. 20, not 1.

107 Tarih-i Selânikî, I, s. 84.

108 Tarih-i Selânikî, I, s. 84.

Ö L Ü M Ü

İnebahtı felaketinden sonra İstanbul'a dönen Pertev Paşa ölümüne kadar mazûlen yaşamış, bir yıl sonra da gur-re-i Cemâziyelâhir 980¹⁰⁹ (9 Ekim 1572) Çarşamba günü vefat etmiş ve Eyüb'de Beybaba sokağındaki türbesinde defnedilmiştir. Ömrünün son yıllarını, bütünüyle hayata geçiremediği vakfının vakıfnâmesinde noksanlarını hissettiği meseleleri tamamlamakla tükettiği anlaşılıyor¹¹⁰. Türbesi, vaktiyle mükemmel iken bugün çatısı tamamen yok olmuş dört duvarı kalmıştır. Türbe içinde onbeş tane mezar vardır. Küçük bir hazîreyi andıran türbede âile efrâdı yatmaktadır. Mezar taşları çalınmış kabirlerin kime ait olduğu belli değildir. Mevcut taşların çoğu da okunama-

109 Vefat tarihini, Şerâfeddin Turan, Aynı madde, IA, s. 553 ; Sicill-i Osmânî, c.II, s. 38'de 982 H. (1574-75 M.) olarak vermişlerdir. Halbuki mezar kitâbesindeki günü ve ayı ile verilen tarih bunun yanlış olduğunu gösteriyor; Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhîr-i Ricâl (Hazırlayan Fahri Ç. Derin), İstanbul 1978, s. 25'de "şeri^cat" diye tarih düşülmüştür. Bu da ebced hesabıyla 980 H. tarihidir.

110 Vakıfnâme, vr. 124b-125a .

yacak duruma gelmiştir. Zevcesi Fütûha Hatun'un mezar taşındaki 979 H. tarihten Pertev Paşa'dan bir yıl kadar önce vefat ettiği görülür. Hanımı gibi kendisinden epeyce önce vefat eden oğlu Ahmed Bey'inde burada gömülü olduğu anlaşılıyorsa da, mezarı belli değildir. Oğlu Mahmud Bey ve kızı Safiye'nin kabirleri bellidir. Öteki mezarlar ise diğer çocuk ve torunlarına ait olmalıdır. Vakıfnâme'deki şahitler sıralamasını dikkate alırsak oğullarından Mahmud'un, Mustafa ve Mehemmed'den büyük olduğu kanaatine varırız¹¹¹.

K İ Ş İ L İ Ğ İ

Pertev Paşa maktûl şehzâde Mustafa'nın dul esiyle evlenmişti. Dürüst ve iyi ahlâk sahibi bir devlet adamı olmakla birlikte, evhamlı ve hatta korkak diye tanınmıştı¹¹². Böyle tanınması da korkaklığından çok atak olmayıp olaylarda tedbirli hareket etmeyi yeğlemiş olmasındandır. Hüner ve marifet sahibi ise de, cenk adamı değildi¹¹³. Bu nedenle de iyi bir serdar olamadı. Daha önce bahsettiğimiz gibi II. Selim'in tahta çıkışında, yeniçerilerin cülûs bahşisi ve terakkî için

111 Vakıfnâme, vr. 112a, 126b.

112 Şerâfeddin Turan, Aynı madde, IA, s. 553.

113 Sicill-i Osmânî, II, s. 38.

çıkardıkları patırtıyı yatıştırmaya çalışırken, atından düşürülmesi Pertev Paşa'nın yeniçerilerce sevilmediğini göstermekle beraber, böyle kritik bir ortamda askere söz söylemesi, cesaretli olduğunu da ispatlamaktadır.

Her ne kadar Vakıfnâme'yi Rumeli Kadıaskeri Muallimzâde Mustafa oğlu Ahmed Efendi kaleme almışsa da kapsadığı görüşler ve maddeler bakımından Pertev Paşa'nın düşünceleridir. Kendi görüş ve buluşlarını yansıtan mufassal Vakıfnâmesinden Pertev Paşa'nın ilim, irfan sahibi, teşkilâtçı ve ileri görüşlü bir devlet adamı olduğu ortaya çıkar. Bu itibarla türbesinde görev yapacak bekçilerin okur yazar olanlarına üçte iki oranında fazla ücret vermesiyle ilim ve eğitime verdiği önemi göstermektedir. Ayrıca mektebi ve kervansarayını için koyduğu medenî ve insanî şartlara bakınca, Paşa'nın bütün özellikleri yanında, cömert olduğu kadar israftan hiç hoşlanmayan, tutumlu bir kimse olduğuna da karar veririz. Vakıfnâme'nin çok yerinde vâkıfın adı yerine yazılan mezkûr için vâkıf-ı mesfûr kullanmasından kendisinin alçakgönüllü bir insan olduğu da düşünülür.

Eğitimde ve çeşitli yardımlarda fakirin daha fakirini gözetmeyi düşünen, hayırsever insan Pertev Paşa'nın toplumun sosyal seviyesini yükseltmek için çok gayret sarfettiğini yine Vakıfnâme'yi okuyunca anlıyoruz: "Fakir kimselerin mai-

šetlerini kolaylaştırmak için uğraşır, dırur. Bunu yapmakla Hakka yakın olmaya layık ve yaratıcıya yaklaştırmaya vesile bilerek, onun rızasını kazanmaya çalışır. Malî ibadetlere hülûs-i niyet ve gönül hoşluğu ile devam etmeyi, en kolay ve doğru yol bilir".

Pertev Paşa ziraata elverişli boş ve geniş vakıf arazisinde isteyenlerin tohumunu vakıftan alarak yarıya ziraat yapmalarını da önermektedir. Bundan hem boş araziye değerlendirmeyi ve hem de ziraatla uğrasabilecek işsizlere iş sağlamayı düşünmüştür. Netice olarak, Pertev Paşa'nın çok yönlü, memleketin meselelerini idrak etmiş, ileri görüşlü bir devlet adamı olduğu kanaatine varırız.

H A Y R Â T I

Pertev Paşa bütün mal varlığını vakfetmiş, yalnız evlatlarının oturmaları için İstanbul'da bir konak ve geçinmeleri için de fırın, dükkân, bağ ve bahçe gibi mallar bırakmıştır. Günümüze kadar ulaşamayan pek çok emlâkını Vakıfnâme'nin mahiyetinde belirttik. Burada yalnız tarihî eser olarak günümüze ulaşan ve kaynaklarda bulabildiğimiz eserleriyle ilgili malûmâtı vereceğiz.

S A R A Y I (K O N A Ğ I)

Bu sarayı sadriâzam konağı ve elçi ikâmetgâhı olarak kullanılmıştır. Şeyh Vefa camisi yakınında Molla Hüsrev mahallesinde otuz altı odalı ve bütün müstemilâtıyla büyük bir saraydır. Kırım meselesini hallederek İstanbul'a dönen Özdemiroğlu Osman Paşa'ya bu saray tahsis edilerek ziyafet verilir. Özdemiroğlu, 20 Receb 992 (28 Temmuz 1584)'de sadârete getirildiği müjdesini ve mührünü Pertev Paşa sarayında alır. Vezirlerin tebriki ile diğer ricâlin Sadriâzam konağı yapılan Pertev Paşa sarayına gelerek el öpme merasimlerinin yapıldığı ve devlet işlerinin görülmeye başlandığını Selânikî anlatmaktadır¹¹⁴. Yine Sadriâzam Sinan Paşa, Selânikî Mustafa Efendi'yi Şâhoğlu Haydar Mirza'nın sulh rehînesi olarak İran elçileri ile İstanbul'a geleceği için mihmândarlık hizmetiyle görevlendirmiş ve Selânikî'ye: " Diyâr-ı Şark'dan ferzend-i Şâh-ı Acem ağır elçiler ile Âsitâne-i sa^câdete geliyor... Barışıklığa niyet eylemişlerdir. Elünde hidmetin yok, battâl turma, gelecek konukların konakları yeri için merhûm Pertev Paşa sarâyını tahliye etdürüp ve meremmete muhtâc olan yerlerini ta^cmîr etdürüp, âb u tâb virdürüp, rûşen ü mücellâ eyle" demiş Safer 998 (Aralık başları 1589). Böylece Haydar Mirza'

114 Tarih-i Selânikî, I, s. 145-146; Kronoloji, III, s. 74.

ya ve elçi Mehdî Kulu Han'a mükellef odalar döşenir ve 12 Rebiyülevvel 998 (19 Ocak 1590) günü İstanbul'a gelirler. Pertev Paşa sarayına o gece bin beş yüz bas at bağlanıp yemlenir¹¹⁵. Ve yine evâhir-i Rebiyülevvel 1005 (Ekim sonları 1596)'de Şâh Abbas'ın gönderdiği İran elçisi Erdebil Hanı Zülfikar Han, Sultan III. Murad Han'ın vefatı dolayısıyla taziyeye ve Sultan III. Mehmed Han'ın cülûs tebrikine bin kişiden ziyade devlet erkânı ve hizmetçisiyle beraber geldiler. Bunlara İstanbul'da Yusuf Paşa divânhânesi ve Pertev Paşa sarayı konak yeri olarak hazırlandı¹¹⁶

H A N I

Vakıfnâme'de sarayı sınırları dahilinde, avlusunda geniş ve boş arsası bulunan bir hanı olduğu kayıtlıdır. Fakat Ayvansarâyî¹¹⁷, bu hanın Uzunçarşı civarında bulunduğunu belirtir. Bu da bize Vefa ve civarındaki emlâkı sınırlarının geniş bir alana yayıldığını gösterir. Pertev Paşa'nın azadlı köleleri soyundan ve mütevellîlerinden Hacı Mustafa Ağa. XVIII. yüzyılın ortalarında, hanın zemin mukataasıyla boş arsasının bir yerine iki katlı bir mescid yaptırmıştır. Bu

115 Tarih-i Selânikî, I, s. 217-218; Kronoloji, III, s. 116.

116 Tarih-i Selânikî, II, s. 638-639.

117 Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Hadîkatü'l-Cevâmi, İstanbul 1281, I, s. 63.

Pertev Paşa Hanı Mescidi'nin giderleri altındaki dükkânlardan sağlanmaktaydı. Hacı Mustafa Ağa'nın mezarı Eyüb'de Şâh Sultan camisi karşısındaki mezarlıktadır. İstanbul'da 19-20 Zilhicce 1212 (7-8 Temmuz 1797) günü güruptan iki saat sonra Balıkpazarı'nın dışındaki Hasır iskelesinden çıkan yangın on bir saatte her tarafı kül etmiş. Bir ucı Tekirdağ iskelesine diğer ucı da Uzunçarsı'da Pertev Paşa hanına dayanmıştı¹¹⁸.

T Ü R B E S İ

Pertev Paşa'nın bugün İstanbul'da adını yaşatan iki yapıdan biri Eyüb'deki türbesidir. Mimar Sinan'ın yaptığı türbesi, Eyüb'deki türbelerin en değerlilerindedir. Türbedeki sandukalar itinalı bir işçilikle mermerden yapılmış sanat eserleridir. Bugün mezar taşlarının ve mermer sandukaların çoğu yoktur. Bu duruma geldikten sonra türbe kapısı kilitli tutulmaya başlamıştır. Mevcut mezarlar XVI. yüzyıl sanatını yansıtan çok güzel çiçek ve servi şekilleriyle süslenmiştir. Hele kavuklar hakiki gibi gerçek bir görüntü vermektedir. Türbe bütünüyle eşsiz bir sanat eseri niteliğindedir.

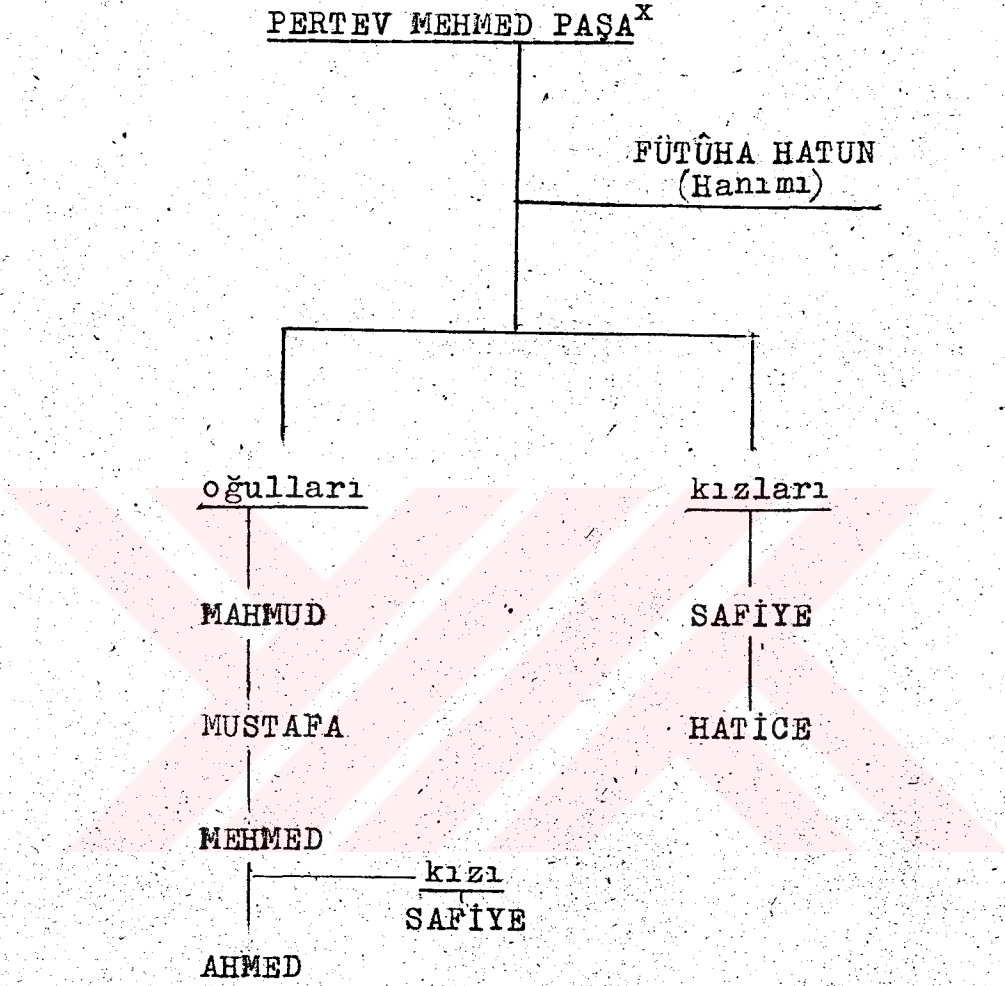
118 Kronoloji, IV, s. 73.

C A M İ S İ

Pertev Paşa İzmit'te yapılmasını tasarladığı külliyesi için mütevellisi Sinan Kethüdâ'ya vasiyet edip bu iş için gerekli parayı da vermiş ve Mimar Sinan'ı da inşâ işleriyle görevlendirmiştir. Külliyenin önce camisi daha sonra mekteb, muallimhâne, kervansaray, imaret, hamam ve çeşmesi yapılmıştır. Pertev Paşa'nın yapımını göremediği bu bayındır eserleri, insanlara asırlar boyu hizmet etmiş olup bugün camisi dışında eserlerden bir şey kalmamıştır. İzmit sahil yolu iç tarafında büyük kubbeli ve tek minareli cami, Mimar Sinan'ın Anadolu'daki en güzel yapılarındanıdır. XVII. yüzyılda "Mahkeme câmii" olarak isimlendirilen camiye günümüzde "Yeni cuma câmii" denilmektedir¹¹⁹.

119 Şerâfeddin Turan, Aynı madde, IA, s. 553.

PERTEV MEHMED PAŞA AİLESİNİN ŞECERESİ

x Babasının adı Abdurrahman olup Vakıfnâme'de (123a) zikredilmektedir. Görevi tesbit edilememiştir.

II. B Ö L Ü M

PERTEV PAŞA VAKİFNÂMESİ'NİN
TAVSİFİ, MAHİYETİ
VE
TRANSKRİPSİYONU

VAKIFNÂMENİN MADDÎ TAVSİFİ

Beyazıt Devlet Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu'nda Beyazıt 5157 numarada kayıtlı olan Pertev Paşa Vakıfnâmesi 127 varaktan ibarettir. 275x157 ve 200x95 ölçülerinde nesh tâlik yazıyla âbâdî taklidi aharlı kâğıda onbir satırlı olarak yazılmıştır. Cildi yaldızlı, sırtı meşin ve kırmızı bez kaplı olup sayfaları tezhiplidir. Varak 6a'da vakıf tasdik mühürleri vardır. Bunlar Anadolu Vilayeti Kazaskeri Şeyh Abdülkadir b. Abdurrahman el-Müeyyedî ile Rumeli Vilayeti Kazaskeri İbnü'l-Muallim diye tanınan Ahmed b. Mustafa'nın kendi el yazılarıyla vakfı tescil eden Arapça ibare ve mühürleriyle, Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi'nin vakıfnâmenin şer^cî olduğunu kendi el yazısıyla tasdik etmesinden vakıfnâmenin orijinal olduğu anlaşılmaktadır. Vakıfnâmenin 8la ve zahriyesinde kütüphanenin resmî mühürü vardır. Varak 5b ve 114a'da 23x9.5 ölçülerinde Kanunî'nin müzehhep birer tuğrası bulunmaktadır. 113a-113b, 120b ve 121a varakları boştur. 114b ve 121b varaklarında ise serlevha yerleri zannımızca tezhip yapılması için boş bırakılmış, fakat yapılamamıştır.

Vakıfnâmenin 5a varağına kadar olan kısmı dibâce (önsöz) mahiyetindedir. Buradan 13a'ya kadar vâkıfın, vakfı kurma sebepleri ve bundan sonra da 116a'ya kadar vakfın emlâkı tek

tek sayılarak, gelir ve harcama kalemleri ile şartları belirtilmektedir. Ayrıca 116b-120a varakları arasında da 21 Ramazan 977 (27 Şubat 1570) tarihinde tescil edilen Vakfın Mülknâme-i Hümâyûnunu^(x) İnebahtı bozgununda zâyi eden Pertev Paşa'nın padişahdan tekrar isteği üzerine bir suretinin verildiği; 121b-127a varaklar arasında da Pertev Paşa'nın vakfına kattığı emlâkı hakkında olup İstanbul'da Küçük Hacı mahallesinde Asûde Sultan hamamı yakınındaki ev ve diğer emlâkını kapsayan ek bir vakıfnâmesidir.

(x) Bu cümleden Pertev Paşa'nın arazileri, devlete yaptığı hizmeti karşılığında, mirî araziden özel mülkiyete dönüştürülmüş araziler olduğu da anlaşılmaktadır (Vakıfnâme, vr. 116b).

VAKİFNÂMENİN MAHİYETİ HAKKINDA

Pertev Paşa mevcut parasını ve emlâkını, İzmit'teki camiin yapımı ile ilgili masraflarla, dinî hizmetlerinin giderlerine ayırmış. Ayrıca türbesinin yönetimi ile, camisi yanındaki kervansarayı ve mektebin giderlerine harcanması şartlarını vakıfnâmeye koymuştur. Önce servetinden yirmi bin altını ayırarak mütevellîsi Sinan Kethüdâ b. Abdülmennân'a vermiş ve bu nakidin yetmemesi halinde vakıf gelirlerinden israf edilmeden harcanmasını tenbihlemiştir. Caminin yapımı bittikten sonra imâm, hatip, müezzinler, hâfızlar, devirhanlar, muarriif, çirâğcı ve kayyumların ücretlerini tek tek belirlemiş ve caminin büyük halılarını dahi önceden düşünerek temin etmiştir.

Pertev Paşa, camisinde cemaatin Kur'ân-ı Kerîm tilâveti için altı cilt Mushaf satın almıştı. Bunların başka bir mekâna götürülmemesi şartıyla; üç tanesi rahlesiyle beraber mihrâbın sağında, diğer üç tanesi de solunda bulunacaktı. Bu Mushaflarla beraber adları ve özellikleri Vakıfnâme'de tesbit edilen yirmi bir kıymetli kitaptan da bahsedilmektedir. Ayrıca İstanbul'da Şeyh Vefa camisine

konulması için cevizden yapılmış rahlesiyle beraber yedinci bir Mushaf tavsîf edilmektedir.

Camisinde, toplam yirmi yedi kitaptan oluşan bir kütüphanesi de vardır. Günümüzde küçük sayılacak fakat devrine göre yazma kitaplardan oluştuğunu düşünürsek, iyi bir cami kütüphanesi özelliğini taşımakta olduğu görülür. Pertev Paşa Vakıfnâmesi'nde kütüphane şartlarını belirlemiş; cami içinde muhafazalı bir mahal ayrılarak, güvenilir bir kimse hâfız-ı kütüb tayin olunarak, kendisine bu kitaplar zimmetlenmişti. Pertev Paşa, hâfız-ı kütübe okuyucularla ilgili şöyle tenbihte bulunmaktadır: "... (66b) ... çok fakir veya fakir olmayup da talebe olanlar, kitabın birine ihtiyaç duyarsa reddetmeyüp vireler ki muhtâç olanlara yapılan iyiliğin karşılığını Allah mükâfat olarak verir. Amma hâfız-ı kütübler ihtimamla, rehn-i kavî olarak vereler. Hâfız-ı kütüb olan kimselere kitapları koruma vazifesinin karşılığı olarak, günlük bir akçe verile. İhmal ile bir kitabı zayi ederse tazmin etdirile. Zamanla eskiyip yıpranan cildler, vakıf geliri ile asla tebdîl etmeden ta^cmîr edeler".

Camisi yakınında bir mektep yaptırılmasını tasavvur eden Pertev Paşa daha o zaman mektebin eğitim ve öğretim

şekli ile yönetimine ait esasları tesbit etmiştir. Bu mektepte okuyacak olan otuz talebenin yetim veya dul kadın çocuklarından olmasını ve bu çocukların okuyacağı cüzlerin de vakfın gelirinden alınmasını, bayramlarda çocuklara birer boğazı kaplamalı kaftan, don, takke, ayakkabı, kuşak verilmesini şart koşturmuştur.

Pertev Paşa'nın kervansarayına ait koyduğu şartlara ve bilgilere ne vakıfnâmelerde, ne de tarihlerde rastlamak kolay değildir. Cami çevresinde yapılmasını tasarladığı bu kervansarayın kiremit veya kârgir yapılabileceğini, üstünün kurşunla örtülmesi gerektiğini ve on iki ocaklı olacağını öğütler. Kervansaraya misafir olacak yolcuların dinlenmeleri ve yönetimi için bir de yönetmelik eklenmiştir. Kervansaraya gelenler için her gün ikindiden sonra ocak başına birer sahan pirinç, birer sahan buğday aşısı ile birer akçelik ekmekek verilmesini ve her ocağa verilecek pirincin üç yüz dirhem olmasını istemiş, her sofranın pirincine de yüz yirmişer dirhem sadeyağı ayrılmasını ve on iki sofraya ayrılan pirince katılacak yağın üç kıyye iki yüz kırk dirhemden eksik olmaması, her sofraya yüzzer dirhem et, ikişer dirhem biber, üçer kıyye soğan, ikişer kıyye nohut verilmesini ve israf edilmemesini de tavsiye etmiştir. Kervansaraya kışın misafir olanlara ocak

başına her gün birer kantar odun verilmesi, bunun kasım ayı başından şubat sonuna kadar dört ay devam etmesi ve geceleri hayvanlarına iyi bakmaları için yolculara halis içyağından dökülmüş mum verilmesi şartları arasındadır. Kervansarayın bir aşçı, iki yamak, bir vekilharç, bir kilerci ve bir nakibten oluşan personeli bulunmasını, bunların ücretlerini tek tek belirlemiştir. Vakfın geliri çoğaldıkça kazan, tencere ve bunlara benzer ihtiyaçların alınmasını, bu kapların her zaman kalaylı olmasını tavsiye etmeyi de ihmal etmemiştir.

Akarların icarlarından ve ziraata elverişli yerlerle, köyler mahsullerinden her yılbaşında altı bin nakit akçe ayırarak âlim, salih ve ibadet ehli kimselere verilip, haccı gönderilerek sevabı da vâkıfa bağışlanmaktaydı. Ayrıca aynı gelirlerden yine her yılbaşında on bin akçe çıkarılarak Medine'de oturan fakirlerin en fakirlerine Peygamberimizin sadakası ve günahkâr vâkıfın hediyesi olarak Medine-i Münevvere Kadısı tarafından tevzi ve taksim edilmek üzere Surre ile gönderilmesini istemiştir.

Pertev Paşa, türbesine defninden itibaren her sabah namazından sonra bir hatm-i şerîf tilâvet edilmesini, ehil otuz cüzhanın türbesinde kendine dua etmesini ve bu cüzhanlara günlük iki akçe verilmesini, gelmeyen cüzhan olur-

sa yerlerine kiraate ehil başkalarının bulunmasını ister. Ayrıca bu işleri idare etmek üzere Noktacı denilen denetçi atanmasını şartelemiştir. Kendisinden önce ölen oğlu Ahmed Bey ile zevcesi Fütûha Hanım ve geçmişlerinin ruhları için de günde okunacak cüzlere ikişer akçe verilecektir. Ayrıca bir kapıcı, bir süpürgeci ve gece gündüz münâvebe ile türbede kalacak 8 bekçi görevlendirilmesini, eğer bunların okur yazar olması halinde ücretlerinin üçte biri oranında artırılmasını da tenbihlemiştir. Türbeye se-rilecek halı ve seccadelerin, buhurdan ve şamdanların sayısı da bütün özellikleriyle belirtilmiştir.

İstanbul Uzunçarşı'da bulunan hanın giderlerini karşılamak için Pertev Paşa'nın tayin ettiği mütevellî Sinan Kethüdâ'ya kırk bin altın teslim ettiği ve paranın şer^cî gelirinin bu hayratın ihtiyaçlarına harcanmasını tenbihetmiştir.

Vakıfnâmede semt ve sınırları teferruatlı olarak belirtilen İzmit, İstanbul ve Malkara'daki emlâk ve akarları şunlardır:

I - İzmit'te bulunan emlâk ve akarları:

a) Sitare köprüsü yakınında Değirmen adlı köyde beş göz değirmenin taş duvarlı ve kiremit örtülü binası ile müstemilâtı,

- b) Sinan Halife Çiftliği diye tanınan çiftlik,
- c) Kilaz nehri üstündeki meşhur Hacı Hızır köprüsü civarında sınırları belli, meyveli ve meyvesiz ağaçlar, elmalıklar ve ormanları kapsayan ve Kazancı diye tanınan yer,
- ç) Uzun mermer sınır taşı yakınındaki Kara Mehmed aşılmalığı,
- d) Hacı Hızır köprüsü civarındaki İlyas ve Turgut yerleri,
- e) Kilaz nehri civarında ziraata elverişli boş arazi (tohumu vakıftan olmak üzere, ziraatla uğraşmak isteyenlere bu arazi yarıya veriliyordu),
- f) Sitare köprüsü yakınında Kurucaada denilen arazi ve ormanlar,
- g) Sitare köprüsü civarında meyveli ve meyvesiz ağaçlarla kaplı yer,
- ğ) Sitare köprüsü başında 2 fırın, 1 berber, 1 nalbant, 1 demirci dükkânı ve dükkânların arkalarındaki arsalar,
- h) Deniz kıyısında Ruslar mahallesinde un mahzeni ve bunun yanındaki gemiciler mahzeni,
- ı) Tuzcular köyü sınırında çömlekçi ocağı,
- i) Meşhur Asılhan değirmeni,
- j) Köseköyü'nde 2 değirmen ocağı ve bostanlık yeri.

Büyük, küçük, kadın, erkek toplam kırk dokuz köle ve cariye de özel şartlarla vakıf çiftliklerinde çalışmak ve bunların çocukları da nesilden nesile bu şartlarla çalışmak üzere vakfedilmiştir. Bunların evlenmeleri de kendi aralarında olması ve dışardan içlerine başkalarının karıştırılmaması şart edilmiştir.

Ayrıca değirmenlere bakmak için, değirmenciliği bilen ve değirmeni görüp gözetecek yetenekli 2 değirmenci, işleri görmek için 5 çift su sığırı, 5 parça araba ve bu arabaları sürüp kosmak için 5 kişi ve toplam vakfedilmiş 7 kişi değirmencilikle uğraşıyordu. Değirmene zahire getirmek için ayrıca bir Karamürsel gemisi vakfedilmiştir. Bu gemi eskiyip çalışmaz hale gelirse veya kaybolursa, gemi mahsulünden, yetmezse diğer vakıflardan katarak mütevellînin yeni bir gemi satın alarak işe devam etmesini ister.

II - İstanbul'da bulunan emlak ve akarları:

Pertev Paşa'nın İstanbul'daki emlak ve akarâtı sayılmayacak kadar çoktur. Başlıcalarını sayalım.

a) Şeyh Vefa camisi yakınında Molla Hüsrev mahallesindeki otuz altı odalı ve bütün müstemilâtıyla büyük bir konak,

b) Vefa meydanında caddeye nazır on iki dükkân ve bu dükkânların altındaki han ve yanındaki on dört oda, avlusunda geniş ve boş bir arsa,

- c) İbrahim Paşa camisi yakınında yetmiş adet bekâr odası,
- ç) Yine aynı yerde iki katlı yedi odalı bina.
- d) Mnkapanı iskelesi civarında ve sur dışında biri arpa diğeri odun anbarı olmak üzere iki anbar .
- e) Yedikule dışında Selhane yakınında altlı üstlü mahzen.
- f) Vefa'da başka bir konak ve buna nazır kâşi bir ev.
- g) Vefa'da yine bir ev, bir arsa ve bu arsada temlik-nâme ile sahip olduğu Kırkçeşme suyu ve bu suyun dört musluğu.
- ğ) Kırkçeşme suyu ve pek çok ağacı ve çiçekleri bulunan bahçe.
- h) Yine Vefa'da ağaçlık Kırkçeşme suyu bulunan bahçeli köşk ve su terazisi.
- ı) Vefa'da bir sofalı ve bodrumlu iki oda ile araba yeri.
- i) Vefa'da hayatlı iki has oda.
- j) Vefa camisine ve caddeye açılan büyük kapılı evler ve odalar.
- k) Üç halvetli bir hamam ve bunun külhan evi.
- l) Ortası sofalı iki adet hazine odası.
- m) Bir tatlı su kuyusu, bir musluğu ve su terazisi.
- n) İki halvetli hamam, bu hamamın külhanı ve meydanı.

o) Önünde büyük bir arsası bulunan divânihâne ile altında kiler, kilerin arkasında ve mîrî ahır sırasında boş arsa.

ö) Büyük küçük onüç oda ile kapıcı odaları ve arsalar.

p) Evlatlarının oturmaları için bir konak ile ekmeğin fırını, odun yerleri, bahçeleri ve müstemilâtıyla tamirini yapmaları ve satmamaları şartıyla vakfetmiştir. Eğer evlatları kalmazsa konağın esas vakfa devredilmesi şartları içindedir.

III - Malkara'da bulunan emlak ve akarları:

- a) Çerkeşli mezraasında çiftlik ve arazi.
- b) Umurbey köyündeki çayırliklar.
- c) Karahalil köyündeki sınırları herkesce bilinen mülk.

Gelibolu sancağının İbri nahiyesinde Temliknâme-i Hümâyûn ile kendisine verilen Karacahalil, Balabancık, Tatarcık köyleri bütün bağları, ormanları, nehirleri ve dağlarıyla vakfa geçirilmiştir.

Vakıflarının hesabını tutması için yazma usullerini bilen ve muhâsebe bilgisinde işinin ehli, istikameti doğru bir kâtip, gündeliği 6 akçe ile nakitler mütevellîsinin emrinde çalışıp, lâzım gelen işleri asla ihmal etmeden iğneden ipliğe bütün işleri defterine yazarak koruya.

Vakfa mütevellî nasbına gelince: Pertev Paşa'nın en has kullarından, bu vakfın tescili ve Allah yoluna vakfedilmesine mütevellî nasbettikleri Sinan Kethüdâ'nın mükemmel dindarlığına, güvenilirliği ve doğruluğuna itimatları olduğundan dolayı şart koştuğu bütün bu vakıflardan emlâk ve akarlara, köylere ve nakitlere Sinan Kethüdâ mütevellî olmuştur. Tam bu doğruluk ve istikametle vakıf konusunda yeterli gayreti ve teşekkürle lâyık çalışması görülmüş olduğundan, bu mütevellîlik hizmetlerine tam bir samimiyetle istek ve rağbet eyleye. Bu mütevellîliği karşılığı olarak da, günde yirmi akçeye mutasarrıf olup, toplam iki mütevellîlik ücreti kırk akçe ala. Eğer Sinan Kethüdâ iki mütevellîliği yürütemez veya aczi bahis konusu olmaksızın kendi iradesiyle nakitler (kırk bin filori) mütevellîliğinden ayrılırsa bu nakitlere azatlı kölelerin en salihinden bu da bulunmazsa dışarıdan yirmi akçe mütevellîlikle doğru görüşlü, akıllı, güvenilir, emaneti koruyan, dindar, tam bir istikamet sahibi, batıl şeylere eğilimi olmayan, rezilliklerden masun, hizmet görmekte tam bir ehliyet ve yeterlilik sahibi bir kimse mütevellî nasb oluna.

Vakıfnâmede nakitlerin nemâlandırılmasına gelince: Kırk bin filori (nakit hesabına göre -24x100.000- Osmanî'ye bedel olan nakitler) sağlam kefillerle, tahsil edilebilir kimselere onu onbir akçe (1/10) hesabıyla şer'î mu'âmele ve geçerli kâr ile mu'ameleye vererek helâl bir şekil üzere kâr etmek gayesiyle verilir. Nakitler, rehin bırakıp, sözünde durmama ve vadeyi uzatma, oyalama ve atlatma, inatçı, fitneci, savurgan ve malı yok yere telef edenlere verilmez. Mütevellî, gelirleri tahsilde güzel itina ve önemli şeyleri tamamlamakta tam bir intizam üzere çalışma ve çabadan uzak kalmayarak, anılan nakitlerin kâr ve gelirlerinden hasıl olan ticaret ve gelirlerini toplayarak, masraflar düşüldükten sonra artakalan kârıyla uygun akar ele düştüğünde, gelir getiren mülk alınıp kiraya vere. Böylece nakitlerin aslına dokunulmayıp, olduğu gibi yerinde dura, kırk bin filoride noksanlık olması ihtimalinde ise mütevellîler fazlalıklardan (kârdan) tamamlayarak eksik bırakmayalar. Yukarıda görüldüğü gibi vakıfların ticaret erbabına sağladığı bu imkân ticarî hayatı canlandırmayı amaçlamaktadır.

Pertev Paşa'nın vakıfnâmesindeki şartlarda dikkat çeken özellikler vardır. Mesela 5 evladından hiçbirinin mütevellî olmasını ve vakfın işlerine karışmasını istemiyor. Eğer evlatlarından vakfın feshedilmesini veya işlerinin yapılmasında zorluk çıkarmak istemeleri durumunda, bunların cezalandırılarak daima lânetle anılmasını istiyor. Vakfın işlerinin iyi yürütülmesi ve denetlenmesi için, sadriazamın karşılıksız teftişi ve kendi oğullarından Mahmud ile Mustafa beylerin kadı huzurunda imzalarının alınması suretiyle vakfını sağlamlaştırmayı ve suis-timalleri önlemeyi istemiştir.

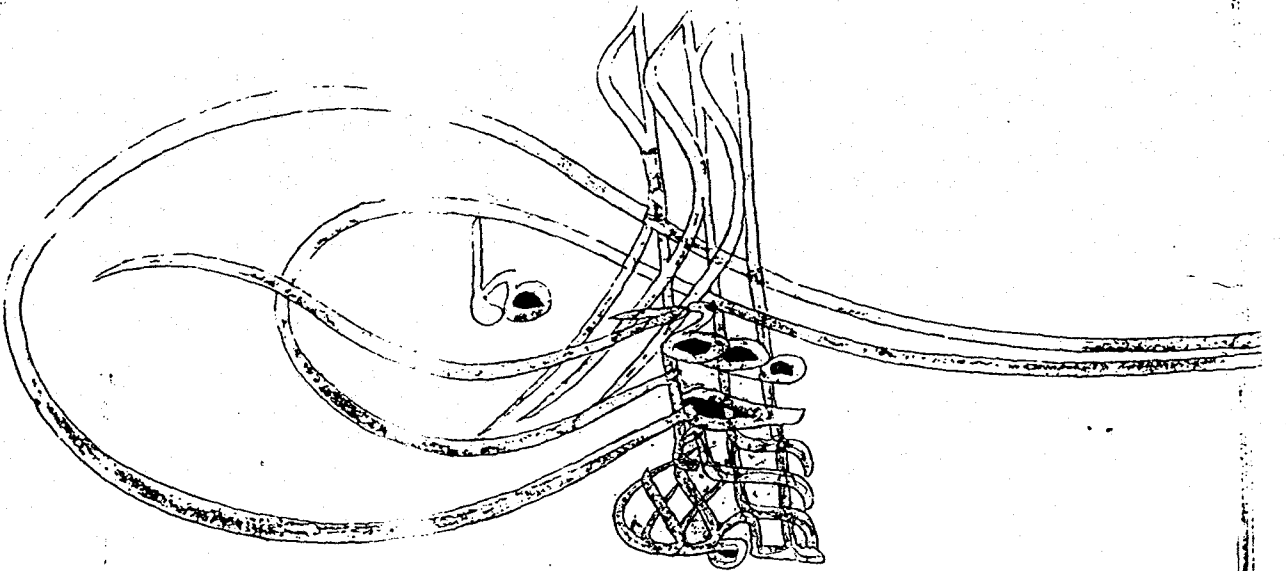
İstanbul'daki vakıflarının sınırları belirtilirken birçok meşhur kimsenin vakıflarını da öğreniyoruz. Mesela tanınmış şair Revânî Çelebi, reîsületıbbâ Nurullah Çelebi, dergâh-ı âlî kâtiplerinden Hasan Çelebi, Mısır defterdârı Ahmed Çelebi, reisülbevvâbin Yakub Ağa, Cafer Lala, Hayribeyzâde Mahmud Bey, Kâtib Şemseddin vakfı, Rüstem Paşa vakfı, İbrahim Paşa vakfı, Yavaşca Şahin vakfı, Müslime, Dâye ve Muhsine hatunların vakıfları.

PERTEV PAŞA VAKIFNAMESİ

(1b) Envâ^C-i hamd-i cemîl ve esnâf-ı şükr-i cezîl: 010vâ-
kîf-ı her hâl ve vâhib-i câh ü celâl olan vâcibü'l-vücûd müm-
teni^C ü'l-misâl ve müfîzü'l-cûd müyessirü'l-âmâl celle celâ-
lühû ve ^Camme nevâlühû cenâb-ı ni^Cme'l-me'âbına mahsûs ve
mahsûrdur ki, nev^C-i insânı mahz-ı ihsânı ile ^Canâsır-ı muh-
telifeden ahsen-i takvîm üzre ibdâ^C (2a) ve tabâyı^C-i müte-
hâlifeden tab^C-i^{sekm} üzre ihtirâ^C eyleyüp, fahvâ-yı kerâmet-ihti-
vâ-yı velekad kerremnâ ile tefhîm ve tekrîm ve mu^Ctenâyı fe-
zâyil-muğannâ-yı ve fezzalnâ ile tafzil ve ta^Czîm kılup, şe-
ref-i hitâbına ve fehm-i kitâbına lâıyk ve sıfât-ı mutekâbi-
leye mazhar olmağla, cümleden fâ'ik eyleyüp irâdet-i ezeli
ve meşiyet-i lem-yezeli müsted^Câsınca müstersid ve mühtedî
olan zevât-ı kudsiyye ve nüfûs-i ünsiyyeden kimine mertebe-i
^Caliyye-i nübüvvet ve ba^Czına menzile-i seniyye-i risâlet,
kimine dahî velâyet-i celiyye, (2b) birine dahi hilâfet-i
cezîle mevhibe idüp, ahsin kemâ ahsenallâhü ileyke müktezâ-
sınca hasenât-ı ehl-i iktidârı zerî^Ca-i duhûl-i cennâtin
tecrî tahtehâ'l-enhâr kıldı. Fessübhâne men celle şânühû ve
tevâlâ birrühû ve tetâbe^Ca ihsânühû ^Calâ men de^Câ bi-lisâni'
l-isti^Cdâdi ve se'ele'l-icâbete bi'z-zirâ^Cati ve'l-istimdâd
ve sıla-i salavât-ı zâkiyât ve tühaf-ı tahiyât-ı fâ'ihât ol
makbûl-i dergâh-i ilâh ve mahrem-i harem-i lî-me^Callâh ser-
ver-i zümre-i enbiyâ, serdâr-ı sübhâne'l-lezî esrâ vâsıl-ı

(3a) makām-ı denâ fe-tedellâ râkî-i merâkî-i kâbe kavseyn-i ev-ednâ vâlî-i velâyet-i nübüvvet, merkez-i daîre-i risâlet, efzal-i efrâd-ı beşer, şefî^c-i yevm-i mahşer, maksûd-ı ibdâ^c-i kevneyn, Hazret-i Resûl-i Sakaleyn, Ebü'l-Kasım Muhammed Mustafâ Sallallâhü Aleyhi ve ^calâ sâyiri'l-enbiyâ mâdâme'l-felekü ^cale'l-kutbi dâi'ren ve'd-dehr-i ^cale'l-mihveri hâi'ren, rûh-i pâk ü münevver ve kabr-i mutahhar ü mu^cattarlarına lâyük ve hakîkdür ki, kâffe-i şâfi^cîne kâffile-sâlâr ve cümle-i mürselîne hâtîme ilâ âhiri'l-^casâr olup (3b) erbâb-ı dirâyete şer^c-i mübînî şâri^c-i a^czam ve eshâb-ı hidâyete dîn-i metnî tarîk ekvendir. Yârabbî ^calâ seyyidinâ hayr-i ^cibâdik, salli bi-salâti tetekâfâ bi-vedâdike vec^cal hü şefî^cî ve şeffikî bi-murâdî vec^cal emelî fî ^camelî mahz-ı murâdike ve cümle al-i ethâr-i ferhunde-hâl ve evlâd-ı ^câlf-tebâr huçeste-mâl üzerlerine ki, sıfat-ı ^culûv-i haseb ile muttasıflar ve semt-i sümûvv-i neseb ile müttesimler ve sâlikîn-i tarâ'ik-i evâmir-i rabbâniyye ve müctenibîn-i menâhic-i menâhî-i sübhâniyye (4a) dürürler ve fırka-i ashâb-ı ahyâr ve zümre-i ahbâb-ı büzürk-vârlarına ki, evc-i sipîhr-i hidâyete nücûm-kibâr ve fevc-i ehl-i velâyetde kübbâr-ı ^câlf-mikdâr olup, herbiri hâdf-i rehrevân-ı tarîkat ve hâmf-i mesâlik-i şerî^cat dürürler. Husûsâ yâr-ı gâr-ı Resûl-i şeffik, Hazret-i Ebî Bekri's-Siddîk razıyallâhü

anh ve imâm-ihümâm-i-takıyy Hazret-i Ömerü'l-Fârûkî'n-Nakıyy
 razıyallâhü ^canh ve muhyî âsâri's-Şeyhayn Hazret-i Osman
 Zi'n-Nûreyn razıyallâhü ^canhü ve zevc-i Betûl-i Zehrâ Hazret-i
^cAlfiyy-i Murtazâ (4b) razıyallâhü ^canh ve seyyidey-şübbân-i
 ehli'l-cenneti kurreteyy-a^cyün-i ehli's-sünneti Hazret-i
 İmâm Hasan Rızâ ve Hazret-i İmâm Hüseyin-i şehid-i Kerbelâ
 razıyallâhü te^câlâ ^canhümâ ve imâmeyn-i mükerremeyn ve hümâ-
 meyn-i mufahhameyn Hamzete ve ^cAbbâs razıyallâhü ^canhümâ ve
 sâ'ir-i ^caşere-i mübeşşereti'l-lezîne bâye^cü nebiyyenâ tah-
 te's-şecereti üzerlerine olsun ki, herbiri temhîd-i erkân-ı
 dîn ve te'yîd-i tibyân-ı şer^c-i mübîn itmede bezl-i makdûr
 ve sa^cy-i meşkûr üzre oldiler. Rıdvânü'l-lâhi te^câlâ (5a)
^caleyhim ecma^cîn ve cümle tâbi^cîn ve etbâ^c-i tâbi^cîn üzerle-
 rine olsun ki, envâr-i şeri^cat-i şerife-i garrâ ve âsâr-ı
 tarikat-ı münife-i beyzâ ile kâffe-i enâmi deyâcîr-i zülâm-
 dan tarîk-i dârü's-selâma irşâd itmede kemâl-i mertebe sa^cy
 ü ictihâd idüp ve neyl-i maksûd için bezl-i meçhûd itdiler.
 Rahmetüllâhi te^câlâ ^caleyhim ecma^cîn ve'l-hamdü-lillâhi rab-
 bi'l-^calemin (5b)

(6a) Şer^Cıyyün tukzâ^C bi-muktezâhü ve yu^C melü bi-mâ-havâ-
hü ketebühü Ebü's-SU^C üd el hakîr^C üfiye^C anhü.

Mâ-yahvîhi hâza's-serfirü'l-bedî^C ü ve yahkîhi zâke's-sif-
rû'l-menf^C ü mine'l-vakfî ve's-şürûti^C ale'n-namti'l-mebşûti
veka^C a küllühü ledeyye ve-cerâ cemî^C ühü beyn-e yedeyye veinnî
kadaytü bi-sıhhatihî ve-lüzûmihî fi-huşûşihî ve-^C umûmihî vâ-
kifen^C alâ-mevâkîfi'l-hilâfi fi-ma-beyne'l-eslâfi'l-esrâfi.
Ve-ene el-^C abdü'l-fakîrû ilellâhi'l-kerîmi'l-mün^C imi, Ahmed
bin Mustafâ e's-şehîr bi-ibni'l-Mu^C allimi'l-Kâdî bi'l-Asâki-
ri'l-mansûri fi-Vilâyet-i Rûmili e'l-ma^C mûreti.

—
Nazartu mâ-fîhi ve kabiltü ma-tehvîhi ve ene'l-fakîrû
Şeyh Abdülkâdir bin Abdurrahîm el-Müeyyedî el-kâdî bi'l-Asâ-
kiri'l-Mansûreti bi-vilâyet-i Anadolî el-ma^C mûreti.

—
Emmâ ba^C dū işbu sahife-i sahîha-i şer^Cıyyeti'l-fehâvî
ve nemka-i enfka-i mer^Cıyyeti'l-metâvî, bu kazıyye-i celiy-
ye-i hakikat-şî^C âr ve dakika-i (6b) seniyye-i şerî^C at-disâr-
dan işbu vech-i vecfh ile inbâ ve ihbâr ider ki, besâ'ir-i
selime erbâbının ve tıbâ^C -ı müstakîme eshâbınun mir'ât-ı
zamîr-i münîrlerinde zâhir ve mu^C ayyen ve mişkât-ı hâtîr-ı
hatîrlarında zâhir ve rûşendür ki, ibdâ^C -ı hakâyıka mûcib ü
bâis ve ihtirâ^C -ı halâyıka sebeb-i hâdis, ma^C rifet ve ibâ-
det-i hâliki'l-cinni ve'l-ins ve ma^C âde avdet itmeksizin mebâdî-i

Câliye ile ünsdür. Ve zemân-ı Câfiyetde fikr-i Câkibete
 müdâvim ve evân-i selâmetde tâC at-ı Hakkâ mülâzim (7a) ol-
 makdır. Ve Cenâb-ı Rabbi'l-erbâb ve feyyâz-ı müsebbibi'l-
 esbâbdan kudreti kâdrince kalbini nûr-ı maC rifetle müştacil
 ve tâkati yetdiğince kâlibını C ibâdete müstagil kılup, tahsîli
 sıfât-ı kudsiyye ve tekmîl-i simât-ı ünsiyye itmede şarf-ı
 makdûr ve bezl-i meysûr idüp, hâl-i hayâtında hâl-i memâti
 tedebbür ve hîyn-i maC âşında mîC âd-ı maC âdi tefekkür ve işbu
 dünyâyı lâzımü'l-C anâyı mezraC a-i âhîret-i dâimü'l-bekâ
 bilüp, fi'l-cümle emân-ı zemân-ı nâ-hemvâre ve edvâr-ı bed-
 -etvâr-ı çarh-ı (7b) gaddâre tayanmaya ve ikbâl-i mütelâhı-
 kı'l-idbâr-ı rüzgâr-ı zorkârî pâydar sânmaya ki dehr-i pür
 kahrın işi hiyle vü âl ve devr-i pür-cevrin cünbüşi mekr ü
 ihtiyâldır. Finâsî fenâyla mahfûf ve gınâsı Cinâyla meşC uf
 sürûri şürûr-ı nümâ, hubûrî gurûr-fezâ, C izzeti C uzletinde
 C ayân, devleti zilletinde nihân, niC meti nikmetiyle hem-ser,
 minhatî mihneti ile hem-ber. Her nefesde her nefsün zemân-ı
 bekâsı münkazî ve her demde herkesin fenâsını kurb-ı ecel
 muktezî olup, âhirü'l-emr (8a) siyâb-ı sebât çâk çâk ve C âki-
 betü'l-C ömr kabâ-yı bekâ-tırâk tırâk ve makâm-ı menâm zir-i
 hâk ve me'vâ ve mesvâ-yı muğâk-i sehim-nâkdur. Ne savlet ü
 devlet râfiC i memât ve ne satvet-i saltanat dâfiC ü vefât
 olur. Kazâ-i ezele ne dâr ü ne devâ nâfiC ve inkızâ-i ecele
 ne âb ü hevâ mâniC dir. Çün çeng-i ecelden cenk ü cidal ile

mecâl-i halâs muhâl ve melekü'l-mevt batşından mülk ü mâl ile me-
ferr ü menâs müstehîlü'l-mâl'dır. Vücûda gelen, yine olur adem.
Demin hûş (8b) gören yimez âhir nedem. Gider kimse kalmaz gele
cûn ecel. Ecel yok, hemân Hakka azze ve celle lâ-cerem lebib ü
sa^cid ve edîb ü reşîd oldur ki, ahvâl-i pür ahvâl-i cihâna ârif
ve mâl-i pür melâl-i zehârif-i zemâne vâkîf olup, intihâr-ı fir-
satı ganîmet bilüp ve rızâ-i Rabbi'l-izzete azimet îdüp, hâl-i
kudret ve kuvvetinde iktinâs-ı hayât-ı ebedî'ye ve hîn-i tâkat
ve istitâ^catında iktinâ-yı zehâyir-i sermedî'ye duruşup, ni^cmet-i
zâ'ile-i âcileyî vesîle-i siyâdet-i âcile bilüp, her anda mâ-leküm
min'Allâhi (9a) min-vâk fehvâsını mütezekkîr ü müteyakkız ve her
zemânda mâ-^cindeküm yenfedü ve mâ-^cind-Allâhi bâkîn mefhûmiyle
mu^cteber ve' mütte^ciz olup, kelimât-ı tayyibât-ı ülâ'ike yüsâri^cû-
ne fi'l-hayrât ve enfikû mim-mâ razaknâküm minet-tayyibât mukte-
zâ-yi sa^câdet-iktizâsınca hemvâre hayrât ü hasenâta mübâderet ve
dâimâ şadakât ü müberrâta müsâra^cat eyleyüp, evkâtını ibâdâta
mahsûr ve sâ^câtını vücûh-i hayrâta maksûr kılup, iddihâr-ı zâd ü
zevâd-ı ubbâd ve teysîr-i ma^câş-ı fukarâ-i ibâd (9b) itmekle
tekarrüb-i Hakka hakîk ve tarakküb-i Hâlika halîk ola. Fe-lihâzâ
hulefâ-yı Rahmân ve uzemâ-yı Âl-i Osmân ebed-Allâhü eyyâme dev-
letihim ilâ inkırâzi'd-devrân. Selef ü halefine bî-hilâf ve ol
dûd-i mân-ı azîmü'ş-şân kesîrü'l-ihsânın hadem ü haşemine bî-ih-
tilâf bu devlet-i câvidânî müyesser ve bu sa^câdet-i dû-cihânı mu-

kadder olup, Rabbi'l-erbâb mahz-ı fazlından tevfikî Refîk ve müsebbibî'l-esbâb Kemâl-i lûtfundan Hidâyeti tarîk eyleyüp, ümerâ-i ^cizâm ve küberâ-i fihâmının ^cibâdet-i bedeniyye edâsına hüşû^ci (10a) kalb-i selîm ve huzû^c-i tab^c-ı müstakîm ile müdâvemetleri vech-i evceh üzre mukarrar ve tâ^cat-ı mâliyyeye hulûs-i niyyet ve safâ-yı taviyyet ile muvâzebetleri nehc-i eyser üzre müyesser olmuşdur. Ol cümleden sultân-ı selâtini'l-İslâm, hâkân-ı esâtîni'l-âlâm, râfi^c-i livâ'iddîni'l-mübîn ilâ zirveti'l-kemâl, hâfız-ı a^cdâ'illâhi ilâ hazîzi'l-kahrî ve'l-izlâl, hâmi-i beyzati's-şerî^cati's-şerîfeti, fi-bilâdi'l-İslâm mâhîinükûşi'l-mezâlimi ^can sefahâti'l-leyâlî ve'l-eyyâm (10b) kâsiri'l-ekâsireti, kâhirü'l-cebâbireti, sultanü'l-berrîn ve hâkâni'l-bahrîn, el-gâzî fi sebîli'llâhi ve'l-mücâhidü fî-i^clâ-i kelimetillâhi, es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân Süleymân Hân ibnü's-Sultân es-Sa^cîd ve'l-hâni's-şehîd es-Sultân Süleymân Hân lâ-zâlet de^câyim-ij saltanatihî kâime-ten ve ^cuyûnü'l-havâdisi ^can cenâbihi's-şerîfi nâimeten hazretlerinin vüzerâ kullârından hayyir-i habîr, nâkıd-i basîr, şefîk-i fukarâ, sadîk-ı sülehâ, muhibb-i ^culemâ, melâz-ı gürabâ, tâlib-i fezâyil-i kudsiyye, râgıb-ı şemâili (lla) ünsiyye, el-mu^cterifü bi'z-zünûbi ve'l-^cişyân, ve'l-mukterifü min-feyz-i fazl-ı Rabbihi'r-Rahmân, kâilen; Allâhümme igfir el-hatâyâ, bi-şefâ^catı seyyidi'l-berâyâ, ekall-e ^cabîdihî Pertev Paşa tecâ-

vezallâhü anhö hasbemâ-yeşâ vaktâki hayat-ı dünya la^cibün ve lehvün ve anâ meyl ve mehâbâ cehl ü sehv idüğün ve beyt-i mevte her hayy dühül ve mevrid-i helâke her şey nüzül eyledüğün ve her nefis zâ'ikatü'l-mevt ve her şahs mülâkî ile'l-fevt olduğün ilme'l-yakîn bîlüp ve ayne'l-yakîn âferîdede müşâhede kılup ve Hazret-i Hâlikı'l-verâ (11b) leyse li'l-insâni illâ mâ-se^câ ve enne sa^cyehû sevfe yürâ sümme yüczâ cezâ-el-evfâ kelâm-ı i^ccâz-ı nizâmi ve kavlı-i men lâ Rabbe sivâhü ve mâ tükaddimû li'enfûsiküm min-hayrin tecidühü ind-Allâhi mazmûn-i sa^câdet-meşhûnı ve leyse leke min-dünyâke illâ mâ ekelte fe-efneyte ev lebiste fe-ebleyte ev tasaddakte fe-ebkayte ve izâ mâte ibn-ü âdeme inkata^ca amelühü illâ an-selâsin ilmün ma^can nâfi^cün ve veledün sâlihün yed^cû lehü ve sadakatün câriyetün haber-i şerîf-i nebevî ve eser-i münîf-i Mustafaviyye'nin aleyhi mine's-salâti ezkâhâ (12a) ve min et-tahiyyâti enne mâ hâ fehvâ-yı hüş-nevâları mûcebince emr-i âkibetinde tefekkür ve fi^cl-i âhiretinde tedebbür idüp a^cmâlünün müdedî münkati^c ve mededî müntehî olmayup sehâl-i hayrâtı sebep-i zikr-i müstetâb ve şümûl-i hasenâtı bâ^cis-i dv^câ-i müstecâb olmak gâyet me'mûlî ve nihâyet mes'ûlî olmağın evkâf-ı âtiyeti'z-zikr kendü câniblerinden evvelâ şerâ'it-i mufassalasıyla ikrâr ü i^ctirâfa ve saniyen sıhhat ü lüzûmına hükm olinmâğı-

çün da^cvâ-yı rücû^ca ve istirdâda, Fahrü'l-Müderrisîn, zahrü'l-muhassilîn, yenbû^cü'l-fazli (12b) ve'l-yakîn, el-muhtasssı bi-mezîd-i ^cinâyeti'r-Rabbi Mevlânâ Mahammed Çelebi ibn- Receb ve fahrü'l-müderrisîn, umdetü'l-muhassılîn, el-mu^ctemidi bi^ci-nâyet-i Rabbihi'l-müte^câk Mevlânâ Mahammed Çelebi ibni Kemâl şehâdetleriyle vekâleti bi-mâhüve tarîki's-sübûti şer^cân sâbit olan Fahrü'l-Emâcidi ve'l-Ëkârim Nasûh Kethüdâ İbni ^cAb-di'd-dâ'im şer^ci şerîf-i şâmi hü'l-bünyân ve hükm-i münîf-i râsihi'l-erkân ^calâ vâzı^c-ı kavânînihi efzal-i salavâtı'r-Rahmân meclisine hazır olup dahi şâhidîn-i mesfûrînün şehâdetleri ile bi-mâhüve tarikü's-sübût şer^can tevliyeti sâbit olup(13a) vakf-ı merkûmu tescîl ve tahlîd ü tesbîl için mütevellî nasb itdüği âdemlerinden Fahrü'l-Emsâl ve'l-a^cyân, Sinan Kethüdâ İbni ^cAbdilmennân mahzarında vekâleti hasebîle takrîr-i kelâm ve tebyîn-i merâm idüp itdüği müvekkil-i mûmâ-ileyh lâ-zâle me'cûren ^caleyhi mahz-ı fazl-ı Rabbânî ve ^cayn-i menn-i Samedâniden tasarrufât-ı şer^ciyeye ve temellükâtı mer^ciyeye mûcebince mülk-i mahzı ve Hakk-ı sarfı olup, işbu vakf-ı sahîh-i şer^ci ve bu habs-i sarîh-i mer^ci kendülerinden sudûr itdüği (13b) zamâna değîn mülkiyet üzere mutasarrıf oldukları emlâk ve ^cakârât ve menkûlât ve nüküddan velâyet-i ma^cmûre-i sultâniyye ve bilâd-ı matmûre-i hâkâniyye, dâmet mahfûfetühû bi-

avni'l-^cinâyeti'r-rabbaniyyeti ve sîynet mesûneten bi-sav-
ni'l-himâyeti's-sübhâniyyeden Anatoli yakasında Kocaili San-
cağı'nda vâki^c İznikmid Kazası'na tâbi^c Sitâre Köprisi dimek-
le meşhûr^c inde'l-ahâlî ma^crûf ve mezkûr olan köpri kurbunda
Değirmen nâm karyede kibleten Nasûh ve Receb nâm kimesneler
mülklerle ve garben Baba Yusuf (14a) bin Kasım nâm kimesne
mezâri^c i ve harmanlığı ile ve şimâlen Nehr-i Külâz ve Nehr-i
Kuçek müctemi^c olduğu yer ile ve şarkan nehr-i mezbûr mecrâsı
ve geçidine varup, yine mezkûr Baba Yusuf yerile muntehî olup
Nehr-i Külâz'ın üzerinde dâir olan beş göz değirmenleri hâvî
olduğu taş divarı ve kiremid örtili evi ve harkı ve bendi ve
kiremid örtilü bir göz süflâ çatma anbarı ve diğer kiremid
örtilü çartak çatma anbarı ve ana muttasıl ahûrı ve çartak
altında etrâfı tahta üç göz anbarı ve kiremid örtilü diğer
bir büyük çatma anbarı etrafı (14b) üçer zirâ^c sundurması ile
ve üzeri kiremid ve etrafı tahta divâr ahûrı ve kiremid örtilü
taş divar biribirine karşı ortası suffice ikisüflâ oda . Ve
sâbıkü'z-zikr değirmenlere gelen kimesnelerin devâbb ü mevâ-
şisi bağlanup, âsûde olmak için binâ olınup odalara muttasıl
olan bir bâb ahûrı ve iki bâb kenîfi ve diğer çatma süflâ bir
odayı ve üzeri kiremid ve etrâfı çatma bir çartak ve tahtın-
da olan ahûrı ve etrâfı tahta üzeri kiremid bir evi ve Sinan

Halife Çiftliği demekle ma^crûf üsti kiremid ve altı tahta (15a) fevkânî ve tahtânî müte^caddid odaları ve saz örtilü bir bâb süflâ çît odayı ve sâz örtilü bir samanlığı müstemil olan mülkini, hudûd-ı erba^cası hâvî olduğu kâffe-i hukûku ve levâhıkı ve ^câmme-i tevâbi^ci ve murâfıkı ile ve kaza-i merkümede vâki^c Nehr-i Külâz üzerinde memdûd Hacı Hızır Köprisi demek ile ma^crûf köpri civarında vâki^c. Defter-i Hâkânî ve menşûr-ı sultani de mülkiyet üzre mukayyed olup, kibleten Bâyezîd Beğ-oğlı Yeniçeri Hasan Yurdu kurbunda olan sınır taşından handek sıra gidüp, Köse nam karyeden (15b) gelen ^caraba yolu kurbunda vâki^c sınır taşına muntehî olup ve şarkan mezkûr sınır taşından Hatîb-zâde Fazlı nâm kimesne çayırına ve andan sol tarafta mülk-i merkûm dahilinde vâki^c elmalık kurbunda olan ceviz dibinde kadîmi kilisalık yerine ve andan Akıncı Mustafa ve Kara Mehmed nâm kimesneler yerleriyle mülk-i mezbûrun hendeki civarında vâki^c sınır taşına ve andan Nehr-i Kûçek'e muntehî olup ve şimalen mezkûr Kûçek Suyu ile vâkîf-ı mûmâ-ileyh en^cama'al-lahü en^came-en^câmin ^caleyhi hazretlerinin tasarrufunda olan arâzi-i ^cöşriyyeden Pervâne Reîs Yeri demek ile (16a) ma^crûf yerler ile ve andan cânib-i garba teveccüh idüp yıkılan kabâ kavâk ağacından Yeniçeri Saru Hasan Yeri ile ve Defter-i Hâkânî'de mülkiyyet üzre mukayyed olan Turgud ve İlyâs Yerleri demek ile meşhûr olup vâkîf-ı mûmâ-ileyh hazretlerinin mülk

yerlerine muttasıl eşcâr-ı müsmireyi ve gayr-i müsmireyi ve elmalıkları ve ormanı müstemil Kâzgâncı Yeri demek ile ma^crûf zirâ^cata ve hırâsete kâbil arâzi-i hâliye ve gayr-i hâliye ve çayır yerlerini hudûd-ı mezkûresi muhteviye olduğu cümle hukûkile ve kazâ-i mezbûrede mezkûr Kâzgâncı Yeri'ne muttasıl uzun mermer nâm sınırtası (16b) kurbunda vâki^c Kara Mehmed Beğ aşlamalığı demek ile meşhûr kibleten mezbûr Mehmed Beğ çayırına ve şarkan ve şimâlen nehr-i mezkûr Kûçek ile ve garben sâlifü'z-zikr Kâzgâncı Yeri demek ile ma^crûf yerlere muntehî aşlama ve gayr-ı aşlama elmalıkları vesair eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi müstemil emlâkini hudûd-ı erba^cası dâhilinde vâki^c cümle hukûkî ile ve kâffe-i lühûkiyle ve nevâhî-i İznikmid'de mezkûr Hacı Hızır Köprüsi civarında mesfûrân İlyâs ve Turgud Yerleri demek ile ma^crûf Defter-i Hânî'de mülkiyyet üzre olup, vâkîf-ı mûmâ-ileyh esbega'l-la-hü'n-ni^came^caleyhi hazretlerinün mülk-i (17a) mahzı olan yeri ki, kibleten Külâz nâm nehirden cânibeğe kenarda olan ceviz ağaçları verâsından sâlifü'z-zikr Yeniçeri Saru Hasan Yurdi'na ve şarkan ve şimâlen yine tezâ^cîf-i sûtûrda mezkûr vâkîf-ı mesfûr-ı mebrûr^câmelehü'llâhü te^câlâ bi-lütfihi'l-mevfûr hazretinin mezkûr Kâzgâncı Yeri demek ile meşhûr mülkine ve garben hendek başında olan sınır taşından Kaziharkı demek ile ma^crûf harka ve hark-ı merkûm ile Baba Yusuf ve

Bâyezid Beğoğulları yerlerine ve Nehr-i Külâz'a muntehî olup, zirâ^cata ve hırâsete kâbil ve gayr-i kâbil arâzi-i hâliye-i (17b) ve yine nâhiye-i mezbûrede merkûm Sitâre Köprîsi kurbunda Defter-i Hâkânî'de mülkiyyet ile mukayyed Kuruca Ada dîmek ile ma^crûf şarkan ve şimâlen nehr-i Küçek ile ve garban Nehr-i Külâz ile ve kibleten Nehr-i Külâz'dan ibtidâ idüp Baba Yûsuf ve Hamza Subaşı nâm kimesne yerlerine ve hendekler münfasıl olduğu depede vâki^c sınırtaşına ve andan taraf-ı yemîne meyl idüp mezbûrân Baba Yûsuf ve Bâyezîd Beğoğulları yerleri ile taşluca dîmek ile ma^crûf yolu geçüp, Sinân Halife yerleri dîmek ile meşhûr vâkîf-ı müşârün-ileyh en^came'llâhü Te^câlâ^c aleyhi mülklerine ve Kâzî (18a) Harkı kurbunda vâki^c sınır taşına varup ve andan mülk-i mezbûrun^c inde'l-ehâlî mâ^clûm ve müte^câref olan kadîmî hendeki ile gidüp Pervâne Re'îs Yerleri dîmekle ma^crûf vâkîf-ı mesfûr sellemehü'llâhü el-hayye'l-meşkûr mutasarrîf olduğu, arâzî-i^c öşrî'ye muntehî ve muttasıl olup, andan mezkûr vâkîf-ı mûmâ-ileyhin taht-ı tasarrufunda olan Pervâne Re'îs'in yerlerin sağ kolda koyup zikr olunan Pervâne Re'îs Yeri ile giderek yine sağ kolda Bayırcık dibinde dikilen sınır taşına varup andan gîru Pervâne Re'îs Yerleri dîmek (18b) ile mezkûr vâkîf-ı mûmâ-ileyh efâzallâhü celâ'ile'n-niami^caley-

hi mutasarrıf olduğı arâzi-i öşriyyeden geçüp Nehr-i Kûçek'e müntehî olup eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi müştemil arâziyi ve çayırı ve ormanları cümle tevâbi^c ve levâhiki ve murâfıki ile ve hadd-ı hududı ile ve yine İznikmid Nahiyesi'nde merkûm Sitâre Köprisi ve sâbıkü'z-zikr değirmenler kurbunda vâki^c cevânib-i selâseden vâkıf-ı mesfûr dâme mecdühû bitevffiki'r-Rabbi'l-gafûr emlâkı ile ve taraf-ı râbi^c merkûm Nasûh bin mülki ile ve Değirmen Köyi kurbunda vâki^c su hendeki ile mahdûd eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi müştemil yerlerini (19a) ve girü Sitâre Köprisi başında kiremid örtilü taş divarlu sagır ve kebîr iki bâb fırını ve bir bâb berber dükkânını ve bir bâb na^clbend ve bir bâb demirci dükkânlarını ki, garben tarık-i ^câmm ve şimâlen ve şarken ^caraba yolu ve kıbleten Nehr-i Külâz'a müntehîdir. Cümle hudûdı ve hukûkı ile ve mezkûr dükkânların ardında vâki^c garben dekâkîn-i merkûme ve furun yeriyle ve kıbleten Nehr-i Külâz ile ve şarken vâkıf-ı mûmâ-ileyh dâme mün^camen ^caleyhi mülki ile ve şimâlen Kumula yolu ile mahdûd kadîmî eser-i binâyı müştemil arâzi-i hâliyeyi ve nefsi-i İznikmid'de Ruslar Mahallesi'nde leb-i (19b) deryâda vâki^c kıbleten ve şarken ve garben bahr ile ve şimâlen tarık-i ^câmmile mahdûd temeli büyük taşla etrafı tahta divâr ve kiremid örtilü bir bâb uncılar mah-

zenini ve ana muttasıl altı bâb gemiciler mahzenini bi-cümleti'l-hudûd ve kâffeti'l-hukûk ve girü İznikmid Nevâhîsi'nde Tuzcular nâm karye sınırında vâki^c kibleten ve şarken Bâkî bin Mahammed Subaşı yerleri ve çayırıyla ki, hâliya Yeniçeri Kara Ca^cfer mutasarrıf olup şimâlen ve garben tarık-i ^câmm ile mahdûd harkı ve bendî ve mer^câyı müstemil Çölmekçi Değirmenleri Ocağını ve girü nâhiye-i mezbûrede vâki^c Top Yeri (20a) ve Sabancı Yolu ve Nehr-i Külâz'a karîb Kirâs Tarlası demek ile ma^crûf mevzi^cde ^cinde'l-ahâlî ve'l-cîrân, ma^clûmü'l-hudûd ve müstagnî^cani'l-beyân Aslıhân Beğ Değirmeni demek ile meşhûr değirmen ocaklarını harkı ve bendi ve sâ'ir hukûkiyle ve nâhiye-i mezbûrede Karye-i Köse' de vâki^c kibleten Abaza Hasan Yeri ve şarken Divâne ^cAli Yeri ve şimâlen Küçük Hasan Tarlası ve garben Nehr-i Küçük ile mahdûd harkı ve bendi müstemil iki değirmen ocağını bir cerîb mikdârı bostanlık yeriyle hudûdî müstemil olan cümle hukûkî ve ^câmm⁺i (20b) tevâbi^c ve lühûkiyle zükire ev-lem-yüzker, sutire ev-lem yûstar vakf eyledi. Vakfen sahîhen şer^ciiyen ve zikr olunan değirmenlerin ve mezâri^cun mühim-mâtı için ^calâ kavî-i men yerâ mine'l-eimmeti'l-müctehidîn rahmetullahi ^caleyhim ecma^cin kırk dokuz nefer mikdârı sa-gîr ü kebîr ve zükûr-[ve] inâs kul ve câriye kifâyet mikdârı

karasığır öküzi ve mezkûrûn kul ve câriye ma^cişetleri için kifâyet mikdârı inekler ve zirâ^cat ve hırâset-i mühimmâtîçün boyunduruklar ve sabanlar ve demurler ^carabalar ve nacaklar ve baltalar ve sâ'ir âlât-ı zirâ^cat ve esbâb-ı (21a) hırâset ve değirmenler levâzımı ki bu cümle ^cilmi şâmilllerinden ve ^cakl-ı kâmillerinde ma^clûm ü meczûm ve münâfî-i cehâlet ve mümâni^c-i ^cadem-i dirâyetdur. Vakf eyledi ve şöyle şart eyledi ki zikr olunan vakf kullardan kankisi ki zirâ^cata ve hırâsete kâdir kebîr ola her birine birer çift karasığır öküzi ve bir ^caraba ve bir nacak ve bir re's inek ve bil-cümle zirâ^cat ve hırâset mühimmâtîçün vakf olunan âlât ve esbâbdan kendülere mühim olanun her cinsinden birer âlet ve esbâb virilüp bundan mâ^cadâ nesne virilmeyüp husûsen me'kûlâtı (21b) ve melbûsâtı dahi kendü kesblerinden zirâ^cat ve hırâset ile ve sâ'ir cihet ile vâki^c olan mahsûlâtının nısfından evvelâ ve zirâ^cat itmek diledikleri hubûbâtun tuhmunı her ne sınıfından murâd iderlerse vakfdan virilüp zirâ^cat itdürile. Ve mezbûrûn akkârlar her tuhmi vaktinde zirâ^cat ve mezâri^c zamanında hırâset ideler ki ^camelleri ve zirâ^cata aldıkları tuhmları vaktsiz ekilmekle zâyi^c olup hüsrân olmaya ve zirâ^cat olunan yirlerin hubûbâtı öküp bitüp hasâda gelicek lâzım olan harcun nısfı vakf (22a) cânibinden olup mezbûrların eküp biç-

düğü gallenün vakfa âid nisfundan virilüp nisf-ı âherinün harcı dahi kendülere virilecek nisf-ı mahsûlden virile. Ve büstân ekdiklerinde dahi harcunun nisfı vakfa âid nisf-ı mahsûlden ve nisf-ı âheri kendülere râci^c nisfdan virile. Lakin tereke ve sâ'ir her ne ekilürse hâsıl oldıkda vakf tarafından akkârlara tuhm ve hâsıl olan gallenin öşri ve sâ'ir ihrâcât-ı lâzimesi ifrâz olunup yerlü yerine verildükden sonra bâkî kalan gallât ve büstân akkârın ile vakf ortasında ^calâ-sebîli'l- (22b) münâsafe taksîm olunup nisfı vakfa ve nisfı akkârına virile ki, anlar dahi mesârifine sarf ideler. Ve zirâ^cate ve hırâsete ta^cyîn olunmayan kullar hidmet-i lâzımelerin görüp, zirâ^cat hidmetine kabul olduklarında anlara dahi evkâf-ı merkûme cânibinden öküz ve araba ve sâ'ir lâzım olan âlât ve esbâbdan virilüp ve tuhmi dahi vakfdan olup Cenâb-ı Rabbi'l-erbâb ve takdîr-i müsebbibi'l-esbâbdan her ne mikdâr mahsûl yetişürse nehc-i mestûr ve nemt-i mezkûr üzre öşri ve tuhmi ihrâc olunup mâ^cadâsı (23a) ^calâ-tarîki'l-münâsafe taksîm olunup nisfı vakfa ve nisfı akkârına virile, ve hasâd harcı üslûb-ı sâbık üzre tansîf kılınup nisfı vakfa âid mahsûlden ve nisf-ı âheri akkârına râci^c hâsıldan ola ve mezkûr kulların evlâd-ı sigâr ve sigâyiri neslen bâ^cde neslin ve fer^can ^cani'l-asl,

bu minvâl üzere anlar dahi vakf olalar ve mezkûrların tezvîc ve tezevvücî biribirinden olup, hâricden ve harâyirden olmaya ve şöyle ki bâ^cde zamânin, mezkûrûn kullara ve cevârîye za^cf gelüp yahud (23b) silsileleri münkariz ola, arâzî-i mevkûfe-i merkûme mütevellî olanlar hâlî ve mu^cattal komayup hâricden tâlib olanlara zirâ^cat ve hırâset itdürüp tereke ve büstânlar mahsûlinden ^cöşürleri alınup vakfa teslim olına ve mezkûr beş göz değirmen mühimmâtını ve değirmenciliğe lâzım olur, müselle^cmâtını bilür ve değirmeni görüp gözetmeğe kâdir olur iki değirmenci kul dahi vakf eyledi ve değirmenün ve değirmencinin hidemâtı ve levâzımı için beş çift su sığırı ve beş kıt^ca ^caraba ve zikr olunan ^carabaları sürüp koşmak için beş nefer kul (24a) dahi vakf eyledi ve zikr olunan kullardan biri ki fevt ola veya ibâk idüp zayi^c ola ve öküzlerden biri ki zayi^c ola yahud ^camelden kala değirmenler mahsûlinden yerine bedeli iştirâ olunup hizmet-i mezkûreyi ta^ctîl itmeyeler ve dâimâ bu üslûb mer^ci kılınup, hilâfı ile ^camel olunmaya ve arabacı olanlar zirâ^cat ve hırâset hizmetin murâd idinseler vakfdan anlara bedel arabacı iştirâ' olunup müceddeden alınan arabacı hizmetine konılup, ^catîkî diledüğü gibi zirâ^cat ve hırâset üzere ola ve şürût-ı (24b) mezkûre dâimâ minvâl-i mestûr üzere cârî ola ve ^carabacıların ve değirmencilerin ve su sığırların cemi^c-i levâzımı ve mühimmâtı

ve me'kûlâtı ve melbûsâtı değirmenler mahsûlünden ola deyû şart eyledi ve ihtiyâç olduğı yerden değirmenlere tereke getürmek için bir kıt^ca Karamürsel Gemisi cinsinden bir gemi vakf eyledi ve şart eyledi ki, merkûm gemi eskiyüp ^camelden kalup veya helâk ola, gemi mahsûlünden ve eğer kifâyet itmez ise sâ'ir evkâfdan ilhâk ile mütevellî olan kimesne bir gemi dahi iştirâ' idüp isti^cmâl oluna ve Malgara Nahiyesi'nde Çerkeşlü nâm (25a) mezra^canın sınırında yılda sâhib-i arza iki yüz seksan akçe mukâta^ca virilür, yerde ortası meydan üzeri kiremid örtilü çepçevre binâ eyledüğü at ahûrını mâ-i cârî şâdirvânı ile ve kapu üzerinde fevkânî çardakı ile ve arpa ve samân anbârları ile ve kurbunda kiremid örtilü katırlar ahûrı ile ve büstânlık ve zirâ^cat olunur yerleri ile ve bağı ile ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmiresiyle ve zikr olunan ahûrların kurbunda Karye-i Umûrbeğ sınırında yine sâhib-i arza yılda yüz elli akçe mukâta^ca virilür ta^crîf ve tahdîd-den müstağnî ma^clûmü'l-hudûd (25b) olan çayırların hakk-ı kararını cemi^c-i tevâbi^c ve levâhikî ile ve merhûm mağfûrûn-leh Sultan Bâyezid Hân ^caleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân evkâfından Sersenlü nâm karye sınırında ^cinde'l-ahâlî hudûdı mu^cayyen ve mübeyyen tahdîd ve ta^crifden müstağnî yılda sekiz yüz akçe mukâta^calu hüccet-i şer^cî ile mâlik oldukları

bil-cümle çayırların dahi hakk-ı karârını ve Câmme-i tasarrufâtını cemi^c tevâbi^ci ve levâhikî ile ve yine Malgara Nâhiyesi'nde Karaca Halil nâm mülk karyeleri kurbûnda vâki^c olan ortası meydan üzeri kiremid örtilü taş ile yapılu develer ahûrını ve kapusu üzerinde olan fevkânî çardakiyle ve arpa anbarlarıyla (26a) ve su kuyusu ve kurbûnda olan samanlığı ve cemi^c-i tevâbi^c ve levâhikî ile vakf eyledi ve mahrûsa-i İstanbul'da kutb-ı feleki'l-irşâd hâdî'l-enâmi ilâ turukî'r-Reşâd Şeyh Vefâ Hazretleri Câmi^c-i Şerîfî kurbûnda Merhûm Mevlânâ Hüsrev mahallesi'nde kibleten bil-fi^c Mahmiyye-i Mısır Defterdârı olan Mûtâb-zâde Ahmed Çelebi ibn mülki ile ve Dergâh-ı Câlî kâtiblerinden Fahrû'l-Küttâb Hasan Çelebi ibn mülki ile ve şarkan Müslime nâm Hâtun Evkâfı ile ve şimâlen tarîk-i hâs ile ve garben tarîk-i Câmmla ve Kâtib Şemsüddîn Evkâfı ile mahdûd otuz altı bâb (26b) fevkânî odaları ve dört bâb âb-hâne ve çevresinde dehliz gibi sundurma ve tahtânî üç cânibî ikişer kat alur ve taraf-ı râbi^ci bir kat at alur ahûr ve kapu içinde bir arpa anbarını ve cânib-i şarkîde iki bâb süflâ âb-hâne-i ve cânib-i garbîde ahûr kapusu hâricinde vâki^c bir su kuyusunu ve mezkûr odalar hâricinde Merhûm Şeyh Vefa Rahimehullâh meydânı cânibinde tarîk-ı Câmmla üzre vâki^c ikisi ocaklu oniki bâb

kârgîr dükkânları ve cânib-i şarkîde vâki^c dükkân içinde bir bâb âb-hâneyi ve mezkûr dükkânlardan on bâb dükkânın tahtında vâki^c (27a) birer zir zemini müstemil olan mülk kârgîr kârbân-serâyı ve hudûd-ı mezkûre dâhilinde vâki^c hân-ı mezkûre muttasıl yedi bâb odalar ki, altısı ocaklu biri ocaksızdır. Önlerinde olan suffeleri ve havlileri ile ve ana muttasıl onbir bâb kârgîr âb-hâneleri önlerinde olan arz-ı hâliyeyi ve hân-ı mezkûr civarında vâki^c diğer yedi bâb odaları suffeleri ile ve önlerinde olan arz-ı hâliye ile ki, cümle-nün meydanı büyük kapuya varınca bennâ zirâ^c ile yediyüzonbeş zirâ^cdur. Cümle hudûd ve hukûkî ile (27b) ve ^câmme-i tevâbi^c ve lühûkî ile ve yine mahrûse-i İstanbul'da İbrâhîm Paşa Câmi^c kurbünde şirâ-i şer^cf ile mâlik olup binâ itdüklere üzeri kiremid örtilü önleri dehlîz fevkânî ve tahtânî yetmiş bâb odaları önlerinde vâki^c ^carsaları ve iki su kuyusu ile ve cümle kenîfleri ve kârgîr toloz kârîzî ile ki, kârîz-i mezkûr odalar önünden taşra tarîk-i ^câmm'a çıkup mezkûr tarîk-i ^câmm ile dik aşağı çeşmeye gidüp ve çeşmeden sol cânibine giden tarîk-i ^câmm ile gidüp Alaca Hammâm Kârîzî'ne katılup ve zikr olan yetmiş bâb odalardan deryaya nâzır (28a) olan odalara muttasıl demür kapulu kârgîr bodrumi ve bodrum-ı mezkûre muttasıl sağ cânibinde fevkânî ve tahtânî önleri dehlîzisagîr ve kebîr yedi bâb odaları ve sol cânibinde fevkânî ve tahtânî

iki bâb odalara ve iki bâb kenîfi ile ve hâlî yeri ile ki, işbu zikr olunan odaların yukarısı ve aşağısı kârgîr bodrumı ile sagîr ve kebîr cümlesi seksen bâb odalar olur ki, cânib-i kıblîsi Dâye Hâtûn Vakfı ile ve tarîk-i ^câmm ile ve cânib-i cenûbî ve garbîsi mezkûr tarîk-i ^câmm ile ve Merhûm Rüstem Paşa (28b) tâbe serâhü'nün vakf odaları ile ve cânib-i şimâli Yavaşca Şahin Vakfı ile ve Yeniçeri İskender ve Muhsine Hâtûn evleri ile ve cânib-i şarkîsi Kürkcibaşı Vakfı odaları ile ve aşağıdan gelen tarîk-i hâssı kat^c idüp yine mezkûre Dâye Hâtûn Vakfı ile ve Re'îsü'l-bevvâbînî Sultanî Ya^ckûb Ağa dâme mecdühû sâkin olduğu Hayri Beğoglinin oğlu Mahmûd Beğ'in evleri ile mahdûddur. Zikr olunan odaları dahi bi-üsrihâ cümle tevâbi^c i ve levâhiki ile ve yine mahrûse-i mezbûrede Unkabbâni İskelesi kurbünde hâric-i hisârda vâki^c ayda ^(29a) Ayâsofiyye Evkâfına yigirmi akçe mukâta^c a virilür ^cinde'l-ahâli ma^clûmü'l-hudûd olmağın tahdîdden mustağnî kiremid örtilü taş divarlu arpa anbârını ve anun kurbünde vâki^c etrafı tahta ile tutulmuş sathı mekşûf odun anbarını hudûdî müstemil olduğu cemi^c i hukûkiyle ve mahrûse-i merkûmede Yedikule hâricinde Selh-hâne kurbunda vâki^c ayda onbeş akçe Ayâsofya Evkâfına mukâta^c ası virilür ^cinde'l-ahâli ve'l-cîrân ma^clûmü'l-hudûd ve müstağnî ^cani'l-beyân etrafı tahta ve üzeri

kiremid fevkânî ve tahtânî bir bâb mahzeni cümle hudûdî (29b) müstemil olduğu hukûkıyle ve yiğirmibin nakd-i râ'ici'l-vakt sahîhü'l-^cayâr halisü'l-^cuvâr sultanî dinârı ki, nısfı te'kîden li'l-asl ve tavzîhan li'l-kül onbin nakd dinâr idüp fızza-i Osmanî ve nükre-i sultanî hesâbınca oniki kere yüzbin dirhem-i Osmanî ve derâhim-i mezkûrenün nısfı dahi altı kere yüzbin Osmanî ider. Bu cümle zikr olunan ^cakârâtı ve menkülâtı ve denânîri ba^cdemâ efrezehâ min mâlihî ve meyyezehâ min menâlihî ve selleme^châ ilâ men nusibe mütevelliyen li-emri't-tescili ve murâ^ciyen li-maslahati't-tahlîdi ve't-tesbîli işbu (30a) sifr-i mesfûrda beyân ve mezkûr olan me-sârif-i hayrât ve mecârî-i müberrât için vakf ve habs eyledi. Vakfen, sahîhen, şer^ciyen ve habsen sarîhan mer^ciyen didikde mütevellî-i müşârün-ileyh esbagallâhü'l-hayra bi-yedeyhi dahi meclis-i şerîf-i mezkûrda hâzır ve matla^c-ı kelâmdan makta^c-ı merâma değîn ısgâyıla nâzır olmağın bi'l-muvâcehe ve'l-müşâfehe kabza ve tesellüme ikrâr- ı sahîh-i şer^cî ve i^ctirâf-ı sarîh-i mer^cî idüp ben dahi evkâf-ı merkûmeyi bi't-tamâm kabz idüp vakf-ı merkûm için tasarruf eyledim. misl-i tasarruf-i sâ'iri'l-mütevellîne fi'l-evkâfı deyü ikrâr ve i^ctirâf eyledi (30b). Sümme ba^cde zalik mine'l-ikrâri ve't-tasdîki el-merkûmeyni vâkıf-ı hayyir-i habîr ^câmelehü'l-

lahübi-lütüfihi'l-hatir kibelerinden vekîl-i şer^cî olan mûmâ-
 ileyh Nasûh Beğ zîde izzühü Meclis-i Şer^c-i Şerîf ve mahfel-i
 hükm-i münîfde sâlifü'z-zikr Mutevellî Sinân Kethüdâ dâme mü-
 kerremen ve mümecceden mahzarında ikrâr-ı sahîh ve i^ctirâf-ı
 sarîh idüp vâkîf-ı mûmâ-ileyh ecrâ'allâhü'l-umûre beyne ye-
 deyhi vakf-ı merkûmi minvâl-i mestûr üzre tertîb ve tehzîb
 idüp vucûh-i hayrâtdan ve sunûf-ı hasenâtdan masârifini ^calâ
 mâ seyüzkerü beyân itdikden sonra evkâf-ı mezbûrenün hasbemâ
 yaktazîhi'l-hâlü taklîl (31a) ve teksîrî eydîşâmileti'l-
 eyâdîlerine menût ve ^calâ mâ-yertazîhi selîmü'l-bâl tebdîl
 ve tağyîrî ârâ-i tedbîr-i rûşen-i zamîrlere merbût ola deyü
 şart eylemeğın vucûh-i hayrâtının izdiyâdına tâlib ve şümûl-i
 müberrâtının intimâsına râğıb olup işbu sene-i seb^ca ve seb^cî-
 ne ve tis^camî'e de mâziye olan şevval-i şeref-menâlin yigir-
 mi üçünde hâlisen li-vechi'l-lâhi v'ebtiğâ'en-li-rizâ'ihî ken-
 dünün mülk-i sahîhinden ve mal-i sarihinden kabza-i tasarru-
 fât-ı şer^ciyeye ve havza-i temellükât-ı (31b) mer^ciyesinde
 dâhil olan memâlîkinden nakd-i rayici'l-vakt sahîhü'l-^cayâr
 onbin sultânî dînâr dahi ki, nukûd-ı osmânî hesabınca altı
 kere yüzbin dirhem ider cümle malından ifrâz ve evkâf-ı mez-
 kûreye zamîme kılmak için mümtâz kılup dahi mârrü'z-zikr yi-
 girmibin dînâra munzamm kılup cümle evkâf-ı nukûd otuzbin

nakd dînâr olup ve nukûd-ı fızzıyye-i osmâniyye hesâbınca onsekiz kerre yüzbin akçe eyleyüp, masârif-i âtiye-i mübeyyene ve mesâlih-i câyiye-i (32a) mu^cayyene için vakf ve habs idüp tescîl için mütevellî nasb itdikleri müşârün-ileyh Sinân Kethüdâ'ya teslim etmiş idi. Hâlâ vakf-ı müznib-i hazret-i paşa-yı müşârün-ileyh dünya-yı dün-ı bî-sebât ü bî-karâr ve kimseye rehnümün ve pâyidâr olmadığı emr-i muhakkak idüğü ^cârif ve ^câlim olduğu ecilden iddihar-ı dâr-ı âhîret-izdiyâdına tâlib ve râgıb olup ol ni^cmet-i bâkiye takarrüb ve tevassul müyesser olmak ecliçün işbu sene dokuz yüz yetmiş sekizinci şehr-i zilka^cde-i (32b) şerîfenin guresinde kâdir olduğu olanca malından tamâmü'l-^cayâr onbin filori dahi ifrâz idüp nukûd-ı osmânî hesâbınca altı kerre yüzbin akçe olur hâlisen li-rızâi'llâhi te^câlâ vakf ü habs idüp tekabbel'ellâhü te^câlâ bî-kabûlin hasenin zikr olunan onbin filorî-i sâbiki'z-zikr otuzbin filoriye munzam ve mülhak kılup cem^can defa^cât ile vakf itdüğü dînâr-ı kâmilî'l-^cayâr tamâm kırkbin filori olur akçe-i osmânî hesâbınca yigirmidört kerre yüzbin akçe (33a) olur. Bil-cümle Sinân Kethüdâ'ya teslim eyledi ve sene-i merkûme recebî tarihiyle müverrah, tuğrâ-yi garrâ-yi sultânî ile muvakka^c ve muvaşşah mülk-nâme-i nâmî ve temlîk-nâme-i sâmî, mûcibince, ^cayâtıf-ı

aliyye-i sultânî ve ^Cavârif-i celiyye-i hâkânîden vâkıf-ı mesfûre temlîk olunup cümle emlâk-ı sırfasında münharıt ve munzabıd kılınan kurâdan Gelibolı Sancağı'nda Ebri Nâhiyesi'nde karye-i Karaca Halil ve Balabâncık nâm-ı diğêr Otgöglük ve Tatarcık nâm-ı diğêr (33b) Karabahşı nâm karyeleri ki, her birinin hudûdı, sadr-ı kitâbı, tuğrâ-yı müstetâbî ile tevşîh iden sultân-ı a^Czam, hâkân-ı efham, mâlikü'l-imâneti'l-^Cuzmâ, vârisü'l-hilafeti'l-kübrâ, lâzâle selime'l-kalbî ke-ismihî's-sâmî el münîfi ve-edâmallâhü zille zıllihî a^Clâ re's-i külli vâzi^Cin ve şerîfin hazretlerinin fermân-ı ^Câlişân-ı fezâ-cereyânları sudûr itmek ile kurâ-yı mezkûrenin tahdîd ü ta^Cyini içün yazılan hudûd-nâmelerinde mu^Cayyen ve her bir karyenin (34a) hukûkî gayriden imtiyâz bulmak içün ketb olunan sınır-nâmelerinde mübeyyen olduğı üzre zikr olunan kurâyı hudûdî, hudûdî müstemil olduğı cümle hukûkî ve ^Câmme-i lühûki ve tilâl ve şî^Câbi ve cibâl ve hizâbi ve evdâye ve enhâri ve ^Cuyûn ü abâri ve arâzî ve ikâmi ve hadâyık ü merâti^Ci ve kurûmı ve mezâri^Ci ve sâ'ir nezâyir-i ve eşbâhi zükire ev-lem-yüzker sûtire ev-lem yüstar. Bu cümle mezkûrâti ahlâs-ı malından efrâz ve atyeb-i menâlınden (34b) mümtâz kılup dahi evkâf-ı sâlife-

ti'l-bünyânlarına ve hayrât-ı sâbıkâtı't-tibyânlarına zamîme idüp vücûh-i atıye mücebince vâki^c olan mesârif e sarf olunmağıçün vakf ü tesbil ve habs ü tahlîl idüp dahi vâkıf-ı mûmâ-ileyh hazretleri evkâf-ı mezkûre mesârifini tertîb ve tehzîb hususunda şöyle bast-ı kelâm ve takrîr-i merâm idüp şöyle şart eyledi ki, mâ-dâm ki, rûh-i pür-fütûhları kayd-ı hayat ile mukayyed (35a) ve hüsn-i zindegânî ile müntefi^c ve berûmend ola zikr olunan emlâk ve akârât icârâtından ve kurâ-yı merkûme mahsûlâtından ve nukûd-ı mezbûrenin şer^c i mu^câmelâtından hasıl olan rey^c ü gılâlini ve ribh-i istiğlâlîni dilerse kendü ma^cîşetleri husûsunâ bezl idüp ve dilerse vücûh-i hayrâtdan tertîb-i âtî mucebince ta^cyîn olunan hasenâta sarf eyleyüp ve bil-cümle evkâf-ı merkûme usûlünde ve fûrû^cunda ve şürûtunda ve zavâbıtında ve revâbıtında (35b) ve vezâyifinde ve mesârifinde keyfe mâ yesâû ve yehtâr bilâ-icbâr-ı ehadin velâ ızdırârin min gayr-i şerîkin velâ sehîmin, velâ tevassut-i münâzi^cin, velâ hasîmin, cümle evkâfa mutasarrıf ola. Ol bâbda hiç ahad kâyinen men kâne vâkıf-ı mûmâ-ileyh hazretlerine mâni^c ve dâfi^c ve müzâhim ve mûmâni^c olmaya. Ve çün tekâlîb-i emr-i samedânî ve tesârîf-i hükm-i sübhânî ile rûh-ı tâ'ir-i kuds — me'serleri nişîmen-i ^calem-i eşbâhdan fezâ-yı ^câlem-i ervâha pervâz ve hedâ'ik-i

ünsde kerrûbine dem-sâz ola (36a). Kendülerinin ahass-ı ^C1bâ-
dından vâkf-ı merkûmun tescil ve tesbiline müteveli nasb itdik-
leri müşârün-ileyh Sinân Kethüdâ'nın kemâl-i diyânetine ve emâ-
net ü istikâmetine i^Ctimâdları olmağla şart eylediği bu cümle
evkâf-ı mezkûreden eğer emlâk ve ^Cakârâta ve eğer kurâ ve nu-
kûda mesfûr Sinân Kethüdâ müteveli olup mâ-dâm ki, kemâl-i se-
dâd ve istikâmet ile vakf husûsunda sa^Cy ü kifâyesi sudûr ve
mesâ^Cî-i meşkûresi zuhûr idüp tevliyet-i merkûme hidemâtına
(36b) ^Can, samîmî'l-kalb taleb ve rağbet üzre ola. ^Cakârât-ı
mezkûre ve kurâ-yı mesfûre tevliyeti mukâbelesinde yevmî yiğir-
mi akçe ve kırkbin filori tevliyeti mukâbelesinde dahi yevmî
yiğirmi akçeye mutasarrıf olup cem^Can iki tevliyet yevmî kırk
akçe ile ola. Ve eğer müşârün-ileyh Sinân Kethüdâ iki tevliyetin
zabtından ^Câciz olup veyâhûd min-gayr-i ^Caczin ihtiyâriyle nu-
kûd-ı mezkûre tevliyetinden ferâgat iderse nukûd-ı mezkûreye ki,
fî aslı'l-vaz^Cı kırkbin filori ve nakd hisâbınca (37a) yiğirmi
dört kere yüzbin osmânî ider eslah-ı ^Cutekâdan, eğer bulunmazsa
hâricden yiğirmi akçe tevliyet ile bir zî-re'y-i resîd ve sâhib-i
^Cakl-i sedîd, emânet ve sıyânet ve diyânet ^[ve]istikâmet ile mev-
sûf me'mûnü'l-meyl il'el-ebâtîl ve masûnü'z-zeyli ^Cani'r-rezâ'-
il, edâ-i hizmette sa^Cy ü kifâyet ve tefrî^C-i zimmetde bezl-i

cehd ü tâkat üzere bir kimesne mütevellî nasb olundukda nukûd-ı mezkûre-i mu^cayyene rehn-i kavî ve kefîl-i millî ile (37b) istifâya kâbil yarar kimesnelere onı onbir akçe hesâbı üzere mu^câmele-i şer^ciyye ve murâbaha-i mer^ciyye ile mu^câmele-ye virüp, vech-i cemîlihelâl üzere istirbâh ve istiglâl olunup, ashâb-ı hulf ve mûmâtele ve erbâb-ı matl ve müsâhele ve ehl-i ^cinâd ve mûsrif ve ashâb-ı fesâd ve mütlif olanlar ile mu^câmele itmeyüp tahsîl-i gallâtta hüsn-i ihtimâm ve tetmîm-i mühimmâtta kemâl-i intizâm üzere sa^cy ü gûşışden hâlî ve sâlî olmayup nukûd-ı merkûmenin murâbaha ve istiglâlin-den (38a) hâsıl olan ribhini ve gallâtını zabt u kabz eyleyüp masârif-i vücûh-i âtiye-i mu^cayyene için sarf oluna ve mal-ı mevkûfenin vezâyif ve mesârif-i mu^cayyenesinden zâ'id kalan ribhiyle münâsib akâr düşdükte akâr alunup isticâr oluna ve asl-ı nukûda değılmeyüp kemâ-kân yerinde durup her sene şart-ı vâkıf üzere istiglâl ve istirbâh oluna ve şöyle kim mürûr-ı eyyâm ve kürûr-ı şühûr ve a^cvâm ile re's-i mal olan kırkbin filoriye noksan gelmek (38b) ihtimâli olur ise her sene kalîl ve kesîr mal-ı mevkûfe-i mezbûrenin mesârif-i mu^cayyenesinden zevâid kalup istirbâhı ve istiglâli şart kılınan zevâidden tekâmîl ve tetmîm kılınmak ardınca olup her-bâr ki, re's-i mal-ı mezkûre noksan vâki^c ola. Fi'l-hâl

mütevellîler zevâyidden itmâm idüp noksan üzre komayalar ve mütevellî-i merkûme dahi ribh'den yevmi yigirmi akçe cihet-i tevliyet için virile. Ve turuk-ı kitâbete kâdir ve muhâsebe fenninde mâhir inhirâfdan (39a) selîm bir kâtib-i müstakîm yevmi altı akçe ile nukûd mütevellîsine kâtib olup lâzım olan umûrî ki, nukûda müte^callik ola. Kat^ca ihmâl ve müsâhele itmeyüp nakîr ü kıtmîr vakı^câtı defterine yazup hıfz oluna ve vazîfesi ribh-i merkûmdan virile ve kâtib-i mezbûr ^cutekâdan ve evlâd-ı ^cutekâdan eslah kimesneler ola batnen ba^cde batnin ve karnen ba^cde karnin ve eğer mezbûrlardan eslah kimesne bulunmazîse hâricden eslah olanlardan bir kimesne kâtib kılınup ol dahi hizmet-i (39b) kitâbetde kâim ve kâtibe lâzım olan mühimmâta mucidd ü müdâvim olup hizmeti mukâbelesinde ta^cyîn olunan vazîfe-i merkûmeye ribh'den mu-tasarraf ola ve nukûd-ı mezbûre istiglâl ve istirbâh olunmasından hâsıl olan ribh ü gallâtı cem^c kılmada mucidd ü sâ^cî ve cadde-i istikâmette meşkûrû'l-mesâ^cî iki emîn ve mu^ctemed ve müstakîm ve mu^ctakid kimesneler câbî olup nukûd-ı vakfın murâbaha-i sahîha-i şer^ciyeye ve mu^câmele-i sarîha-i mer^ciyesinden hâsıl ve nâşî(40a) olan ribhi ber-vech-i emânet ü diyânet ve özr ü hiyânetden tamâm-ı siyânet üzre cem^c idüp mütevellî-i nukûda teslîm eyleyüp iki câbî beşer akçeden

yevmî on akçeye mal-i ribh-i mezbûrdan mutasarrıf olalar ve vâkıf-ı mûmâ-ileyh âmelehü'llâhü te^câlâ bil-menni ve'l-gufrân şart eyledi ki, vakf-ı merkûmun hâliyâ emr-i tescîlî ve hükm-i tesbîli için mütevellî nasb idüp dahi cümle evkâf-ı mestûrenin tevliyetin şart (40b) itdüğü müşârün-ileyh Sinan Kethüdâ'dan sonra tevliyet âhar kimesneye tevcîh olunmalu oldukda silk-i vakfiyyede munazzam kılınan mârrü'z-zikr em-lâk ü akârın ve vakf-ı mezbûre vakfiyyet üzere munzamm kılınan mülk karyelerin tevliyeti vâkıfın utekâsından hıyânet-den ve rezâilden mütehallî ve diyânet ü istikâmet ile mütehallî, zî-ře'y-i rasîn ve sahib-i akl-ı rezîn, eslah ü enfa^c bir kimesneye tevcîh olunup ol-dahi umûr-ı tevliyetde kemâ yenbagi (41a) tedârük üzere olup akârât-ı mezkûrenin ve kurâ-yı mestûrenin hasıl olan gallâtını ve hubûbatını ve vâki^c olan fevâid ü avâidini zabt u kabzda mücidd ü sâ^ci ve sarf ü harc-da hayr-ı umûrî mürâ^ci olup irâd-ı medâhilde hüsn-i emâneti ve ihrâc-ı masârıfda kemâl-i istikâmeti pîşe idünüp umûr-ı evkâfda ihmâl ü tekâsülden ve tehâvün-i tegâfülden ictinâb ü ihtirâz ve ahkâm-ı mühimmât ü icrâ-yı mülimmâtta sa^cy ü ihtizâz (41b) üzere olup kendü kaleminde vâki^c olan mahsûlât-dan yevmî yigirmi akçe cihet-i tevliyete mutasarrıf ola ve evkâf-ı merkûme akârâtından mahmiyye-i İstanbul'da olan akâ-

Not:(40b)'de "tevliyet: Utekâya şart olunduğı mahalden" şeklinde kırmızı renkli yazılmış bir derkenar vardır.

râta müte^callik umûrı görüp gözetmek için inhirâfdan selîm bir kâtib-i müstakîm nasb olunup hizmet-i kitâbetde mücidd ve mesâlih-i vakfda kemâl-i cidd üzre olduğundan mâ^cadâ sayir yerlerde olan emlâk ü akârâtın ve nukûdun ve vakf-ı kurânın cübbâtın ve küttâbın dahi (42a) icârât ü mahsûlâtı defterlerini hîn-i muhâsebede mütevellî ma^crifetiyle görüp ve muhâsebelerini yazup teslim-i mütevellî itdikde yevmî yedi akçeye mutasarrıf ola ve bir deyyin-i müstakîm ve üdûl-i tecâvüzden berî ve selîm kimesne câbî nasb olunup mezbûr emlâk-ı mevkûfenin icârât ve gallâtını tahsîl idüp yevmî beş akçe cihet-i cibâyete mutasarrıf ola ve İznikmid kurbünde vâki^c değirmenlere ve çiftliğe yevmî dört akçe ile bir câbî (42b) ve yevmî üç akçe ile bir kâtib nasb olunup emânet-i siyânet ve kemâl-i istikâmet ile edâ'-yı hizmet itdiklerinden sonra ta^cyîn olunan vazifelerine değirmenler mahsûlünden mutasarrıf olalar ve Malgara kazasında vâki^c mülk-nâme-i meymûn ve temlîk-nâme-i hümâyûn ile vâkîf-ı mûmâ-ileyh hazretlerine temlîk kılınup dahi evkâf-ı mezkûre silkine muntazam kılınan sâlifetü'z-zikr Karye-i Karaca ve Balabancık nâm-ı diğér Odgöglük (43a) ve Tatarcık nâm-ı diğér Karabahşı nâm karyelerin rey^c ü gılâlini ve mahsûlât ü menâfi^cini nehc-i istikâmet ve ber-vech-i nasfet ü emânet zabt ü tahsîl ve zamanında cem^c ü tekâmîl idüp ve mâr-

rü'z-zikr olup Malgara kazasında olan atlar ve katırlar ve develer âhûrları her yıl ma^crifet-i mütevellî ile icâreye virüp ve çayırlarının otluğün satdırıp dahi akâr ve kurâ mütevellî-sine îsâl ve teslîm için bir yarar (43b) ve maslahat-güzâr kimesne câbî ve cibâyet-i merkümeye müte^callik umûr-ı evkâfın kitâbetiçün cihet-i kitâbete kâdir ve üslûb-ı muhâsebe ve defterde mâhir bir kimesne kâtib nasb olunup her biri yevmî üçer akçeye ikisi altı akçeye mutasarrıf olalar. Ve vâkıf-ı mûmâ-ileyh şart eyledi ki, eğer mütevellîler ve eğer cübbât ü küttâb her biri ta^cyîn olunan vazifelerin kendü kaleminde olup kendüleri tâhsîl itdüğü mahsûlden virile, nukûda hidmet idenlerin nukûddan ve akâra hidmet (44a) idenlerin akârdan virile ve mezkûrân mütevellîler ve cübbât ü küttâb şöyle ki, hidmetlerinde tesâhül ü tehâvün üzre olup evkâfın ihyâsına ve intimâsına sa^cy eylemeye-ler; tevliyetleri ve cibâyetleri ve kitâbetleri âhara tevcîh oluna ve taht-ı yedlerinde olan hidmetlerinde her biri tahsîl itdüğü mahsûlâtın zerreye gâdr ü hıyânet idecek olurlarsa aldıkları vazîfe haram ola. Fe'llâhü hasmühüm ^cinde'llâhi te^câlâ mü^cazzebîn fırkasından ma^cdûd olalar ve vâkıf-ı (44b) mûmâ-ileyh e'r-râcî bi'l-mağfireti ve'l-gufrân ilâ cenâb-ı rabbihi'l-mennân, şöyle şart eyledi ki, neteki bu güzergâh-ı fenâ ve mecârî-i ^cana da

ber-mûcib-i takdîr-i rabbânî ve muktezâ-yı tedbîr-i sübhânî ser-
rîr-i saltanat-ı cihân-bânî ve makarr-ı Hilâfet-i Osmânî'de
hall ü ^cakd-ı umûra mukalled ve me'mûr olan sadrû'l-vezâreti'l-
^cuzmâ, zeynü'l-emâreti'l-kübrâda, vezîria^czam olanlar lâ-zâlet
a^cnâku'l-kirâm mütekallideten bi-kalâid-i ahkâmihim ve lâ dâ-
reti'l-eflâkü'l-alâ (45a) medâr-ı murâdihim ve merâmihim vâhiden
ba^cde-vâhidin ve vâriden ba^cde-vâridin her biri zamân-ı ma^cdelet
-eyyâm ve evân-ı nasfet fercâmlarında cümle-i evkâf-ı merkûmenin
kurâ ve akâr ve nukûd ve menkûlâtının nezâretini lillâh fî'llil-
lâhı kabûl buyûrup umûr-ı vakfına nizâm ve re'y-i sâib ve fikr-i
sâkıbları isâbet itdüğü üzre intizâm vârmek bâbında lahza-i inâ-
yetlerin mebzûl ve ma^ctûf buyurular. Egerçi cümle selâtin-ı mâ-
ziyenin ve vüzerâ-i selefin bel kâffe-i enâmın husûsen ve umû-
men cümle (45b) emlâk ve hayrâtları ma^crifet-i re'y-i âlem ârâ-
ları muhît olmağla görülür. Lakin işbu hakîr-i kesîri't-taksîrin
olanca evkâfının müdâhil ve mehâricine erbâb-ı müsrifin ve bâ-
zilîn ü hâinînden bel^c ü ketm mürettib olmamak için dâimâ mü-
tevellîler vücûh-ı masârıfda ve lâzım olan mühimmât ve mesâlihde
mûmâ-ileyhim ecrâ'llâhü'l-hükme beyne-yedeyhim hazretlerine mü-
râca^cat ve müsâra^cat u mübâderet eyleyüp fikr-i metîn ve fehm-i

Not : (44b)'de "Nezâret, vüzerâ-yı izâm ebkâhümü'llâhü ilâ
yevmi'l-kıyâm hazerâtına şart kılınacağı mahaldir" şeklinde kırmızı
renkle yazılmış bir derkenar vardır.

rezînleri cereyân itdüğü üzre lâik ve hakîk gördükleri (46a) vech-i vecîh ile amel ideler. Ricâdur ki vakfiyyede yazıldığı üslûb üzre sevâbîn kâsîd idüp bu hakîrin evkâfının nezâretini âhara muhtâc etmiyeler. İnde'l-lâh dünyada ve âhiretde me'cûr ve müsâb olalar. İne'llâhe lâ yüzî^cü ecre'l-muhsinîn ve şart eylediği erbâb-ı vezâyif umûmen cümle evkâfa hasbî nâzır olalar. Mütevellîlerden ve kâtiblerden ve câbîlerden her kankısının hı-yânetine ve uhdesine lâzım ve mühim olan hıdemâtda zâyi^câtına muttali^c olalar. Ale'l-fevr hasbî nâzırları olan (46b) vezîria^c-zam, müşîr-i efham hazretlerine arzihâl ideler. Şöyle ki, ehl-i vezâif mezbûrûn mütevellîlerden ve küttâbdan ve cübbâtdan vakfa gâdr ü hıyânet idenleri ve şart-ı vâkıf mücebince sıyânet üzre olmayanları ve bil-cümle vakf hizmetinde zararı olanları görüp tınmayalar. Hakk celle ve alâ hazretinde olan emânete hı-yânet idenlerden olalar. Ve vâkıf-ı mûmâ-ileyh şart eylediği mütevellî-nukûd kendü cânib-i mahsûsün-bihisinden nukûddan hâsıl olan murâbahadan kendünün (47a) ve câbîlerinin ve kâtibi-nin mevâcibâtın ve ihrâcâtın ihrâc itdikden sonra cem^c itdüğü mal-ı ribhden her ne bâkî kalursa her sene başında muhâsebe defteriyle mütevellî-i akâra getürüp teslim idüp hesâbın vireler. Ve cümle masârif ve mahâric mütevellî-i akâr eli ile görüle ve mütevellî-i akâr dahi kendü cânib-i mahsûsün-bihisinden akârın ve kurânın icârâtından masrafı ve harcı ve malı cem^ci mevcûd

her ne olursa ve mukûdî mütevellîsinden alduğı mal-i ribhî ile (47b) mütevellî-i akâr dahi muhâsebe defterin hazır idüp mütevellî-i nukûd ile muhâsebe defterlerin alup nâzır-ı hasbî olan vezîria^c zam hazretlerine varup ikisi bile hizmetlerin ve mevcûd-
 ların ve masrafların arz ideler. Re'y-i âlem-ârâları ne vechle câri olursa fermân-ı şerîfleri ile amel ideler. Ve mütevelliyân-ı merkûmân birbirine nâzır olup, söyle ki birbirinin sekâmet ve hıyânetine muttali^c olalar. Ale-l-fevr nâzır-ı hasbî düstûr-ı ekrem, müşîr-i efham hazretlerine arzihâl ideler. Söyle ki (48a) mütevelliyân-ı merkûmân birbirinin hıyânetine vâkîf olalar ve dahi ketm ideler. İnd-Allah mes'ûl ve mu^cazzeb olalar. Ve dahi şart eylediği mütevellî-i akâr olanlar evkâfdan mahmiyye-i İstanbul'da vâki^c olan akârât yarar ve mâldâr ve kâr-güzâr kimenelere mâl-dâr kefiller kefâletiyle icâreye virilüp ve İstanbul'da olmayan akârâtdan dahi icâreye virileceği, virilüp ve mâ^cadâsı dahi eğer emlak ve eğer akârdan cübbât ve küttâb görüp ve gözedüp ve zirâ^cat ve hırâset olunacakları (48b) hizmet için ta^cyîn olınan kullar zirâ^cat idüp mahz-ı fazl-ı Rabbânî ve ayn menni sübhâniden fâiz ve nâil olan mahsûlî üslûb-i sâlifü'z-zikr mücebince tansîf olunup ve ihrâcât-ı lâzimesi tefrîk olındukdan sonra vakfa âid olan mikdârı zabt ü hıfz oluna ve mâ^cadâsı akârın mâbeyninde ^calel-vechi'l-münâsefe tevzi^c ve taksîm oluna ve de-

ğirmenlerin ve sâir icâreye virileceklerin ahvâli dahi bu minvâl
üzre görilüp ziyâ^ca ve adem-i (49a) intifâ^ca mü'eddî olur eşhâ-
sa virilmeyüp, hiyel ü hud^cavü bida^c ve umûr-ı muhterî^cden ihti-
râz ideler. Ve işbu zikr olunan akârâtın icârâtından ve mezârî^cin
ve kurânın mahsûlâtından her ne ki vâki^c ola, her sene başında
altıbin nakd akçesini ki Zeheb-i Cedîd-i Sultânî hesâbınca yüz
sikke filori ider ifrâz olunup dahi ulemâdan veya sulehâdan ah-
kâm-ı dîn-i mübîn ve evâmir-i şer^c-i metin hususiyâtı ile müte-
kayyid bir müteverri^c ve müte^cabbid kimesneye (49b) virile ki,
vâkıf-ı hayyir-i habîr cânibinden hacc-ı şerîf-i mebrûr ve sa^ci
münîf-i meşkûr idüp dahi sevâbını vâkıf-ı mûmâ-ileyh hizmetine
ihdâ ideler ve nukûd-ı mezkûre ile hacc-ı şerîfe azîmet iden
azîz mercûdur ki, alduğı altıbin akçeyi hacc-ı şerîf idinceye
değın menâzil ve merâhilde zâd ü zevâd-ı hacc için sarf idüp
gayri umûra bezl ü isrâf ve harc itlâf itmeye ki, Cenâb-ı Rab-
bi'l-erbâb ve müsebbibi'l-esbâbda bu cihetden mes'ul ve fazîlet-
den mahrûm olmaya ve mahsûl-i (50a) akârât ve mezârî^c ve kurâdan
her yıl yüzaltmışaltı Hasene-i Sultânî ve Zeheb-i Cedîd-i Hâkânî
ve kırk Osmânî ki, tamâm onbin akçe ider ihrâc olınuş dahi Ha-
bîb-i Ekrem ve şefi^c-i ümem aleyhi mine's-salâti ezkâhâ ve minet-
tahiyyeti esnâhâ hazretlerinin âsitâne-i sa^câdet-âşyânelerinde
sâkin ve mutavattın olan efkar-ı fukarâ ve ez^caf-ı zu^cafâya Haz-

ret-i Resûlullah alâ mezce^catihî salavâtullah cenâbından sadaka ve vâkıf-ı müznib kibelinden hediye kılınmak tarikiyle (50b) Medine-i Münevvere alâ münevvirihâ efzalü't-tahiyyeti kadısı olan Mevlânâ-yı muhterem ve şeyhü'l-haremi olan emîr-i mükerrem ma^crifetleriyle efkar-ı fukarâya tevzî^c taksîm olunmak için der-i devletden Hameyn-i Muhteremeyn cânibine surre eyletmeğe me'mûr olan ümenâ kullariyle gönderilüp Medine-i Münevvereye vardıkda müşârün-ileyhima Kadı Efendi ve şeyhü'l-harem zide izzühümâ hizmetlerinden dahi ricâ-i vâsık ve umîd-i sâdık oldur ki zikr olunan hasene-i alâ mâ-hüve'l-me'mûl (51a) hâsseten fukarânın efkarına virüp hilâf-ı mercû efkar olmayanlara virmiyeler ve zikr olunan akarât icârâtından ve kurâ mahsûlâtından vâkıf-ı mûmâ-ileyh dâme me'cûren aleyhi Hazret-i Ebî-Eyyûb-i Ensârî Aleyhi Rahmetullâhi'l-bârî Câmi^c-i Şerîf ve ma^cbed-i münîfi civarında kalıp fersûdeleri bu menzil-i hâkide âsûde olmak için binâ itdikleri türbelerinde hâsseten kendü rûh-i nahîfi için her gün ba^cde salâti's-subh hatme-i şerîfe tilâvetin ta^cyîn idüp şöyle (51b) şart eylediği cism-i za^cifleri türbe-i mezkûrede mezârına vaz^c olındığı gibi fî'l-hâl hatme-i şerîfe'nin kırâ'atine şürû^c itdirip aslâ te'hîr etmeyeler ve ba^cdehû şart-ı mezbûr üzre her gün mütevâliyen tilâvetden hâlî olmayalar ve tilâvet iden otuz nefer du^câcılara emlâk ve

akār ve kurâ mahsûlünden yevmî ikişer akçe vireler ve tilâvet-i eczâ-i şerîfe için otuz kıt^ca cüz-i şerîf vakf idüp şart eylediği eczâhanlar her gün cümleten mezârlarında müctemi^cin olduklarında eczâ-i (52a) şerîfe yüzüne nâzırîn olup dahi Kur'ân-ı Mecîdî alâ vechi't-tertil ve't-tecvîd okıyup ve kırâatlarında te'ennî ve hüsn-i ri^câyet ve huzû^c ve huşû^c ile tilâvet eyleyüp hatme-i şerîfe ihtitâm buldukda evvelî ve âhirî Hazret-i Fahr-i kâyinât aleyhi efzalü't-tahiyyât Cenâb-ı ni^cmelme'âblarına salavât ile ve âhîrinde bi's-sıdkı ve'l-ihlâs üçer kerre sûre-i ihlâs ile sûre-i fâtiha okıyup dahi sevâbını rûh-ı pür-fütûh-i vâkıfa hibe idüp müteferrik olalar. Ve mezkûrûn eczâhanlardan (52b) birisi ki fenn-i kırâatde tamâm mâhir ve şâtibî rivâyetine ve nakline kâdir, akrânında fâ'ik ve ihtirâma lâ'ik ola. Mezbûrlara şeyh kurrâ-i eczâ-i şerîfe olup cüz-i şerîf tilâvetiçün mutasarrıf olduğu yevmi iki akçeden ma^cadâ yevmi bir akçeye dahi mutasarrıf olup cem^cân yevmi üç akçe vazife ile şeyhü'l-kurrâ ola. Ve eczâhanlardan birine bir özr-i şer^ci vâki^c oldıkda kırâate ehil bir sâlih ve mütedeyyin kimesneyi yerine na'ib nasb idüp kendü okıyacağı cüz-i (53a) şerîft, mezkûr na'ib okıyup hiç bir vech ile yevmi otuz kıt^ca cüz-i şerîfden noksan üzre okınmıya ve eczâhanların vezâyifi ivazân virilmeyüp hediye olmak tarîkiyle virile. Ve salâhi zâhir ve beyyin bir müttaki ve

mütedeyyin kimesne yevmî bir akçe ile noktacı olup tilâvet hîninde hâzır bulunup eczâhânlardan kendüleri veya nâ'ibleri gelmeyenleri yazup ol günün vazîfesi ile kırâate kâdir bir kimesneyi yerine hâzır idüp (53b) gelmeyenin cüz'ünî ana kırâat itdirüp ol günün vazîfesi kârî-i mezkûre virile. Ve mürûr-i eyyâm ve kürûr-i şühûr ü a^cvâm ile vakf-ı mezbûre za^cf târî olduğu takdîrce sâ'ir erbâb-ı vezâyifin vazîfeleri rakabeye dutıla. Ammâ eczâ-i şerîfe-i mezkûreyi tilâvet idenlerin vazîfeleri rakabeye dutılmıya, eczâ-i şerîfe-i mezkûre vechi mestûr üzre tilâvet olunmadan hâlî olmaları vazîfeleri dâimâ akârât-ı merkûme ve kurâ —yı mezkûre (54a) mahsûlâtından virile. Ve şart itdiler ki, zevceleri olup evlâd-ı devlet-nihâdları vâlidesi olan Fütûha Hâtûn ibnet-i rabbi'l-a^clâ hazretleri dâr-ı fenâdan mesken-i bekâya intikâl itdükde rûh-i pür-fütûhî için yevmî iki akçe ile Kur'ân-ı azîm-den günde bir cüz'-i şerîf tilâvet etdüreler vazîfe-i mu^cayyenesin emlâk ve akâr ve kurâ mahsûlâtından vireler. Ve zikr olunan cüz'-i şerîfi okıyan Kur'ân-ı Kerîmin sevâbın hâtûn-ı mezbûrenin rûh-ı revânına bağışlıya (54b) ve vâkîf-ı mûmâ-ileyh evlâd-ı kirâmından merhûm mebrûr ed-dâric ilâ rahmet-i rabbihi'l-gafûr Ahmed Beğ -Nevverallâhü merkadehunun rûh-i pür-fütûhî için dahi yevmî iki akçe ile bir müttakî ve müte-

deyyin kırâate kâdir kimesne günde bir cüz'-i şerîf tilâvet idüp sevâbın merhûm-i mezbûrun rûh-i revânına hibe ide. Ve vâkıf-ı mûmâ-ileyhin vâlideyn-i mûkerremeyn ve ebeveyn-i muhteremeyn rûhlarıçün dahi kezâlik yevmî ikişer akçe ile birer cüz'-i şerîf tilâvet olunup dahi sevâbını merhûmeyn-i mezbûreynin revân-i cennet (55a) - âşyânlarına hediye kılina. Bunların dahi vazîfe-i mu^cayyeneleri emlâk ve akâr ve kurâ mahsûlâtından vireler. Ve vâkıf-ı hayyiri-habîr bu dâr-i gurûrdan merhab-i sūrûra irtihâl itdikde civâr-i Hazret-i Eyyûb'da binâ itdikleri türbeyi beklemek için sekiz nefer-i sâlih ve muttakî kimesneye yevmî birer akçe ta^cyîn idüp ^calâ tarîki'l-münâvebe gicede ve gündüzde ikişer kişi bekleyüp gâh tilâvet-i Kur'ân'a ve gâh tevhîd ve tesbîh ve salavâta meşgûl (55b) olup bu hakîr-i kesîri't-taksîri du^câ-hayr ile yâd ideler ve içlerinden birine öZR-i şer^cî vâki^c olduğu takdîrce dahi kendü bedeli nâ'ib gönderip hidmetin edâ' itdüreler. İtdirmez ise âhara tevcîh olına ve tilâvet olınan eczâdan düşdükde bekçi olanlara dahi birer cüz' vireler. Ammâ bişart-ı ânki, bekçi olanlar ehl-i Kur'ân, tecvîd ve tertîle kâdir kimesne olâ, kırâate kâdir olmayanlara virilmeye deyü şart eylediler. Ve şa^câyir-i islâmiyye ile muttasıf bir sâlih ve mütedeyyin kimesne bevvâb (56a) ve ferrâş olup, tür-

be-i münîfeyi tathîr ve teknîs ve umûr-ı ferâset ve bevvâbiyeyi kemâ yenbagi ikamet ve tesîs idüp, hidmetinde kusûr ve maslahatında fütûr üzre olmayup hidemât-ı lâzimesini edâ' itdükde yevmî iki akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve vâkıf-ı mûmâ-ileyhin revân-ı cennet-mekânları, güzergâh-i lâ-mekâna cevelân itdükde mezâr-ı mübârekleri üzerinde her gice bir kandîl yanup ayda birbuçuk vakiyye zeyt yağı virilüp her gice îkâd olına (56b) ve regâib ve berât gicelerinde ve leyâlî-i ramazân-ı şerîfde ve ıyd-ı mübârek gicelerinde türbe-i mezkûrede yanmak için her yıl altmışar akçeye üç aded şem^c-i asel alınup îkâd olına. Ve türbe-i merkûme mühimmâtı için her haftada bir akçelik yağ-mûmî virile. Her ayda dört akçelik mûm virilüp mâ-lezimine sarf olına. Ve zikr olunan bevvâb ve ferrâş vazîfeleri ve şem^c ve kandîl bahâları ve mezâr-ı mezkûr mühimmâtı emlâk ve akâr ve kurâ mahsûlâtından (57a) virilüp sarf olına. Ve zikr olunan türbelerinde istihdâm için vasat bir kıt^ca lâ-civerd kâlî ve bir kıt^ca küçük sarı kâlî ve bir kıt^ca beyaz kâlî seccâde ve kebîr bir kıt^ca kâlî ortası şemselü ve vasat bir kıt^ca beyaz kâlî ve iki kıt^ca kızıl seccâde kâlîce ve bir kıt^ca küçük kâlîce ve mihrâblu bir kıt^ca beyaz garbî seccâde ve birincden iki dâne büyük şam^cdânlar ve yine birincden bir dâne firengi şam^cdân ve iki buhûrdân birincden

küçük (57b) şam^cdân ve iki dâne şam^cdânlar sofrası vakf idüp mürûr-i zamân ile esbâb-ı mezkûreden birisi eskidikde mal-ı ribh-ı vakfden biri dahi alınup yerine konula deyü şart eyledi ve vâkıf-ı müşârün-ileyh sutûr-ı vakfiyyede mestûr ba^cz ve hayrât u hasenât masârifi için istiglâl ve istirbâh olınmasına vakf itdüğü kırkbin filoriden mâ^cadâ men benâ mesciden lillâhi te^câlâ benâ'llâhu lehû beyten fî'l-cenneti hadîs-i şerîfi ile âmil olup mahsûs bir câmi^c (58a) binâsı için yiğirmibin filori ahlas-ı malından ihrâc idüp hasbeten li'llâhi te^câlâ vakf-ı sahîha-i şer^ciyeye ile vakf idüp ve teslîm-i mütevellî idüp şöyle şart eyledi ki, evvelâ bir mahall-i ihtiyâc ve mevzi^c-i ibtihâcda bir câmi^c-i şerîf-i şâmihi'l-bünyân ve ma^cbed-i münîf-i râsihi'l-erkân binâ' olinup şöyle ki, mezkûr vakf olan yiğirmibin filori binâ olinacak câmi^cin binâsına kâfî ve vâfî olmaya mukaddemâ vakf olan kırkbin filorinin murâbahasından (58b) ve cümle akârât-ı mezkûrenin icârâtından ve kurâ-yı mevkûfenin mahsûlâtından masârif ve mahâric-i mu^cayyenesinden bâkî kalan zevâ'idden dahi cem^c idüp câmi^c-i mezkûrun binâsına harc ü sarf idüp hasbe'l-imbân metânet ve istihkâm ve bi-kader'l-istitâ^ca sedâd ve hüsn-i irtisâm üzere binâ' olınmasına ikdâm ve tertîb-i tehzîbinde tamâm-i ihtimâm olına. Zikr olunan câmi^c-i şerîf nesak-ı latîf üzere

binâ' olındukdan sonra eyyâm-ı cem^c ve a^cyâdda (59a) de'b-i mu^ctâd üzre bir sâlih ve müteşerri^c ve mütedeyyin ü müteverri^c kimesne mevâ^cız-ı furkânî ve va^cd-ı va^cîd-i sübhânîden inşâ ve imlâ' olınmuş bir hutbe-i câmi^ca ile hitâbet ve her hutbe-i re's-i minberde elhân-ı fasâhat-tibyân ile kırâat idüp yevmî altı akçeye mutasarrıf ola. Ve erkân-ı salât ve vâci-bâta ârif ve vücûh-i sünen ve müstehabbâta vâkıf bir şahs-ı edîb ve recül-i lebîb evkât-ı salavât-ı mefrûza-i mutâ^ca ve sâ'ir tetavvu^cât-ı müeddiye bi'l-cemâ^ca (59b) da imâmet ve imâma lâzım ve mühimm olan levâzıma müdâvemet idüp yevmî yedi akçe cihet-i imâmete mutasarrıf ola. Ve hüsnî's-savt tayyibi'l-elhân ve ârifibi-mevâkîti's-salât-ı li'l-ezân iki nefer kimesne mü'ezzin olup evkât-ı hamsede her biri tahâret-kâmile ile nevbetce fevka'l-minâreti'l-menâre ezân okuyup ve leyâlî-i eyyâm-ı mübârekeke temcîd ve Cenâb-ı Rabbi'l-^cîz-zete senâ ve tahmîd idüp her biri yevmî beşer akçeye mutasarrıf ola (60a). Ve yevm-i cum^cada nevâ-yı hoş edâ' ve sadâ-yı cân-fezâ ile kemâ hüve'l-^câde, fevka'l-minâre salâ virmek için iki nefer kimesne dahi ta^cyîn olup evkât-ı hamsede mü'ezzinleri olan iki nefer ile müctemi^cayn ve şerefe-i minârede mütehâllikayn olup hoş-edâ ve nefîs sadâ ile ikâmet-i cum^cayı tergîb ider, ahbâr-ı sihâh-ı âsâr ve güftâr-ı şi^câr

ile salâ virip ve ba^cde salâtı'l-cum^ca tesbîh okıyup müteferrik olalar. Ve mezkûrân iki nefer (60b) salâ-hânlar yevmî birer akçeye mutasarrıflar olalar. Ve dört nefer huffâz-ı mümtâz devrîshân olup cum^ca gününde câmi^c-i merkûm mahfilinde müctemi^cîn ve kelâm-ı mecîd-i Rabbi'l-^câlemînden de'b-i mu^ctâd üzre kâri'în olup huzzâr ve sâmi^cîn cem^c olup hâzır olduklarında elhân-ı tayyibe ile kırâat-i Kur'ân idüp üç yevmî ikişer akçeye ve mezbûrlardan fenn-i kırâatde ecved ve evlâ olanlardan birisi ser-mahfil olup yevmî üç akçeye (61a) mutasarrıf ola. Ve bir kimesne mu^carrif olup huffâz kırâatden ferâgat itdiklerinde mahfilde ayag üzre turup ta^crîf okumağa şürû^c idüp evvelâ Hakk cell ve alâ cânibine senâ ve tahıyyât ve Hazret-i Risâlet-penâh aleyhi selâmu'l-lâh üzerine salavât ve pâd-şâh-i âlem-penâh eyyede'l-lahü ve ebkâhü hazretlerine da^cvâtdan sonra inşâ'-i hayrât-ı beyyinât iden sâhib-i hayra ve sâ'ir mü'minîn ve mü'minât ve müslimîn ve müslimâta du^câ ile ihtitâm (61b) ve itmâm idüp yevmî bir akçeye mutasarrıf ola. Ve bir kimesne çerâğı olup câmi^c-i mesfûr ve ma^cbed-i mezbûr-ı mebrûrda vâki^c olan kanâdîli ve çerâgları îkâd idüp yevmî iki akçeye mutasarrıf ola. Ve iki yarar salâh ile mütehallî ve rezâyilden masûn ve mütehallî kimesneler kayyum olup câmi^c-i merkûmun hıfz-ı hırâsetine ve tevâbi^c ve levâhikinin teknîs ve

tahâretine ka'imler ve müdâvimler olup yevmi üçer akçe vazîfeye mutasarrıf olalar. Ve câmi^c-i (62a) şerîfin hasırına ve zeytine ve şem^cine ve şem^c-i aseline ve kanâdîline ve mâ^cadâ lâzım ve mühimm harcına ve câmi^c-i mezbûrda düşünmeğe kifâyet mikdârı kıt^ca-i kebîrde kalicler alınup câmi^c-i merkûmda döşeyeler. Ve bi'l-cümle câmi^cde lâzım olan harc-ı malzeme her ne ise kifâyet mikdârı mal-ı ribhden görüle. Ve vâkıf-ı hazret-i paşa-yı amîmi'n-nevâl husûl-i mesûbât ve vusûl-i derecât-ı bâkıyye ricâsına kıt^ca-i kebîrde yedi cild mesâhif-i şerîfe ve kıt^ca-i (62b) kebîrde beş cild tefsîr-i şerîf ve altı cild ehâdîs-i sıhâhi'l-buhârî ve bir küçük cild ehâdîs-i meşârik ve müslim ve bir cild kitâb-ı sadrı's-şerî^ca ve bir cild lügât-ı kâmûsı'l-muhît ki, cem^can yiğirmibir cild olur. Şerâyt-i âtiye ve zavâbit-ı câ'iyeye üzre vakf idüp zikrolan mesâhif ve tefâsîr ve kütübün hutûtî ve cülûdî ve rüsûmî şerh kılınur. Evvelâ zikrolunan mesâhif-i şerîfeden birisi neshî siyâh mürekkebe ve hatt-ı sülûs altun ile yazılı, cedveli (63a) altun ile tahrîrî, âl ve yeşil ve lâciverd sahîfelerinin etrafı altun ile münakkaş ve cildi siyâh müzehheb ve ikinci mushafın hattî sâfî nesh altun cedvel ile tahrîrî sürh ve mâ'î ve cildi siyâh ortası altun levhalu etrafı müzehheb ve üçüncü

mushafın hattı nesh siyah mürekkeb ve hatt-ı sülüsü altun ile yazılı, cedveli altun ile tahrîrî âl ve yeşil ve lâciverd ve etrafı sahîfelerinin altun ile münakkaş cildi siyah altun ile müzehheb ve dördüncü (63b) mushafın hattı sâfî nesh ve sülüs cedveli altun ile tahrîrî âl ve yeşil ve lâciverd cildi siyah başdan başa altun levhalu kenarları altun ile hatt-ı sülüs yazılı ve beşinci mushafın hattı sâfî muhakkak altun cedvel ile tahrîrî âl ve yeşil ve lâciverd ve cildi siyah başdan başa altun ile müzehheb, kenarları dahi altun ile hattı sülüs yazılı ve altıncı mushafın hattı nesh ve sülüs cedveli altun tahrîrî mâ'î cildi sâde siyah iki taraftan altun (64a) şemseleri olup zikr olan altı cild mushaflar inşâ'allâhü te^câlâ vâkıf-ı mûmâ-ileyhin mezbûr yapılacak câmi^clerinde üç kıt^cası rahleleri ile mihrabın sağında ve üç kıt^cası solunda vaz^c olunmaları şart eylediler ki, câmi^cinin kayyumları zabtında olup tâlib-i râgıb olan mü'minîn muvahhidîn mutazarri^cîn ilâ'llahı te^câlâ gice ve gündüz câmi^c-i mezbûrda tilâvet idüp vâkıfın rûh-i revânına du^câ ideler. Ammâ âhar yere nakl itmeyeler kayyumlar zikr olan mushafları (64b) hıfz ideler ve zâyi^c iderlerse girû kayyumlara zamân çekdireler ve yedinci mushafın hattı nesh-i ^cizzî ve ser-i sûreleri nakş-i ^cizzî ve cildi nohûdî renk sâde

sağrî cildi olup kutb-ı feleki'r-rüşd ve'l-irşâd İstanbul'da Hazret-i Şeyh Vefâ kuddise sırrahunun câmi^c-i şerîfinde leylen ve nehâren hasbeten lillahi tâlibîn ve râgıbîn tilâvet itmek içün şecer-i cevzden rahle ile konup câmi^c-i mezbûrda tilâvet olına âhar yere kimesne alup gitmeyeler deyû şart eylediler (65a). Ve zikr olunan kitâblardan kit^ca-i kebîrde iki cild tefsîr-i kebîr hattı hurde nesh-i ^cizzî ve cedvelleri altun tahrîrî siyah mürekkebe ile ve cildleri kızıl ortalarında büyük altun şemseleri kenarları hurde-i şemsiyye ile tezhîb olunmuş ve bir cild tefsîr-i keşşâf hattı nesh-i ^cizzî altun cedvel ile tahrîrî lâcêverd ve cildi yeşil sâde cild iki tarafda altunlu şemseleriyle ve iki cild Tefsîr-i Ebü'l-leys hattı nesh-i ^cizzî ve sâde siyah cildleri ve sâde şemseleriyle (65b) ve altı cild kitâb ehâdîs min sihâhi'l-buhârî hutûtî nesh-i ^cizzî ve nohûdî renk sâde sağrî cildleriyle ve bir küçük cild Meşârikdan ve Müslim'-den ve Buhârîden müstahrec ba^czı ehâdîs ve ba^czı ed^ciyye ve ba^czı fevâyd üç risâle bir cild içinde olup, hattı nesh-i rûmî ile ve altun cedvel ile tahrîr lâcêverd ve cildi çînî iki tarafda altunlu şemseleri olup ve bir cild kitâb-ı sadrû's-şerî^ca hatt-ı nesh-i rûmî cedveli altun ve tahrîrî siyah (66a) mürekkebe ile cildi erguvânî ve cildinin ortasında iki şemse kenarları hurde şemseler ile tezhîb olunmuş ve bir cild lügât-ı kâmûsü'l-muhît

hattı nesh-i ^cizzî ve cildi kızıl sahtiyândan ba^czı yerle-
rinin kızıl mürekkebe ile cedveli çekilmiş ve bir mikdâr
yerinin cedveli çekilmemiştir. Ve kütüb-i mezkûre dahi
inşâ'ullâh binâ olunacak câmi^c-i şerîfin içinde hasîn bir
mahal tertîb olunup bir emîn ve müstakîm sulehâdan bir ki-
mesne hâfız-ı kütüb ta^cyîn olunup, mütevellî (66b) olanlar
kütüb-i mesfûre-i huddâm-ı câmi^c-i şerîf mahzarında, adedi
ile ve her birinin nâmı ile defter idüp hâfız-ı kütüb olan
kimesneye teslîm idüp câmi^c-i mezbûrda ta^cyîn olunan mahal-
de hıfz ideler. Anın gibi efkar-ı fukarâ olan ve efkar ol-
mayan tâlibü'l-^cilm tâyifesi kütübün birine ihtiyâc ^carz
itdikde men^citmeyüp vireler ki, muhtâc olanların intifâ^cla-
rıyla mesûbât hâsıl ola. Ve anlarda müntefi^c olup, maksûda
vâsıl olalar. Ammâ ihtimâmen ^cani'z-ziyâ^c rehn-i kavî (67a)
ve kefîl-i millî ile vireler ve hâfız-ı kütüb olan kimes-
neye zikr olunan kitâbları görüp gözetmek mukâbelesinde
yevmî bir akçe virile. Ammâ şöyle ki, ihmâl ve tesâhül idüp
kütüb-i mezbûrenin birin zâyi^c eyleye tazmîn itdüreler. Ve
mürûr-i eyyâm ile zikr olunan mesâhife ve eczâya ve kitâb-
lara meremmât lâzım olıcak veya cildleri yenilenmek lâzım
geldikde mâl-i evkâfdan hâlâ olan cildleri gibi ola. Aslâ
tebdîl ve tagyîr olunmak kâbil olmaya ve zikr olunan câmi^c-i

(67b) şerîfin cemî^c-i mühimmâtı ve ehl-i vezâyif ve erbâb-ı masârifinin mülimmâtı nesak-ı mezkûr ve nemat-ı mesfûr üzere tertîb ve tehzîb kılınup masârifine kifâyet itdükden sonra vakf-ı mezbûrun rey^c ü gılâlî izdiyâd bulup sıbyân-ı fukarâ-yı enâm ve gılmân-ı erâmil ve eytâma ta^clîm ve Kur'ân ve tefhîm-i edeb ü ^cirfân için bir dârü't-ta^clîm bünyâdına miknet ve mekteb-hâne îcâdına kudret ve mu^callimine ve halifesine ve sâ'ir levâzımına vech-i âtî üzere ta^cyîn-i vezâyife istitâ^cat (68a) ve tertîb-i masârifâ tamâm-ı vüs^cat ve kifâyet bulundukda, câmi^c-i şerîf civârında veyâhûd bir mevzu^c-ı ihtiyâcda bir mu^callim-hâne-i hoşbinâ ve mekteb-hâne-i latîf ve cân-fezâ bünyâd ve inşâ kılınup her rûz-ı behrûzda otuz nefer eytâm ta^clîmine sa^cy belfg ve ihtimâm-ı tam olına ve ta^clîm olınan sıbyân ve iştigâlde olan gılmân, oniki ve onüç yaşında olup, ziyâde yaşlı olanlar mekteb-i mezbûre alınmıya ve ^culemâ-Yı sülehâ ve sulehâ-i (68b) ^culemâ-dan me'mûnû'l-meyl ve masûnû'z-zeyl mahâric ri^câyetine kâdir ve kırâ'at fenninde mâhir, ehl-i Kur'ân ve hûb-elhân kimesne mekteb-i mezbûrda mu^callim olup, evvelâ Kur'an-ı ^cazim ve furkân-ı kerîmden sıbyâna vech-i hasen üzere ta^clîm idüp bir niçe def^ca hatme itdirdikden sonra ^câdetâ sıbyâna okudukları luğat-ı müffideyi ba^cdehü sarf ve nahvden talebe-i ^cilm mâbeynlerinde mütedâvel olan kütüb-i mu^ctebereyi okudup (69a) sebak sebak ve varakan ba^cde varak hıfz itdüre. Ve bu üslûb üzere ta^clîm ve edep ve irfânî sıbyâna tefhîm iden mu^callim,

dârü't-ta^C lîm; yevmî beş akçeye mutasarrîf ola. Ve bir salâh ve diyânet ile mütehallî ve denâ'et ve rezâletden mütehallî, töhmet-i fîsk ü fesâddan ^Carfî ve cevdet-i kirâ'ete kâdir kârfî, te'dîb-i sîbyân ve ta^C lîm-i ^Cirfâna kâbil ^Carif ve mu^C allime mu^C fîn ve zahîr olmada cehdîni bâzîl ve sârif lebib ü edîb (69b) kimesne mekteb-i mezbûrda halife olup, yevmî dört akçe vazîfeye mutasarrîf ola. Ve mu^C allimân ve müte^C al-
 limân cum^C a gününden gayrî günlerde ^Cale's-seher ta^C lîmhâneye gelüp, resm-i mu^C tâddan ve eyyâm-ı cum^C a ve â^C yâddan gayrî ezmânda ta^C tîl-i evkât itmiyeler. Dâimâ eşgâl ve iştigâlde olalar. Ve öyle ezânında nemâza çıkanlar çıkup sâ'ir zemânda mezbûrlardan kimesne hâricde gezmiye. Meğer ki bir mühim maslahatı olan kimesneleri ^Cacele ile (70a) maslahatına varüp tîzcek gele. Ve mu^C allim ve halifeden kankısı ki, ^Cözü-i şer^C i sebebi ile mu^C allim-hâneye hizmetine gelmiye, anın hizmetin âharı idüp hizmeti ta^C tîl olınmıya. Ve mekteb-i mezbûrda okiyân eytâmın ve ebnâ-i fukarânın supâreleri ve mus-hafları olmiyana ve supâre ve mushaf almağa kudreti ve istitâ^C atı olmiyana, vakf-ı merkûmun meblağının ribhî zevâyidinden kifâyet mikdârı supâre ve mushaf-ı şerîf alına ki, kâdir
 (70b) olmiyanlar anlardan okiyalar. Ve kankı sabî ki, vakf-ı merkûndan âlinân supâre ve mushafdan okiyup dahi ferâgat idüp ol supâre ve mushaf merkûmün sîbyândan alınup bir gayri muhtâca virile. Ve eğer ol hâletde gayri muhtâc bulunmazsa; supâreler ve mesâhif-i şerife mu^C allim ma^C rifetiyle dâr-ı

ta^c lîfde hîfz olunup hîn-i ihtiyâcda kîrâ'et olına. Ve supâ-
reler ve mushaflar meremmâtına lâzım ve mühim olan harclar,
vakf-ı merkûmûn meblağı ribhdan ola. (71a) Ve mu^c allim-hâne-
de döşenmeğe lâzım ve mühimm olan hasîra ve ibrike ve desti-
ye ve bardağa ve sâ'ir lâzime ve mühimmâta her sene ne lâzım
olursa meblağı ribhdan alivireler. Ve mekteb-i merkûmda okı-
yân otuz nefer sibâyândan her birine her senede ^cıyd-ı şerîf
geldikte birer boğası kaplama kaftân ve birer don ve birer
gönlek ve birer takye ve birer bâbüc ve birer kuşâk alinup
vârile. Ve bu zikr olunan libâsalar harcı için her bir oğlanın
libâsına yüzer akçe harc olına ve eytâm-ı mezbûrîn eyyâm-ı
şitâda ısınmak (71b) için her yıl kırk çeki odun ribhdan
alivireler. Ve vâkîf-ı mûmâ-ileyh esnâf-ı vâridîn ve müsâfi-
rîn ve gurübâ-i ^câbirîn ve râhilîn şânında hüsn-i ihtimâm ve
i^c tinâ-i tam gösterip şart eylediği mekteb-i mesfûr husûsunda
cârî olan umûr yerlü yerinde tertîb kılındıktan sonra vakf-ı
merkûmun rey^c ü gılâlî mürûrileyâlvü eyyâm ve ^cubûr-ı şü-
hûr ü a^c vâm ile izdiyâd ü nemâ ve irtikâ ve intimâ bulup,
câmi^c -i şerîf-i sâlifî'z-zikr civârında oniki ocaklu bir
kârbân-sarây binâsına kudret ü vüs^c at (72a) bulundukda mez-
kûr câmi^c -i şerîf ve mekteb-i münîf kurbünde ebnâ-yi sebîl
konup âsûde olmak için oniki ocağı müstemil ve binâsı müs-
tahkem kılınmak için seng ü kilden üzeri kiremiden ve dahi
vakfın gılâlinda kudret ve ribhinde istitâ^c at ve miknet zi-
yâde olursa kârbân-sarâyı merkûm kârgîr yapılup üzeri kur-
şun örtilüp tarh-ı müşeyyed ve vaz-ı mûmehhed üzre bir kâr-
bân-sarây revân-âsâ ve cây-ı müsâfirân rahat-(72b) efzâ

binâ olına ve mâl-ı vakfın ribh ü gılâlınden dahi ziyâde kudret ve istitâ^cat kârbân-sarây-ı merkûmun ta^câmına kifâyet idecek zevâid müyesser oldukda kârbân-sarây-ı merkûma nâzil olan müsâfirine ve vâridin ü râ'ihine, her gün ba^cd-e salati'l-^casr, her ocağa bir sahan dane birinc ve bir sahan buğdây aşı ve birer akçelik etmek virile. Ve her ocağa virilen dane birincin mikdârı üçyüz dirhem birinc olup oniki ocağa virilen danenin birinci dokuz vakiyye ola.(73a) Ve her sofranın dane birincine yüzyiğirmişer dirhem sâdeyağ virile ki, oniki sofranın danesiçün üç vakiyye ve ikiyüzkırk dirhem sâdeyağ olur. Ve her sofraya yüzer dirhem gûşt virile ki, oniki sofraya üç vakiyye gûşt olur. Ve iki dirhem fûlfül ve iki dirhem mastaki virile. Ve üç vakiyye soğan ve iki vakiyye nohûd virile. Ve her rûz bişen ta^câm için dört kantâr odun virile. Ve kârbân-sarâya (73b) konân müsâfirin eyyam-ı şitâda yakup ısınmak için her ocağa birer kantâr odun virile, oniki ocağa her günde oniki kantâr odun virile. Ve ocaklarda müsâfirin yakup ısınmak için virilen odun tesrîn-i sâni ibtidâsından şubat âhirine değin virile ki, şühür-i ^carabiyye hesâbınca dört ay olur. Zikr olunan dört aydan ziyâde müsâfirin ocaklarda yakmâğîçün odun almıyalar. Ve her ocağa gicede birer dane (74a) halis içyağından dökülmüş mum virile ki, ebnâ-i sebîl gice ile dâbbelerin ve mâşiyelerin göreler. Ve kârbân-saray-ı merkûm mühimmâtîçün ve vârid ve nâzil olan müsâfirin it^câmîçün tertib ve ta^cyîn olunan eğer ta^câmiyye

ve eğer sâ'ir umûr-ı lâzimedir. Mekteb-i mezbûrun ta^câmına halt olunmayup belki kârbân-sarây için müstakillen yevmî üç akçe ile bir nefer tabbâh ve yevmî birer akçe ile iki nefer şâkird tabbâh ve yevmî iki akçe ile bir nefer kilarcı (74b) ve yevmî iki akçe ile bir nefer vekîl-harc ve yevmî iki akçe ile bir nefer nakîb ta^cyîn olunup dahi vech-i âtf-i meşrûh üzre mâsârifine vefâ ve ehl-i vezâyifine tamâm-iktifâ ideceği mahsûl vakf-ı zâhir ve bâhir oldukda kârbân-sarây ocaklarına konan müsâfirine ve kârbân-sarâyın ve müsâfirin hademesinin ta^câmına kâfi ve vâfi dane birinc ve buğday aşu bismek için merâcil ü tanâcîr ve sâ'ir evânî nakîr ü kıtmîr ribh-ı maldan iştirâ olunup (75a) ve kalayı harcı ve evânîden eskiyüp tebdîle muhtac olanın harcı min gayr-ı tebzîr velâ tektîr velâ tâkîlî velâ teksîr, bu cümle ihrâcâtı ve mâ^cadâ husûsiyyâtı evkâf-ı merkûmenin mal-ı ribhinden görüle. Ve et^cime-i merkûmeyi hergün bişürîp ba^cde'l-^casr vâridîn ve nâzilîne tevzi^c eylemek için tabbâh-ı mezbûr minvâl-i mestûr üzre her ocağa virilecek dane birinc harcını ve kifâyet mikdârı buğday şorbasına lâzım olan keresteyi vakfın kilarından (75b) alup dahi merkûman iki nefer şâkirdleriyle dikkat ve ihtimâm ile bişürîp hîn-i tevzi^cde sahanlara kotarup ve her ocağa virilen et^cimeyi birer akçelik etmek ile sinilere konup dahi nakîb ile aşçı şâkirdleri götürüp kârbân-sarâyda nüzûl iden ezyâf ü müsâfirin mahzarlarına iletüp çekeler ve ta^câm yendikten sonra bulaşık olan evânî-i mezbûrân şâkird-

ler yaykiyup temiz ve pâk ideler . Dahî evânî turdığı mahal-
de hıfz ideler. Ve kârbân-sarâya müte^callik (76a) et^cimeyi
bişüren tabbâh-ı mezbûre şâkirdleriyle kârbân-sarâyda her
ocağa virilan ta^câm gibi bir sahan dane ve bir sahan buğday
şorbası ve birbuçuk akçelik etmek virilüp ziyâde virilmiye
ve vekil-harca ve kilariye ve nakîbe birer kefce dane birinc
ve birer kefce buğday şorbası ve birer dane etmek vireler. Ve
eğer bu ta^cyından ziyâde fuzûlen aş ve etmek alurlarsa hilâf-ı
şart-ı vâkıf olmağın yevm-i âhîretde me'sûl olalar. Ve tabbâh
ve sâ'ir hademe aldıkları dane birincin ve buğday şorbasının
kerestesi (76b) ve sâdeyağı ve gûşti müsâfirine virilan
ta^câma kıyâs ile alinup isrâf ü imsâk ve buhl ü itlâf câiz
ve revâ görilmiye. Belki hayrû'l-umûri evsatühâ kelime-i
tayyibesi mücibince ifrât ü tefrît ve bezr ü taktîrden icti-
nâb ve ihtirâz olina ki, şer^can ve ^caklen bâ^cis-i medh olup
mücib-i kadh olmiya ve kârbân-sarây-ı mezkûrun dahi ta^câmiy-
yesi ve sâ'ir harc ve levâzımı bil-cümle mal-i ribhden görü-
le. Sümm ba^cde zalik vâkıf-ı mûmâ-ileyh şöyle şart eyledi
ki: (77a) sûtûr-i vakfiyyede mestûr olup tahrîr-i tertîb kı-
lınduğı üslûb üzere zikr olinan ebniye ve şerâ'it ü zavâbit
ve beyan olinan kavâ^cid ü revâbit; bil-cümle yerlü yerinde
vaz^c olinup cemî^c-i şurûtı ve lüzûmı ile cümle cârf oldukdan
sonra bâkî kalan mal vakf-ı zavâyidden mehâdim-i kirâm ve
ebnâ-i fihâmlarından Mahmud Beğ' e ve Mustafa Beğ' e ve Muham-
med Beğ' e ve benât-ı mekârim-simâtlarından Safiye kâdına ve

Hadice kadına herbirine yevmî yiğirmişer akçe ta^cyfn eyledi. Mûmâ-ileyhim mādâm ki, (77b) hayât-ı müste^câr ile zindeğanî-den mütemetti^c ve ^cıyş ü rağad ile ten^cimden berûmend ve müntefi^c olalar. Mâl-ı vakf-ı zavâyidden yevmî yiğirmişer akçeye mutasarrıfın olalar. Ve bu menzil-i kedd ü ^canâdan me'vâ-yı Firdevs-nişâne seyrân ve güzârân itdiklerinde herbiri mutasarrıf olduğı yevmî yiğirmişer akçesin kendülerinin sulbinden gelen evlâdına ve evlâd-ı evlâdına, zükûrına ve inâsına virilüp, herbiri yevmî yiğirmişer akçeden ^câ'id ve râci^c olan sehmine mutasarrıf (78a) ola. Ammâ batn-ı evvelin evlâdı hayâtda iken mutasarrıf oldukları yiğirmişer akçeden ^câ'id olan sehmlerine batn-ı sâñiden gelen evlâd dahl ü ta^c-arruz' itmiyeler. Batn-ı evvelden müstehak kâlmadıkda batn-ı sâñiden gelen evlâd ve evlâd-ı evlâdın zükûrına ve inâsına irs ile intikâl eyliye. Ve şöyle ki, birinin ^cırkı müntehî olup kendü sulbinden müstehak kalmıya, tasarrufında olup ^cale's-seviyye virilen yiğirmişer akçeji gayrî karındâşları (78b) evlâdına ve evlâd-ı evlâdına irs ile intikâl eyliye ve mâbeynlerinde ^cale's-seviyye taksîm olinup mutasarrıf olalar. Ve ol silsilede dahi batn-ı evvel, batn-ı sâñi üzerine takdîm olına. Ve ba^cde inkıtâ^c-i silsiletî'l-evlâd ve evlâd-ı evlâd ki, hiçbir karından müstehak ve tâlib kalmıya. Zikr olunan yiğirmişer akçeleri evkâf-ı mezbûreye ilhâk olinup, nâzır-ı hasbi olan düstûr-ı ekrem ve müşîr-ı efham hazretlerinin rey-i ^câlem-ârâları (79a) isâbet itdüğü üzre tef-

sîr-i hayrât ve tevfir-i müberrât idüp vâkıf-ı mûmâ-ileyhin rûh-ı revânına hayr- du^câlar ideler. Ve ba^cde hâzâ şöyle şart eyledi ki; cemî^can mesârif-i sâbıka vech-i meşrûh üzre yerlü yerinde görüldükden sonra bâkî kalan zevâyidden yapılması şart eylediği câmi^cinin mahallesinde her ne mikdâr hâne vâki^c olursa her görgici vâki^c oldıkca gazâ sevâbı ile müsâb olmak niyyeti ile ol şehirde her hâneye ne üslûb üzre hâne (79b) akçesi ta^cyîn olunursa câmi^c-i mezkûrun mahallesi hanelerine dahi ol vech üzre ta^cyîn idüp vireler. Ve vâkıf-ı za^cif ve müsebbil-i nahif dahi şart eylediği marrü'z-zikr olan ebniye ve mesârif-i sâbıka bil-cümle icrâ olunup ve re's-i mâl olan kırkbin filorinin taklibât-ı eyyâm ve a^cvâm sebebi ile olan noksânı tekmlî olunup zikr olunan kırkbin filorinin noksânı olmyıcak bu cümleden bâkî kalan zevâyidden her ne zâhir ve bâhir olursa, (80a) zikr olunan zevâ'idî dahi hâlf ve mu^cattal konılmayup ^cakâr mütevellîsi olan kimesne emlâk ve ^cakâr marammâtı mühimmâtı için mu^camelât-ı şer^ciyeye ve mürâbahât-ı mer^ciyeye ile istiglâl ve istirbâh idüp evkât-ı hıfz eyliye ki emlâk ve ^cakâra ta^cmîr ve termîm vâki^c oldıkda zevâyid-i merkûmdan tecdîd ve ta^cmîr ideler. Ve illâ havâdis-i dehr-i gaddâr ve nevâ'ib-i çerh-i bî-karâr yetişüp ta^cmîr ve tecdîd zevâyid-i evkâfdan olmağa mecâl olmadığı takdirce yukâruda (80b) tilâveti şart olunan eczâ-i şerîfeden mâ^cadâ cümle evkâf rakabe kılınup tecdîd ve ta^cmîr-i takdîm olına. Ve mâdâm ki, evkâf-ı merkûme bi't-tamâm ma^cmûr olmya

mesârif-i mezkûreden hiçbir maddeye mübâşeret olunmıya, gerek evlâd gerek evlâd-ı evlâd gerek zükûr gerek inâs gerek mürtezika-i sâ'irîn muvazzaf olmıya. İlelebed ve evkâfa fil-cümle temniyet ve temşiyet müyesser oldıkda cami^cin erbâb-ı vezâyifine vazife verilmekte cümleden takdîm olına. Ba^cdehû (81a) mahsûl elvirdüğüne göre tertîb-i vakfiyede mukaddem olan mesârif kankısı ise mukaddem icrâ etdüreler ba^cdehû mu'ahhar olanın icrâ ideler. Ve ba^cde itmâmi'r-rakabeti ve't-ta^cmîri cümle mesârif üslûb-i sâbık üzre yerlü yerinde görülp, ilâ intihâi'd-devrân minvâl-i mezkûr üzre ceryândan hâli olunmıya. Ve vâkıf-ı mûmâ-ileyh dahi şart eylediği vakf-
mesfûr üslûb-i mezkûr üzre tamâm ma^cmûr olup ve mesârifine mahsûli vefâ idüp zikr olınan şerâyit ve zevâbit ve beyân (81b) olınan kavâ^cid ü ravâbit ri^câyet olındıktan sonra evkâf-ı mer-kümenin gılâlından her ne denlü zevâyid artarsa kezâlik ma-rammât-ı ^cakârât mevkûfât için zabt olunup evkâf-ı mezbûrun zevâyidi vardır deyü şart-ı vâkıfa muhâlif kimesneye zevâyid-horluk vazifesi verilmiye. Şöyle ki, taraf-ı hilâfın dütp haricden kimesneye zevâyid-hor ^culûfesini ta^cyîn iderlerse ^cindellah helâl olmıya. Ve mahmiyye-i İstanbul'da merhûm ve mağfûrûnleh (82a) Şeyh ibnü'l-Vefâ ^caleyhi't-tahiyetü ve'r-rızâ hazretlerinin cami^c-i şerif mecâmi^ci kurbünde merhûm Mevlânâ Husrev ^caleyhi'r-rahmetü mahallesinde vâki^c Medfne-i Münevvere ^calâ münevrihâ efzalü't-tahiyeti evkâfından Mâ-

likî evleri demekle ma^crûf dâr ile ve tarîk-i ^câmmile ve garben mezbûr Mâlikî'nin ^cutekâsına meşrûr vakf evleri ile ve Kırkçeşme cânibinden giden tarîk-i ^câmmile giderek yine vâkîf-ı müşârûn-ileyhin Ca^cfer lâlâ demek ile meşhûr mülk evlerine nihâyet bulan küşeye (82b) dâyanup andan dönüp paşa-yı müşârûn-ileyh kendü sâkin olduğu mülk evlerini sağda koyup ve Ca^cfer lâlâ evleri demek ile meşhûr mezkûr mülk evlerini solda koyup ve merkûm kendüleri sâkin olduğu evlerin büyük divârı iki evlerin mâbeynlerinden kat^c idüp ayırmıştır. Sağ kolda mesfûr divâr ile gidüp, sol cânibinde mezbûr mülk olup vakf olan Ca^cfer lâlâ evlerinin İstabl-ı ^câmire cânibinde olan divârını kat^c idüp (83a) yine İstabl-ı ^câmirenin damlalığına nihâyet bulup andan dahi dönüp müşârûn-ileyh hazretlerinin divân-hâne odalarını divân-hâne ile sağda koyup ve İstabl-ı ^câmireyi solda koyup zikr olunan İstabl-ı ^câmirenin damlalığıyla gidüp Vefâ çeşmesi kurbünde, Zeyrek yokuşuna giden tarîk-i ^câmma çıkup ve şarken girü Vefâ meydanı ve sâlifü'z-zikr vakf-ı Medine-i Münevvere olan Mâlikî evleri ile vakf dükkânları ile mahdûd olup vâkîf-ı müşârûn-ileyh (83b) hazretleri nefis-i nefisleri ve zât-ı hayr-i nefisleri ile bizzât sâkin olup temellük-i şer^cî ile mâlik oldukları dâr-ı devlet-medârının muhavveta-i dâhiliyyesi ve hâriciyyesi hâvî ve hâ'iz olduğu büyü-ı müte^caddidesi ile ki, muhavveta-i dâhiliyyesi fevkânî ve tahtânî büyüti müstemil olup fevkânî büyüti iki karşılıu mâbeyni suffice iki büyük oda

ve mezkûr evlerin sağ tarafındağı eve muttasıl bir oda ve mukābelesinde büyük dehlîz başında çartak misâl tahta (84a) pûşi ve mezkûr evin ardında fevkānî bir küçük odayı ve bir kenfi ve mezkûr evlerin sol tarafında başka bir büyük kılâr evini ve önünde ve ardında vâki^c dehlîz ve kenfi ve işbu zikr olunan fevkānî evlerin önlerinde vâki^c başdan başa büyük dehlîzi ve tahtānî büyüti ki, ortası suffe iki karşılıu evleri ve sağ tarafında mezkûr evlere muttasıl bir evi ve mukābelesinde vâki^c kâşî evi ve önlerinde ve ardlarında olan dehlîzi ve mezkûr dehlîzin bir başında (84b) vâki^c bir bâb küçük oda altında olan bodrumı ve bir başında vâki^c bir bâb kenfi ve sâlifü'z-zikr tahtānî evlerin sol tarafında vâki^c bir evi ve mezkûr evlerin önlerinde baştan başa olan büyük dehlîzi ve merkûm evlerin verâsında vâki^c arsayı ve arsa-i mezbûrede vâki^c Kırkçeşme suyundan mülk-nâme-i nâmî ile mutasarrıf oldukları bir kamışdan ziyâde su kuyusına ve mezbûr arsanın her bölmesinde vâki^c birer muslukdan dört (85a) aded muslukî ve üç bâb kenfi ve sâ'ir müstemilâtı ve mezkûr evlerin sol tarafında vâki^c bir büyük kılâr evini ve önünde dehlîzi ve ana muttasıl hammâm cāmekānını ve birbiri içinde üç halvet hammâmı ve içinde bir kenfi ve hammâm ardında sokak misâl hâlî yeri ve hammâm külhanı evini ve külhan evinde vâki^c bir muslukî ve külhan evine muttasıl fevkānî bir bâb kılârı ve altında vâki^c kapu arsasını ve bir muslukî ve eşcâr-ı müsmire ve ezhâr-ı (85b) mütenevvi^c ayı müstemil bir

bağçe içinde vâki^c bir köşki ve bir çeşmeyi ve bir su kuyusını ve kâfirî bir bodrimi ve su terâzûsini ve orta kapudan taşra hâdimler sâkin olduğu iki bâb süflî odaları yanlarında vâki^c suffeleri ile ve önlerinde olan arsayı ve bir musluğu ve mezkûr odalar kurbünde vâki^c iki kapular arasında arabalar yerini ve muhavveta-i hâriciyyesi müstemil olduğu iki hâs odayı (86a) ve merkûm odaların iç tarafında vâki^c olan suffice ile sundırmayı ve altında olan zîr-i zemîni ve hayâtı ve önünde eşcâr-ı müsmire-i ve ez-hâr-ı mütenevvi^c ayı müstemil bir hadîkayı ve su kuyusını ve mülkiyyet ile mutasarrıf oldukları Kırkçeşme suyundan mezîd-i^c inâyet-i hüsrevâniden temlîk olındığı sunın dollâbını ki, merkûm evlerin dâhilinde ve hâricinde olan sular ki, ^cavârif-i celiyye-i hâkanî ve ^cavâtıf-ı ^caliyye-i sultâniden vâkıf-ı (86b) mûmâ-ileyh esbağa'llahu'n-ni^c me ^caleyh hazretine temlîk kılınmıştır. Mezkûr dollâbdan bahş olup ceryân etmiştir. Ve ortası suffice iki bâb hazîne odalarını ve önünde olan dehlîzi ve yan suffelerini ve altında olan odunluk yerini ve bir bâb hazîne oğlanları odasını ve birbiri içinde iki halvet hammâmı ve külheni ve önlerinde olan meydânı ve bir tatlu su kuyusını ve bir musluğu ve su terâzûsını ve üç (87a) bâb kenîfi ve bu mezkûrâtın hâricinde vâki^c dîvân-hâneyi ve önünde olan arsayı

ve dîvân-hânenin tahtındaki kîlârı ve kîlâr ardında mîrî âhûr sırasıyla yine mîrî âhûr tamlâlığına vârinca vâki^c hâlî yerî ve kîlâr öninde olan meydânı ve bir muslığı ve mücedded binâ olunan ortası suffice önleri başdan başa sundırma dehlîzi ve arsayı ve sâyir müstemilâtı ile kiremid örtilü müte^caddid odaları (87b) ve zikrolunan odaların altında iki karşılıu birer tavîle at alur ahurı ile ve önünde vâki^c meydânı ve kenîfleri ile ve Vefâ Cami^c-i şerîfi semtine ve tarîk-i Câmîma açılur büyük kapusu ile ve zikrolunan odalara muttasıl yine iki bâb cedîd odaları dahi altlarında kîlâra müte^callik mahzeniyle ve mahzen-i mezkûrun dahi içinde yağ ve gayri kereste konılacak tahta pûşları ile ve sâ'ir cemî^c tevâbi^ci ve levâhiki ile ve mezkûr büyük evlerin ve ana muttasıl olan (88a) büyût-ı mu^caddedenin büyük kapuları üzerinde vâki^c fevkâni çartakı ve dehlîzi ve sağır ve kebîr onuç bâb odaları ve merkûm odaların altında olan dehlîzi ve büyük kapuların aralığında vâki^c arsaları ve bir bâb kapucılar odalarını ve bir bâb kenîfi ve bir etmekci fırınıını içinde vâki^c olan odun yerini ve bir kenîfi ve dâhil-i büyûtta olan matbah-ı kebîri ve yan suffesini ve bir muslığı ve meydânı ve bir bâb kenîfi ve bil-cümle merkûm mülk-i menzilinin hudûd-ı erba^cası hâvî (88b) ve hâ'iz olduğı dâhilî ve hâricî büyûti ve dehlîzleri ve hadâ'iki ve sâ'ir müstemilâtı cümle

tevbâbi^ci ve levâhiki ve tarâ'iki ve merâfıkı ile zükire ev lem yüzker, sütire ev lem yüstar kendülerinden sonra evlâd-ı kirâmına ve evlâd-ı evlâdına ve ba^cdehû ahfâd-ı zevi'l-ihtirâmına batnan ba^cde batnin ve karnen ba^cde karnin süknâyiçün vakf idüp ve dahi şart eylediği dâr-ı mezkûrun muhavveta-i hâriciyyesinde ve dâhiliyyesinde olan büyütda vâkıfın evlâd-ı güzînleri ve evlâd-ı evlâdı ma^cdiyyet ile ve hüsn-i mu^câşeret ile (89a) sâkin olup ba^cdehû ahfâd-ı kirâmları vefâ eylediği üzre cümleten hüsn-i rindegânî ile sâkin olalar. Sümme ve sümme ilâ en tentehîye ve mâdâm ki evlâd ve evlâd-ı evlâd vech-i meşrûh üzre zikrolunan büyütda ma^cdiyyet ile sâkinler olalar. Her biri süknâ idindiği yeri meremmât itmek lâzım oldıkca sâbık olan etmekci fırınının icâresi bil-cümle dâr-ı mezkûrun meremmâtı için hıfz olına. Meremmât lâzım oldıkca merkûm etmekci fırınının icâresi ile vefâ itdüğü mikdâr-ı ta^cmîr (89b) ve termîm ideler ve mâ^cadâ ta^cmîre muhtâc olanı sâkin olan evlâd ve ahfâd hüsn-i zindegânî ve ma^cdiyyet ile kendü câniblerinden ta^cmîr ve termîm ideler deyü şart eyledi. Ve vâkıf-ı mûmâ-ileyh şart eylediği mürûr-ı leyâlî ve eyyâm ve kürûr-i şühûr ve a^cvâm ile evlâd-ı kirâm ve ahfâd-ı zevi'l-ihtirâmına inkıtâ^c ve inkırâz ve ile'l-lâhi'l-gavsi ve'l^ciyâzi mine'l-inkırâzi vâki^c olduğu takdîrce zikrolunan dâr-ı

sa^câdet-medâr hudûd-ı erba^cası müstemil olduğu (90a) hâricî ve dâhilî büyütiyle ve sâ'ir levâhiki ve tevâbi^ci ile ve bil-cümle cemî^ci hukûkiyle zükire ev lem yüzker, sutire ev lem yüster mûmâ-ileyhin sâ'ir evkâfına ilhâk olunup dahi icâre-i şer^ciyeye ile icâreye virilüp hâsıl olan menâfi^ci ve vâki^c olan ^cavâyidi hayrât-ı tayyibâtı sâlifetü'z-zikrden ve gayriden her ne hayra münâsib görülürse ana sarf olına ve meremmâtı sâ'ir akârât-ı mevkûfe meremmâtı ile bile ola. Ve dâr-ı mezkûre muttasıl olan habbâz fırını dahi (90b) evkâf-ı mezbûreye ilhâk olunup cümlesinin meremmâtı bir yerden ola, fe-emmâ mezkûr vakf-ı evlâd itdüğü mülk evlerinin hudûd-ı merkumesi dâhilinde vâki^c vâkıf-ı mûmâ-ileyhin mülki olup bir cânibî merhûm Mevlânâ Revânî vakf odaları ve vakf büstân yeri ve tabîb-i sultânî Nurullah Çelebi ibn mülki ve bir cânibî İstabl-ı ^cAmire ve bir cânibî mezkûr vakf-ı evlâd itdikleri mülk evlerinin dîvârı ki dîvâr-ı mezkûr vakf-ı evlâd olan mülk evlerindedir ve bir (91a) cânibî Kırkçeşme'ye giden tarîk-i ^camma bu hudûd ile mahdûd olan Ca^cfer lala evleri dimek ile meşhûr mülk evlerini vakf-ı evlâd itmeyüp iştirâ eyledikleri târihten berû sâyir akârât-ı merkume-i mezkûre gibi hasbeten-lillâh vakf etmişdir ki muhavveta-i hâriciyye-i ve dâhiliyye-i müstemil olup dâhiliyyesi fevkânî

mâbeyni suffe ve önleri dehlîz iki karşılıu evleri ve sağ tarafında baş odaya muttasıl üç bâb odayı ve bir kenîfi ve sol tarafında vâki^c baş odaya muttasıl iki bâb odayı (91b) ve bu cümle odaların altında iki kârgîr bodrumı ve bir zîr-i zemîni ve büyük kârgîr bodrumın önünde bir kîlâr evini anbarlarıyla ve önünde dehlîzi ve hammam külheni ve iki halvet hammamı ve câmekânı ve hammam önünde vâki^c meydânı ve eşcâr-ı müsmire ve su kuyusını ve bir kenîfi ve sâ'ir müstemilâtı ve hâlî yerleri ve edviye suyun çıkarcak fırını ve bağçe yerlerini ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-ı müsmireyi hâvî ve hâ'izdir. Ve muhavveta-i hâriciyyesi fevkânî ve tahtânî odaları (92a) ve ortası suffe iki karşılıu baş odaları ve sağ tarafında vâki^c baş odaya muttasıl bir bâb odayı ve bir kenîfi ve sol tarafda vâki^c baş odaya muttasıl bir bâb yaz odasını ve önlerinde vâki^c başdan başa dehlîzi ve mezkûr odalara muttasıl yedi bâb odayı ve önünde vâki^c başdan başa dehlîzi ve taş nerd-bânı ve merkûm odaların tahtında vâki^c iki bâb âhûrı ki, bir âhûr bir tavîle at ve bir âhûrı iki tavîle at alur ve meydânı (92b) ve bir su kuyusını ve ortası suffe iki karşılıu odaları ki, biri matbah ve biri kîlârdır ve iki bâb kenîfi müstemilden hudûdı hâvî olduğı cemî^ci hukûkîyle ve ^câmme-i tevâbi^cî ve kâffe-i levâhiki ile teslîm-i mütevellî idüp

şöyle şart eyledi ki, zikrolunan evler dahi icâreye virilüp, her yıl icâresi cem^c olunup cümle evkâf-ı merkūmenin icârâtından ve mâl-ı merbūhanın fevâzılından masârif-i sâlifeti'z-zikrden bâkî kalan zevâyide (93a) katılup ve her yıl bu üslûb üzre cem^c olan zevâyid istiglâl ve istirbâh olunup bir akâr binasına kâfî ve vâfî oldıkda ve şâvirhüm fi'l-emr muktezâsınca ehl-i vukūf ile müşâvere idüp menâfi^c-i icârât her kankî akârın binâ olunmasıyla ekser ve evfer ve efzal olur ise dâr-ı mezkûrun mahallinde ol makûle akâr binâ ideler. Hammâm olmağa münâsib olursa hammâm, evlü varken odalar münâsib ise odalar ola ve ba^cdehû sâyir marrü'z-zikr olan (93b) akârât-ı mevkūfiyye munzamm ve mülhak kılınup ve icâre-i sahîha-i şer^ciyye ile icâreye virilüp menn-i sübhânî ve fazl-ı rabbânîden hâsıl olan fevâyidi ile nâzır-ı hasbî olan vezîriazam müşîr-i efham hazretlerinin re'y-i şerîfleri isâbet etdüğü üzre vücûh-i hayrâta sarf idüp garîk-i bahr-i ism ve mübtelâ-yı ferîk isyân olan vâkîf-ı müşârün-ileyhi hayr du^câyla tezekkür etdüreler. Sümme ba^cde zalike min inşâi'l-vakf-ı ve tertîbihi alâ mâ zükire ve ihyâi merâsimihi ve tehzîbihi alâ (94a) mâ sûtire vâkîf-ı mûmâ-ileyh cânibinden inşâ-yı vakf-ı merkūm için ikrâre vekîl-i şer^cî olan Nasûh Kethüdâ vakf-ı mezbûrun tâbîdi için tescîline ve tahlîdi için

tesbîline mütevellî nasb olunan müşârün-ileyh Sinân Kethüdâ muvâcehesinde ikrâr-ı sahîh-i şer^cî ve i^ctirâf-ı sarîh-i mer^cî kılup evkâf-ı merkûme inşâsında mârrü'z-zikr olan cümle akârâtın ve temlîk-nâme-i sultânî nefeze bi'l-^cavni'r-rabbânî mûcibince vâkif-ı mûmâ-ileyh hazretinin (94b) havza-i tasarrufâtında ve havme-i temellükâtında dâhil olup dahi cümle hayrâtı silkinde muntazam ve zümre-i teberru^câtı semtına mürtesem kıldığı sâlifü'z-zikr emlâk-i karyelerin ve senevî öni onbir hesâbına istiglâl ve istirbâh olunması şart kılınan merkûm, tamâmü'l-vezn ve kâmilül-^cayâr kırkbin nakd-i zeheb-i cedîd-i sultânî ki fızza-i osmânî hesâbınca râyicun fi'l-vakt yiğirmi dört kerre yüz bin nakd akçe ider ve câmi^c-i şerîf binâsı için vakf eylediği yiğirmibin (95a) filori ki, oniki kerre yüzbin akçe ider. Bu cümle sadakât-ı mezkûrâtı ve işbu hayrât-ı merkûmâtı vâkif-ı mûmâ-ileyh hazretleri mülk-i mahzından ifrâz ve mâl sarfından mümtâz kılup dahi tezâ^cif-i sûtûr-ı vakfiyyede beyân ve mestûr olan masârıfa sarf olunmak için mesfûr mütevellî Sinân Kethüdâ'ya her bir nev^ci hayrâtını ve sınıf-ı müberrâtını kâbil ve hakîk ve lâ'ik ve halîk olan vücûh-ı sahîha-i şer^ciyye ile teslîm ve tefvîz (95b) ve kabz ve ikbâzına tahrîz ve tahzîz eyleyüp mütevellî-i mesfûr dahi bu cümle hayrât-ı nâmiyâtı ve sadakât-ı tayyi-

bâti tevliyeti hasebince menâfi^cinî mesârifine sarf eylemek için alup kabz ü tesellüm idüp ve sâyir evkâfın mütevellîleri mutasarrıf oldukları evkâfı ne vechile tasarruf iderlerse mütevellî-i merkûm dahi minvâl-i mersûm üzre vakf-ı mezkûrun usûline ve furû^cuna ve şerâyitine ve zevâbitına ve kavâ^cidine ve ma^câkîdına zâbit ve mutasarrıf oldu (96a) dedikde vekîl-i mezbûr mütevellî-i mezkûr dahi ekâvîl-i meşrûhasında vicâhen ve şifâhen meclis-i şer^c-i şerîf-i Muhammedî ve mahfil-i hükm-i münîf-i Ahmedî'de salavâtü'l-lâhı alâ şâri^cihi ve selâmühû alâ zirâ^cihi ve bâri^cihi tamâm-ı tasdîk ve evkâf-ı merkûmenin akârât ve emlâkini ve menkûlât ve nukûdını ^cale'l-kemâl kabz ü tasarruf eylediğine ikrâr ve i^c-tirâfı ^cale't-tahkîk eyleyüp ve'l-hâsıl inşâ-yı vakf-ı mezkûr ikrâr vekîl-i mesfûr ile zâhir ve mütevellî (96b) müşârün-ileyh vakf-ı merkûma kabz ü tasarruf eylediğine tasdîk-i âhar oldu. Vekîl-i müşârün-ileyh Nasûh Kethüdâ vekâlet-i mahkiyyesi sebebi ile mütevellî-i mesfûr Sinân Kethüdâ mahzarında takrîr-i kelâm ve tebyîn-i merâm idüp, itdiği vakf-ı merkûm bi-cemî^ci eczâ'ihî sahîh ve lâzım ve sahîh olanı dahi vâcib ve mütehattim olmayup ve mürûr-i eyyâm ve kûrûr-i a^cvâm ile evkâfa fütûr ve gallâtına kusûr gelmek ihtimâli gâlib ve kesîrû'l-vukû^c olup, (97a) ve İmâm-ı a^czam ve hümâm-ı efham, yemurru şiyeme, bahr-i hazm, kâşifü'l-gum-

meti, sırâcü'l-ümme'ti, müktedâ'le'aimmeti, sultân-ı serîr-i ictihâd, meliki mülki'l-hidayeti ve'l-irşâd, Hazreti'l-İmâm Ebû Hanîfete'n-Nu^cmân bin es-Sâbit el-Kûfî ahsena'llâhü Te^câlâ ileyhi bi-lutfihi'l-celiyyi ve'l-hafîyyi kavlı-i sahîh ve mezheb-i sarîhleri mûcibince evkâf-ı vâkıfın mülkünden gayr zâyil ve haysümâ yeşâ'ü tagyîr ve ibtâle kâbildir. Zirâ ki imâm-ı mûmâ-ileyh efâza'llâhü zilâl-e rahmetihi ^caleyhi (97b) katında vakf-ı akar mahzâ mütevel-lîye teslîm ile lâzım değıl idüğü mukarrer ve menkülâtın vakf-ı sahîh olmaduğı kütüb-i mütedâvelede musattar olup ve vakf-ı nukûd alâ mâ hüve'll-ma^chud beyne cumhûru'n-nâs ceryen, alâ süneni'l-kıyâs bâtıl ve ana mebni ve müteferri^c olan şerâyit ve zavâbit ve takdîr-i vezâyif ve ta^cyîn-i masârif dahi fâsid ve gayr-i kâbil idüğü muhakkak ve habîb-i ekrem ve resûl-i hayr-i ümem ^caleyhi, selâmüllahi'l-etemm hazretleri (98a) buyurduğı â^czam-i hayrin yenfa^cuke gaden matu^ctıhi ente fî-yevmike bi-yedike hadîs-i şerîfinin medlûl-i sahîhî ve ahsenü'l-birri mâ-tesaddaktehu binefsike haber-i münîfinin mefhûm-ı sarîhî emr-i musaddak olmağın vâkıf-ı mûmâ-ileyh lâ-zâle mun^camün ^caleyhi ahsen'allâhü bi-mezîd-i eltâfihi ileyhi zamân-ı hayâtında ve nefâd-ı tasarrufâtında evkâf-ı mezbûre-i fukarâ-i müslimîne ve ulemâ ve sulehâ-i muhtâcîne eydî-i şâmileti'l-eyâdîleri

ile sarf ve bezl eylemeği evlâ ve ahrâ görüp tezâ^cîf-i sûtûr-ı vakfiyyede (98b) mastûr olan emlâk ve akârâtın bi-üsrihâ ve nukûd ü menkûlâtın bi-ecma^cihâ vakfiyyetin-den rücû^c ve vakfiyyete mebnî olan cemî^cî şerâyit ve zavâbıtından ve vezâyif ve masârifinden vâzgelüp asl-ı mülkiyyetine istirdâda şürû^c idüp ve mütevellî-i mesfûr zikrolunan evkâfın akârâtı ve emlâki ve menkûlâtı ve nukûdı rey^cinden ecr-i misl-i ma^chûddan zâ'id cihet-i tevliyet deyü aldığı nukûdun dahi istirdâdını taleb idüp ve'l-hâsıl (99a) bu cümle evkâfın usûl ü fûrû^cundan ve şerâyit ve zavâbıtından yedini ref^c ve evkâfdan ve cihet-i tevliyetden makbûzı olan mevâddı sâhibine def^ceylemesin bi'l-vekâle taleb ideriz deyü da^cvâ idicek mütevellî-i müşârün-ileyh ahsenallâhü nizâme'l-vakf-ı bi-yedeyhi dahi bil-muvâcehe mukâbele ve cânib-i vakfı sıyân^âet ve himâyet tarîkiyle mu^câraza ve mücâdele idüp cevâb-ı pür sevâb ve hitâb-ı müstetâba müteveccih olup dahi işbu sadr-ı kitâbı tevki^c-i (99b) şerîf ve imzâ-i münîfi ile muvakka^c ve muvaşşah kılan fâzıl-ı ^callâme ve kâmil-i fehhâme zi'l-fazli's-sâmî ve sâhib-i ^culuvvi'n-nâmî, nâsırü's-şerî^cati'l-garrâ, hâdî'l-mahacceti'l-beyzâ, râfi^c-i a^clâmi'l-îlmi ilâ'l-gâyeti'l-kusvâ, mazhar-ı kelimeti'l-lâhi'l-^culyâ, kâşif-i estâri'l-hakâyıkı bi-fikri's-sâkıbı, münevvir-i esrâri'd-

dekāyık bi-râyeti's-sâ'ibi's-sadrı'l-fâhiri, ve'l-hibri'z-zâhiri, dâmet ma^câlîhi ve tâbet eyyamühû ve-leyâlühû hazretlerinin cenâb-ı şerî^cat-meâb (100a) ve hükümet nisâblarına vekîl-i mezbûr ile murâfa^ca ve vâkıf-ı mûmâ-ileyh inşâ itdüğü hayrât-ı tayyibâtın usûl ü furû^cundan ve şerâyit ve zavâbıtından kabz eyledüğü nukûdı reddeylemeden mûmâne^ca idüp hâkim-i şerî^cat-i mûmâ-ileyh ecrâ'llâhü'l-hakka beyne yedeyhi hazretlerinden evkâf-ı mezbûrenin sıhhat ve lüzûmuna hükm-i şer^cî ve şerâyit ve zavâbıtının^cumûm ve husûsî nefâdına vech-i mer^cî taleb idüp itdüğü akârât-ı mestûre ve kurâ ve emlâk-i mesfûrenin vakfiyyeti husûsan (100b) ba^cde't-teslîm ile'l-mütevellî imâmeyn-i hümâmeyn ve sadreyn-i kamkâmeyn şimşîr-i neyyireyn ve cevhereyn-i muziyyeyn hazret-i İmâm-ı Ya^ckûb Ebî Yusufu's-sânî ve hazret-i İmâm-ı Muhammed bin Hasane's-Şeybânî kâtlarında sahîha olduğı gibi mûmâ-ileyhimâ fâza sicâlü'r-rahmeti aleyhimâ kâtlarında sıhhat-ı lüzûmı müstelzim olmağın ba^cde vücûdı's-sıhhati lâzîme olup kat^câ rücû^ca mecâl ve hilâf-ı şart-ı vâkıf nakz ve ibtâle ve nizâm-ı ma^chûdını tagyîr ve ihlâle ihtimâl değıl idüğü emr-i muhakkak (101a) ve kavlı-i musaddakdır ve menkûlâtın vakfı dahi müşârün-ileyh âlim-i rabbânî hazret-i İmâm-ı Muhammed Şeybânî kâtında sahîha idüğü müte^cayyin ve sıhhat-ı lüzûmı müstelzendir demek ile lâzîme idüğü mütebeyyindir ve

denânîrin ve sâ'ir nükûdun vakfiyyeti inde'l-eimmeti'l-ma^crû-
fîn ma^chûd değildir, lâkin imâm-ı hümâm ve hibr-i samsâm, haz-
ret-i imâm-ı züfer tayyeba'llâhü mesvâhü bil-miski'l-ezfer
hazretlerinden İmâm-ı Ensârî -aleyhi rahmetü'l-bârî- rivâyeti
üzre sahîh ve şer^cî olup (101b)mim-mâ lâ-yüreddü ve lâ-yünker
kabîlinden idüğü muhakkak ve mukarrerdir ve ana müteferri^c o-
lan şerâyet-i muharrere ve mebnî olan zavâbit-ı mukarrere da-
hi sahîh ve meşrû^cdur ve vakf-ı nükûdda rivâyet-i mezbûre mak-
bûl ve fî-zamânına müftâ-bih olmağın ma^cmûldur ve bu takdîrce
vâki^c olan şerâyet-i sahiha olup rey^cden ahz itdiğim vazîfe
hakk-ı sarîhimdir. Husûsa akâra tebe^ciyet ile vakf olan men-
kûlâtın ve vakfiyyeti müte^câref olanın sıhhatına imâmeyn-i
fahmeyn ve cebreyn (102a) hazmeyn hazret-i imâm-ı sâni ve
hazret-i İmâm-ı şeybânî el-mârrü'z-zikrühümâ tayyaba'llâhü
serâhümâ kâ'il olduklarında şübhe yoktur ve ba^cde sıhhati'l-
vakf lüzûm dahi mukarrerdir deyü vech-i mestûr ve minvâl-i
mezkûr üzre akârât-ı mevkûfenin lüzûmuna ve nükûd-ı merkûme-
nin ve mersûm olan şerâyetinin bi-husûsihî ve umûmihî sıhha-
tına hükm taleb idicek, hâkim-i mûmâ-ileyh ecrallâhü'l-hakka
beyne yedeyhî hazretleri dahi nazar-ı anîk ve tedebbür-i vesîk
(102b) idüp mütevellînin makâlinde bürhân-ı celî ve kelâmında
delîl-i kavî ve temhîd-i erkânıhayrîhüve'l-hayr;lâ-gayr ve
teşyîd-i mebânîivakf ü hüsnâ,mûcib-i fevz-i vesîle-i esnâ

idüğün bildi ise cânib-i mülkden cihet-i vakfı evlâ ve savâb ve mülkiyete istirdâddan fî-sebîli'llâh icâriyye olmasın hasen ü savâb görüp dahi müşârün-ileyhimâ imâmeyn-i mükerremeyn-i ve hümâmeyn-i mufahhameyn tagammede hümâ'llâhü bi-gufrânihi ve eskenehümâ bi-hubûhatı cinânihi kavlı-i sedîd ve re'y-i reşîdleri mûcibince işbu vakfiyyenin (103a) tezâ'îf-i sûtûrunda merkûm ve mestûr olan emlâk ve akârın sıhhat ü vakfiyyetine ve sıhhatına müteferri^c lüzûmuna hükm-i sahîh-i şer^cî ile hükm eyledi. Ve akârâta tâbi^c menkûlâtın ve vakfiyyeti müte^câref olanın ve evkâf-ı merkûme silkinde muntazam kılınan kırk bin nakd zeheb-i cedîd-i sultânînin sıhhatına ve ana meb-nî olan şerâyet-i mersûme ve zavâbıt-ı mersûmenin bi-husûsihi ve umûm-i şer^ciiyyetihi ve mütevellî mesfûrın cihet-i tevliyet deyü ecr-i misilden zâ'id aldığı vazîfenin (103b) zamânından berâ'et-i zimmetine dahi hükmeyletti. Hükmen muhkemen ve kazâen mübremen ve ba^cde zâlike vekîl-i müşârün-ileyh lâ-zâle min en yüşâre ileyhi bu bâbdan matlubına fevz ü felâh ve bu cihetden merâmına zafer ü necâh bulmıyacak inân kîl ü kâli semt-i âhara masrûf ve zimâm-ı bahs ve cidâli gayrı nehce ma^ctûf kılup bu mesleğe sâlik olduğu vech-i meşrûh üzre hükm-i hâkim lâhik olmağla akârâtda ve gayr-i menkûlâtda sıhhat ve lüzûmı kabûl eyledim. Lâkin vakf-ı menkûlât (104a) ve nukûd-ı alâ kavlı-i men yarâhümâ mine'l-imâmi'l-ma^chûd eğerçi sahîh ve meşrû^cdur.

Emmâ ol mesâbede değildir ki kâbil-i rücû^c olma ve nakza mecâl muhâl ola ve feshine kudret ve ihtimâl kalmıya. Zirâ hükm-i hâkim ile vakf-ı nukûdun sıhhatı imâm-ı mezbûr aleyhi' r-rahmetü mine'r-rabbi'l-gafûr kâtında lüzûmı icâb ve devâm ve te'bîdî ve ibrâm ve teşyîdî istid^câ ve i^ckâb eylemez. Vâkıfın zimâm-ı ihtiyârî ve fesh ve ibkâya tamâm iktidârı müte-hakkıdır ve menkûlât (104b) ve nukûdun istirdâdını mâni^c olur hâlet yokdur. Gâyeten mâ fî'l-bâli mütevellî cihet-i tevliyet deyü kabz itdüğü ecrin zamânından halâs olur. Bundan mâ^cadâ hayta-i vakfa münharıt kılınan menkûlât ve nukûdun zâyî^cinden mûmâ-ileyh müvekkilim rücû^c ve lüzûmına hükm-i şer^cî müsâdif olma mevâddın vakfiyyetinden asl-ı mülkiyyete istirdâdına şürû^c eylemeğin vekâletim hasebiyle mevâdd-ı menkûlâtın ve nukûdun mülkiyyete reddolınmasın (105a) talep iderim. Felyedfe^ci'l-mütevellî mine'l-menkûli ve'n-nukûdı asle'l-mâl ve hasbihü el-halâsü an zamân-ı ciheti't-tevliyeti bilâ kılın ve kâlin didikleri mütevellî-i müşârün-ileyh ecrâllâhü'l-umûre bi-yedeyhi girü cevâb-ı bâ-savâb ve hitâb-ı müstetâba mu-tasaddî olup vakf-ı menkûlât bi't-teba^c ve bizzât re'yi zer-rîn-i imâmeyn-i hümâmeyn ve kavlı-rasîn karmeyn-i kamkâmeyn hazret-i İmâm Ebû Yusufu's-Sânî ve hazret-i İmâm Muhammede's-Şeybânî -rahimehumallâhü te^câlâ ve zâde hümâ fî-ravzı'l-cinâni (105b) el-menzilete'l-ulyâ mücebince sahîh olduğu gibi sıfat-ı

lüzûm ve te'bîdden ârî olmayup ve fî-zemânına imâmeyn-i mes-fûreynnin bu bâbda olan re'y-i şerîfleri ma^cmûlün bih olup cârîdir. Ve sıhhat-i vakf-ı nukûd inde'l-imâmi'l-ma^chûd, eğerçi sıfat-ı lüzûmdan ârîdir. Lâkin ba^cde'l-hükm bi's-sıhha imâmeyn-i mesfûreyn re'y-i şerîfleri mücebince lüzûm dahi sâriyed ve selâtîn-i serîr-i ictihâd ve esâtîn-i tarîk-i rüşd ü irşâd bu vech üzre (106a) ittihâd ve ıtbâk ve ictimâ^c ve ittifâk eylemişlerdir ki, hükm-i hâkim-i âlim ve ârif-i fasl-ı müctehidün fih üzre mülâkî ve müsâdif olsa mücma^cün aleyh olup inde'l-cemî^c nâfiz ve muhkem ve lâzım ve mübrem olur. Kat^ca nakz ü tahvîl ve tagyîr ve tebdîl olunmaz. Ve'l-hâletü hazihî hâkim-i müterâfa^cün aleyh efâzallâhü sicâle efzâlihi aleyh hazretlerine murâfa^ca olındıkda fasl-ı müctehidün fih kabîlinden olan mevâdd-ı hilâfiyyenin alâ re'yi men-yarâhü mine'l-eimmeti'l-müctehidîn -rıdvân'Allahü aleyhim (106b) ecma^cîn cümlesinin sıhhatına hükm-i şer^cî lâhik olmağla sıhhat-ı vakfiyyetleri müttefûkun-aleyh olup ve imâmeyn-i hüâmeyn ve mükerremeyn-i mufahhameyn, İmâm-ı Sâni ve İmâm-ı Şeybânî -aleyhimâ'l-mennü's-Sübhânî- re'y-i latîfleri mücebince sıhhat-ı vakfiyyete lüzûm lâzım olduğu mütebeyyin ve gâyr-ı mütefârik ve müstelzem olduğu müte^cayyandır. Husûsen mütevellîye teslîmden sonra mü'eyyed ve mü'ekked ve mü'ebbed ve ale'd-devâm mûhalled olmuşdur. Lâ-cerem imâmeyn-i

mesfûreyn re'y-i şerîfleri ve mezheb-i (107a) münîfleri mücebince menkûlât-ı merkûme ve nukûd-ı mezkûrenin lüzûmına dahi hükm ü kazâ ve usûl ü şurûtinin husûsiyyâtını tenfîz ve imzâ taleb idüp dahi hâkim-i mûmâ-ileyh refî^cü'l-cenâb yessera'llâhü lehü hüsne'l-münkaleb-i ve'l-meâb hazretlerine murâfa^ca itdiklerinde hâkim-i hâsimü'n-nizâ^c ve katı^cü'l-husûmeti ve'l-intizâ^ci mü'esses mebânî'l-hayrâtı bi-fikrihi's-sâkıb ve müşeyyed kavâ^cidü'l-hasenâtı bi-re'yihî's-sâ'ib hazretleri dahi bu bâbda nazar-ı anîk ve fikr-i dakîk (107b) idüp tarafeynin makâlâtına ve mütehâsımeynin temessükâtına te'emmül-i vâsık ve tedebbür-i sâdık, ile mültefit oldıkda temhîd-i kavâ^cid-i hayrâtı evla ve teşyîd-i mebânî birrou sadakâtı ahrâ görüp e'imme-i eslâf ve ecille-i eşrâf mâ-beynlerinde umûr-ı evkâfda vâki^c olan hilâf tamâm-ı ma^clûmları olduğu halde menkûlât-ı mezbûrenin ve nukûd-ı mesfûrenin vakfiyyetinin şer^ciiyyetine ve lüzûmına ve sıhhat-i şerâyitine ve rüsûmına gibb-ı ri^câyete mâ-yecibü ri^câyetühü fî hâzihi'l-emr-i hükm-i (108a) sahîh-i şer^ci kâtı^c ve kazâ-i sarîh-i mer^cî sâtı^c birle hükm ü kazâ idüp hükm-i sâbıkını ihkâm ve kazâ-i lâhik-i lâ'ikini itmâm ve ibrâm eyledi. Fe-sâre cemi^cü'l-evkafi'l-mersûmeti mine'l-akârâtı ve'l-menkûlâti ve'n-nukûdi'l-mevsûmeti vakfen sahîhen lâzımen ve habsen sarî-

hen mütehattimen ve ba^cde ri^câyet-i şerâyeti't-tescîli min külli dakîkin ve celîlin seccelehü tescîlen mübremen lâyenhedimü kavâ^cidihi ve lâ-yansadi^cu makâ^cidihi ve lâ-yahillü li-ehadin mimmen yü'minübillâhi ve'l-yevmi'l-âhiri min sultânin (108b) ev vezîrin ev kâzın ev emîrin ev vârisin gâ'ibin ev hâzırın tagyîrehû ve lâ-tebdîlehû ve lâ-tahvilehû ve lâ-ta^ctîlehû bi-haysü lâ-yübâ^cü ve lâ-yûhebü ve lâ-yümlekü ve lâ-yüste^cârü bi-vechin mine'l-vücûhi ve sebebin mine'l-esbâbi ve lâ-yüresü ilâ en yerise'llâhü'l-arza ve men aleyhâ ve hüve hayrû'l-vârisîne ve ec-rü'l-vâkıf-ı ale'llâhi'l-hayyi'l-mu^cin vaktâ ki ahvâl-i vakf-ı merkûm bu vechi meşrûh üzre sıhhat ve lüzûm sıfatı ile mütehakkık ve hükm-i hâkim-i şerî^cat-ı şerîfe ile müte'ekkid olduysa (109a) efrâd-ı âferîdeden bir ferd için cemî^ci evkâf-ı merkûmenin usûlini ve fûrû^cını asla ibtâle kudret ve ehl-i imândan bir ehade şerâ'it ve zavâbıtını kat^câ ihlâle ruhsat ve miknet kalmadı. Her çend mürûr-ı eyyâm vâki^c ola müte'ekkidü'l-ahkâm ve her ne mikdâr kûrûr-i a^cvâm olsa mütezâ'idü'l-istikâm olur her kim ki vahdâniyyet-i Rabbi'l-âlemîn ve risâlet-i Rûsûl-i mürselîne husûsâ risâlet-i Resûl-i güzîn seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn salavâtu'llâhi aleyhi (109b) ve alâ sâ'iri'l-mürselîn ve mürselîne münzel olan kütüb-i kerîme-i mübey-

yineti'd-dîne ve vücûd-ı âhirete itkân ile imâni ve ikân ile iz^cânı ola. Bunun ibkâ-i usûline sa^cy-i belîğ ve infâz-ı şürûtına cedd-i bî-dirîğ ta^cmîr ve tesmîrine imdâd-ı kâfî ve tevfi^r ü teksîrine is^câd-ı vâfî ider. Ne usûl-i evkâfa ve ne şürûtına ve ne vezâyifine ve ne masârifine ve ne sıhhatına ve ne lüzûmına dahl ü ta^carruz eylemez. Müstehakk-ı savâb-ı cemîl ve müstevceb-i (110a) ecr-i cezîl ola ve işbu kitâb-ı müstetâbda vâki^c olana muhâlif her kim ki, tagyîr ve tebdîle fi'l-cümle kıyâm veyahud ibtâl ve ihlâle ikdâm veyahud bi-vechin mine'l-vücûhi usûlinin veya fûrû^cının tahrîf ve ta^ctîline mütesaddî ve tazyî^c ü tahrîbine müte^carrız olup müte^caddî ola. Gerek vâkıf-ı mûmâ-ileyhin evlâd-ı kirâmından, gerek evlâd-ı evlâdından batnan ba^cde batnın, gerek karındaşlarından, gerek evlâdından, gerek akâribinden, gerek ekâbirinden, (110b) gerek zükûrdan, gerek inâsdan, gerek vazî^cden, gerek refî^cden, gerek sağırdan, gerek kebîrden veyahud müte^carrız olana mu^câvenet veya hükkâma delâlet veya telbîs ile ibtâle si^câyet veya tezvîr ile ihlâle cür'et ide. Ve bil-cümle asl-ı evkâfın yahud şerâyıtının nakzını veya naksını câ'iz göre. Fekad bâ'e bi-gazabin minallâhi ve me'vâhü cehenne- me ve bi'se'l-masîrû mîsdâkına mâ-sadak olup zümre-i mu^c-azzebînden ola. Lâ-takbelü minhü sarfen ve lâ-adlen (111a)

ve lâ-farzan ve lâ-neflen ve lahika bil-ahserîne a^cmâlen
 ve'l-esve'îne hâlen ve mâlen a^cmâli mehbût ve derecâtı
 tamâm mahbût ve cemî^ci ahvâlî nâ-mazbût ve şefâ^cat-ı
 âmme-i rahmeten lil-âlemînden dûr ve mağfireti tâmme-i
 rabbi'l-âlemînden mahcûr ve mehcûr ola. Yekûnü yevme'l-
 kıyâmeti mescûnen leyselahü şefî^cün ve lâ-mu^cînün ve aley-
 hi la^cnetü'llâhi ve'l-melâiketi ve'n-nâsi ecma^cîn. Ve
 me'vâhü cehenneme fe-yüskâ fihâ hamîmün ve gıslîn ve lil-
 lâhi hasîbühü ve mükâfîhi ve talîbühü ve mucâzîhi. (111b)
 Vâdî-i hirmânda ukûbât-ı müte^câkıbe ile mu^câkab ve bâdiye-i
 hızlânda ta^czîbât-ı mütenâvebe ile mu^cazzeb ola. Yevme
 yec^calü'z-zâlimine li-nârı cehenneme vukûden fe men bedde-
 lehü ba^cde mâ semi^cahû fe innemâ ismühü alel-lezîne yübed-
 dilûnehü inne'llâhe semî^cün alîmün ve ecru'l-vâkıf-ı ale'l-
 vâkıfı alâ külli hâlin fî mâ-vakafehü min malihi'l-helâli
 li-rızâ-i rabbihi'l-kerîmü'l-müte^câli ve li-recâ-i şefâ^ca-
 ti'n-nebiyyi'l-müfzâl salla'llâhü te^câlâ aleyh ve alâ âli-
 hî ve eshâbihî hayr-i sahbin ve âlin ve men se^câ fî ibka'i-
 hî ve cedde fî icrâ'ihî (112a) ve ictehede fî tenfîzihî ve
 imzâ'ihî ca^calehü'l-lâhü mimmen kâne sa^cyühü meşküren ve
 sekâhüm rabbühüm şerâben tahûren. Allahümme takabbel minhü
 zâlike küllehü tekabbülen merziyyen ve ahsin ileyhi ihsâ-
 nen neciyyen, necîben, temme bi'l-hayri ve'l-hamdüli'l-lâhi

ale't-temâmi ve alâ resûlihî ettahiyetü ve's-selâmü. Cerâ zalike ve hurrîre alâ mâ sutîre ve kurrîre.

Şühûdü'l-hâl

Mahmûd Beğ ibni'l-vâkıfî'l-müşârün-ileyh.

Mustafa Beğ ibni'l-vâkıfî'l-müşârün-ileyh.

Mehammed Beğ ibni'l-vâkıfî'l-müşârün-ileyh.

Seyyid Mehammed bin el-imâm bi-mescid-i mevlânâ Devânî .

Abdülkerim bin el-imâm bi-mescid-i Sücâ^c Beğ. (112b)

Mesîh ibni Abdullah el-imâm bi-Mescid-i Mevlânâ Gûrânî .

Ferah ibni Abdullah el-mü'ezzin bi-Mescid-i Camcı Ali .

Bayram bin İbrahim el-Mü'ezzin bi-Mescid-i Mevlânâ Gûrânî .

Seyyid Mahmûd bin Mustafa el-Mü'ezzin bi-Câmi^c-i Hazret-i Şeyh Vefâ .

Sinân bin Abdullah el-mü'ezzin bi-Câmi^c-i Hazret-i Şeyh Vefâ .

Şemsüddîn ibni Bâlî el-Kâtibü's-Sultânî min mahallet-i Şeyh Vefâ .

Rüstem Ağa ibni Abdullah Kethüdâ-i Hazret-i Vâkıfî'l-müşârün-ileyh.

Ahmed Ağa ibni Abdullah Merdüm Vâkıfî'l-müşârün-ileyh .

Hurrem ibni Abdullah Merdüm Vâkıfî'l-müşârün-ileyh .

Behrâm bin Abdullah Merdümü'l-müşârün-ileyh .

Mustafa ibni Abdullah Merdüm Vâkıfî'l-müşârün-ileyh.

Hasan el-Kâtib merdüm-i Vâkıfî'l-müşârün-ileyh .

Hasan Voyvoda ibni Abdullah merdüm-i Vâkîfi 'l-müşârün-ileyh
 Hasan Voyvoda Bosna ibni Abdullah merdüm-i Vâkîfü 'l-müşârün-ileyh

Nasûh Voyvoda ibni Abdullah merdüm-i Vâkîfü 'l-müşârün-ileyh
 (113a) ve (113b) boş, (114a)'da Kanûnî'nin tuğrası var.

(114b) Nişân-ı şerîf-i âlî şân-ı sâmi mülkün sultânı ve tuğra-yı garrâ-yı cihân-âstân hâkânî hükmi oldır ki, çün hazret-i vâhibü 'l-mevâhib ve cenâb-ı müfizü'n-nevvâl-i ve 'l-merâtib tekaddeset esmâühû ve tetâbe^cat ni^cemâühû (115a) kemâl-i kudret-i ezeliyye ve nihâyet-i mevhîbet-i lemyezeliyyesiyle âfitâb-ı âlemtâb-ı saltanatımı tâli^c-i metâli^c-i devlet ve ikbâl ve ahter-firûz-ı cihân-efrûz-ı hilâfetimi şârik-ı meşârik-ı sa^câdet ve iclâl eyleyüp temlik-i memâlik-i İslâmiyyeyi şân-ı şerîfime ahrâ görüp menşûr-ı devlet-ittisâlimi tuğrâ-yı garrâ-yı innâ ca^calnâke halîfeten fi'l-arzı teşrîfi ile müşerref ve ma^cnûn ve mücellâ kıldı. Zâlike fazlü'llâhi yû'tîhi men yeşâ'üva'llâhü zu'l-fazli'l-azîmi.lâ-cerem bu atiyye-i (115b) uzmâ ve mevhibe-i kübrânın edâ-yı merâsim-i şükri için zimmet-i bülend-i himmet-i şâhâneme ehemm ve elzem oldu ki, ahsin kemâ ahsene'llâhü te^câlâ ileyke kâffe-i enâm-ı in^câm-ı âmm ve ihsân-ı bilâ ihtitâmım ile muhassilü'l-merâm olalar. Husûsâ, âstân-ı devlet-âşiyân-ı şâhâneme hulûs-i niyyet ve safâ-yı taviyyet ile hidemât-ı mebrûreleri sebkat idenler ki,

nihâl-i devlet izzetleri nesîm-i terbiyet ve âtifet-i
 şâhâne ile neşv ü nemâ bulmuş ola. Anların riyâz-ı (116a)
 murâdâtına nesâyim-i merhamet ve şefkatim mütenessim ve
 hıyâz-ı mühimmât ve hâcâtına reşehât-ı zülâl-i re'fet-i
 inâyatım mütereşşih olmak vâcibât-ı sünen-i şehriyârî ve
 mühimmât-ı levâzım-ı kâmkâridendir. Binâen-alâ-zâlik râ-
 fi^c-i tevki^ci refi^c-i sa^câdet-nişân-ı sultânî ve nâkil-i
 yerlîg-i belîg-i bedî^ci't-teblîg-i hâkânî iftiharü'l-e^câlî
 ve'l-e^câzım müstecmi^ci cemî^ci'l-me^câlî ve'l-mefâhiri zû'd-
 devleti'r-râsihati ve'l-izzeti's-şâmihati'l-mahfûfi bi-
 sunûf-i avâtıf-ı letâyifı'l-meliki'l-alâ sâbıkâ vezirim
 olup, ihtiyâr-ı tekâ^cüd iden (116b) Pertev Paşa -dâmet
 me^câlîhi-'nin müddet-i medîdeden sebkât iden hidemât-ı
 mebrûre-i mevfûresi mukâbelesinde sâbıkâ inâyet-i vâfire-i
 mülûkâne ve himâyet-i mütekâsire-i şâhâneme mukârin kılı-
 nup Paşa ve Gelibolı ve Silisre sancaklarında on bin
 akçe yazar ba^czı kurâ ve mezâri^c ve çiftliklerine seb^c ü
 seb^cîn ve tis^camie ramazânının yigirmi birinci gününden
 temlîk olunup târîh-i mezbûrdan mülknâme-i humâyûnum viri-
 lüp hâlâ deryâda küffâr ile olan muhârebede ol mülknâme-i
 (117a) humâyûnum zâyi^c olduğın bildürüp tekrâr mülknâme-i
 humâyûnum virilmeşin ricâ itmeğın mukaddemâ temlîk olunan
 karyelerin ba^czıları mülkiyyetden ifrâz ve ihrâc olunup

Defter-i Hakanîde dahi tashîh olup Gelibolı sancağında İbri nahiyesinde iki bin dört yüz elli akçe yazar karye-i Karacahalîl ve iki bin altıyüz kırk akçe yazar karye-i Tatarcık nâm-ı diğêr Karabahşî ve dört bin dokuz yüz seksan akçe yazar Balabancık nâm-ı diğêr Otgöglük ki, Defter-i Cedîd-i Hakanî (117b) mücebince cümle on bin yetmiş akçe yazar karyelerdir. Târih-i mezbûrdan müşârün-ileyhe temlik ve inâyet idüp müceddeden bu mülknâme-i hümâyûnı virdim ve buyurdum ki, târih-i mezbûrdan bu zikrolunan on bin yetmiş akçe yazar kurâ cümle hudûdı ve sınırı içinde olan arâzî ve mezârî^c ve tilâl ve cibâli ve u-yûn ve enhâri ve bâğ ve bâğçeleri ve eşcâr-ı müsmire ve gayrı müsmiresiyle ve tevâbi^c ve levâhikî ile ve yuva ve kaçgûni ve beytü'l-mâl-i âmme ve hâssa ve mâl-ı gâyib (118a) ve mâl-ı mefkûdi ile ve resm-i arûs ve cürm ü cinâyeti ve bâd-ı hevâsı ve tayyârâtı ve rûsûm-i ağnâmı ve re^câyâsının harâc ve ispen-cesi ve resm-i çift ve resm-i bennâki ve resm-i küvâre ve resm-i âsiyâbı ile ve sâ'ir müteveccihâtı ile ve bil-cümle hukûk-ı şer^ciyye ve âmme-i rûsûm-ı örfiyyesiyle mimnâ zükire ev lem yüzker ve mimnâ sûtire ev lem yûstar min cemî^ci'i'l-vücûhi serbest mefrûzu'l-kalem ve maktû^cu'l-kadem müşârün-ileyhin mülk-i mahz ve hakk-ı sarfı olup envâ^c vücûh-i mülkiyyet üzre (118b) mutasarrıf ola, dilerse sata, isterse ba-ğışlıya, murâd idinürse vakfeyleye. Ol bâbda evlâd-ı emcâd-ı

sa^câdet-nejâdımdan ve vüzerâ-i âlî mikdâr ve ümerâ-i nâmdâr
ve a^cyân-ı kâmkârdan ve sūdûr-ı azîmü'l-ıktidârdan ve sâ'ir
nüvvâb-ı atebe-i müşteri-menzilet ve hüccâb-i bâr-gâh-ı
sipihr-mertebet ve tâyıfân-ı serâ perde-i câh ü celâl ve âki-
fân-ı âsitân-ı izz ü ikbâl ve bâkî zümre-i efâzıl ve cümle-i
e^câlî vü esâfil ve mutasarrıfîn-i emvâl ve mübâşirîn-i
(119a) a^cmâl ve cumhûr-ı havâss ve mecmû^ci avâm bel-kâffe-i
enâmdan muhassalen hiç ferd-i efrâd-ı âferîdeden kâyinen
men-kâne bi-vechin mine'l-vücûh ve sebebin mine'l-esbâb mâni^c
ü dâfi^c ü râfi^c olmiya ve dahl ü ta^carruz kılmiya her kim
tahrîf ve tesvîf iderse fa'llâhü te^câlâ hasmuhû yevme lâ-yen-
fe^cu mâlün ve lâ-benûne illâ men-eta'llâhe bi-kalbin selîmin
ve nass-ı kerîm femen-beddelehû ba^cde mâ-semi^cahû feinnemâ
ismühû ale'llezîne yübeddilünehû innallâhe semi^cun alîmün
muktezâsınca indallâhi'l-melik (119b) id-dâim mücrim ve âsim
olalar. Şöyle bilaler: Alâmet-i şerîfe i^ctimâd kılalar. Tah-
rîren fî-evâil-i muharremi'l-harâmi sene semânîne ve tis^ca
mie.

bi-makamı
Kostantîniyyete
el-mahrûseti
el-mahmiyyeti

Mâ-hüve'l-mestûrû fî-hâzihi'l-menşûri muvâfıkun bi-emr-i men
lehü'l-umûrû'l-cumhûrû nemekahü'l-fakîr, ilallâhi'l-meliki'l-

kadîr Mehemed el-vezîr.

El-emrû kemâ sûtire ve's-şânü alâ mâ zübire, ketebühü el-fakîr ilallâhi'l-meliki'l-mennân, Piyâle b. Abdurrahman el-vezîr.

Zâlike kezâlike ve ene şâhidün bi-zâlike, harrarehû el-fakîr ilallâhi'l-meliki'l-kadîr Ahmed b. Abdullah el-vezîr.

El-emrû kemâ rukime ve's-şânü alâ mâ-rusime meşakahû el-fakîr ilallâhi'l-meliki'l-metîn Mahmud b. Abdülmucîn el-vezîr.

El-emrû alâ mâ cerâ ve's-şânü alâ mâ yerâ nemakahû el-fakîr ilallâh'l-meliki'l-kadîr Mustafa b. Abdülhayy el-vezîr.

(120a) El-emrû kemâ zükire zeberehû'l-fakîr Şeyh Abdülkadir el-mü'eyyedî el-kādî bil-asâkiri'l-mansûreti bi-vilâyet-i Rûmili.

Sem^citü mâ-fîhi min fem-i hazret-i men lehu el-vezâretü'l-uzmâ ve's-sadâretü'l-kübrâ rakamehû el-fakîrû'ilallâhi'l-mennâni Mehemed b. Nûrullâh b. Sinân el-kādî bil-asâkiri'l-mü'eyyedi min indillâhi bi-vilâyeti Anatolî üfiye anhüm bi-mennihî ve lûtfihî.

El-emrû kezâlike ve ene şâhidün bi-zâlike harrarahû el-fakîrû Dervişe'd-defterî. m.

El-muharrir fî-hâza's-sütûr muvâfikun li'l-me'mûr ketebühü el-hakîr Mehemed b. Pir Ahmed et-tevkî^ci el-celâlî.

El-emrû kemâ zükire ve's-şânü harrarahû el-fakîrû Muharrem e-d-defterî. m.

El-emrû kezâlike ve ene şâhidün bi-zâlike harrarahû el-fakîr
Mehemmed e'd-defteri bi-Anatoli.

(120b) ve (121a) boş (121b) Hamdi nâ-mahdûd ve şükrü gayr-
ma^cdûd, mûcid-i izzet, azzet esmâühû ve mevcûd-i bî illet

allet âlâ'ühû cenâbınadır ki vâkîf-ı merâyâ-yı zamâyır-ı
berâyâ ve âlem-serâyâ-yı serâyır ü hafâyâ ve feyyâz-ı hedâ-
yâ-yı mevâhib ü atâyâ ve sitâr-i atâyâ-yı ma^câsî vü hatâyâ-
dır. Te^câlâ şânühû ammâ yekûlûne uluvven (122a) kebirâ ve
dürûd-i amîmü'l-verûd ve teslîm-i adîmi'n-nüfûdı ol merkez-i
dâyire-i risâlet ve matla^c-i sitâre-i delâlet hazretinedir
ki, makâm-ı Mahmûdun sâhibi ve livâ-i ma^ckûdun sâhibi ve
havz-ı mevrûdun sâkîsi ve hatîre-i şühûdun mülâkîsidir.
Sallallahü te^câlâ aleyhi ve selâmühû ve sellim teslîmen
kesîran ve dahi cümle-i âline ki, ecille-i erbâb-ı siyâdet
ve celâl ve zümre-i eshâb-ı izâm ve aşere-i mübeşşere-i
kirâmına ki, e^cizze-i sa^câdet ve iclâl durerler rıdvânul-
lâhi te^câlâ aleyhim ecma^cîne.

(122b) Mâ-zîde fîhi min-kavâdimihî ilâ havâ fîhi ve sahha
ledeyye ve sahha min yedî ve innî hakemtü bî-sıhhatihî ve
lüzûmihî ve ene el-fakîr Şeyh Abdülkâdir ibni Abdurrahîm el-
mü'eyyedî el-kâdı bil-asâkiri'l-mansûre bi-vilâyeti Rûmili

Mûceb-i tenmîk-i kitâb-ı miskîn nikâb ki, şa^câyir-i şerâyi^c-i hakikat ve kavâ^cid-i sevâ^cid-i şer^ciyet-i mer^ciyet fehvâsından nâşi ve dırahşândır, budur ki, (123a) çünkü dünyânın na^cîmi zâ'il ve mukîmi râhil fenâsı mukadder olmağın hayât-ı fâniye zımında kesb-i hayât-ı bâkiye eclîğün yevme yestezillü'ü'l-mer'ü bi-zill-i sadakâtihi mûcebince envâ^c-ı hayrât ve ihsânın ve esnâf-ı sadakât-ı hasânın efsali ve ekmeli vakf olup dayimâ avâyid ü mevâdî nâzil ve ferâyid ü fevâyidi rûh-ı vâkıfa vâsıl olduğına binâen işbu sâhib-i kitâb-ı şer^ci ve râfi^c-i hitâb-ı mer^ci a^cnî hazret-i Pertev Paşa ibni Abdurrahmân -gafara'llâhü- zenbehû ve hatme avâkıbehû bil-hayr-i şirâ-i şer^ci ile mâlik oldukları emlâkinden mahrûsa-i Kostantiniyye'de (123b) humiyet ani'l-âfâti ve'l-beliyyede, Küçük Hacı Mahallesi'nde Asûde Sultan Hammâmı kurbûnda bir cânibi merhûme-i mezbûre Asûde Sultân Vakfı ile ve etrâf-ı selâsesi tarîk-i amm ile mahdûd olan fevkânî ve tahtânî evlerin ki, zikrolunan evler müstemildir. Demürkapu ile bir zîr-i zemîni ve iki hatab mahzeni ânın fevkinde ocaksız kebîr iki evi ve yanlarında biribirine muttasıl ocaklu beş bâb hücreyi ve iki matbah ve iki fırın ve bi'r-i mâî ve iki kenîfi ve bir mikdar havlu yerlerini ve kârîzi ve kezâlik bunun fevkinde fevkânî ocaksız iki bâb kebîr (124a) evi ve yanlarında biribirine

muttasıl dört bâb ocaklı hücreyi ve iki bâb matbahı ve bir tahta pûşi ve iki kenîfi ve iki fırını ve bil-cümle cemî^c-i tevâbi^c ve levâhiki ile zikrolunan mülk evlerini mukaddemâ vakfettüğü evkâfına ilhâk etmek için ikrâra ve rüçû^ca bi-hasebi'ş-şer^c vekîli olup Ahmed b. Abdullah ve Hurrem b. Abdullah ve Abdî Çelebi b. Abdülkerîm şehâdetleri ile vekâlet-i sâbit olan fahrü'l-akrân ve'l-ayân Rüstem Kethüdâ ibn Abdülmennân şer^c-i şerîf-i râsihü'l-erkân ve dîn-i mübîn nâsihü'l-edyân meclisine hâzır olup müvekkili olan (124b) hazret-i Paşa-yı el-mûmâ-ileyh âmme-i tasarrufâtı şer^c-an câ'iz ve cârî ve cemî^c-i ekârîr-i tekârîrinde sıhhat ve nefâz-ı şâ'ir ve sârî olduğu hâletde emlâk-ı mezkûreyi isbu sene dokuz yüz seksanıncı yılda şehr-i cemâziyelûlânın gurreesinde vakf-ı sahîh ve şer^c-î idüp mukaddemâ kadıasker olan hazret-i yenbû^c-ü'l-fazâyil metbû^c-ü'l-efâzılı'l-âlimü'l-âmilü'l-fâzıl beyne'l-hakkı ve'l-bâtıl Mu^c-allim-zâde Mevlânâ Ahmed b. Mustafa imzâsıyla müzmâ olan vakfiyyesinin içinde mestûr olan evkâfına ilhâk idüp anda (125a) mukayyed olan şürût üzre bunu dahi vakfidüp sâ'ir evkâfına ilhâk eyledi. Ve emr-i tescil ve tevliyet için mütevellî nasbâtdikleri Sinân Kethüdâya teslîm eyledi deyü ikrâr-ı sahîh-i şer^c-î ve i^c-tirâf-ı sarîh-i mer^c-î kılup mütevellî-i mezbûr Sinân Kethüdâ cemî^c-i ekâvîlinde vicâhen tasdik ve tahkik itdikten

sonra vekil-i müşârün-ileyh sultân serfirûl-ictihâd ünvân-ı dîvânü'l-hüdâ ve'r-reşâd hümâm-i ekrem hazret-i İmâm-ı a^czam Ebû Hanîfe -radiyallâhü anhü- Mezhebine teşebbüs idüp, lüzûm yokdur deyü rüçû^ca tasaddî idüp, vakf-ı mezkûri bi-üsrihâ istirdâda ta^carruz itdikde (125b) mütevellî-i mezbûr lüzûma kâ'il olanlar mezhebini temessük idinüp, mu^câraza idicek hâdim-i şer^c-i şerîf ve nâsır-ı dîn-i münîf, fâzıl-ı rabbânî ve âlim-i samedânî el-hâkimü'l-muvakki^cü a^clâhü dâmete'yîdu-hû ve alâhü meclisine tahâküm ve tehâsum itdiklerinde hâkim-i mûmâ-ileyh esbağa'llâhü ni^camehû aleyhi mahall-i nizâ^cda te'-emmül ve tedebbür ve nazar-ı anîk ve tefekkür idüp mütevellî cânibiñde rüchânâcelî ve burhân-ı alî müşâhede idüp akâr-ı merkûma ve büyût-i mahdûde-i mezkûrenin sıhhat-i vakfına ve lüzûmuna ve ilhâkının dahi şer^ciyetine alâ re'yi men yerâhü mine'l-eimmeti'l-müctehidîne radvânullâhi te^câlâ aleyhim ecma^cîn (126a) hükmeyledi. Hükmen, sahîhan, şer^ciyen, sarîhan, mer^ciyen bir haysiyyet ile vakf-ı sahîh olduğı min ba^cd tagyîr ü tebdîl ve nakz u ta^ctîl hiçbir mü'mine helâl ve câ'iz değıldir. Her kim ibtâl ve tahvîline ve tezvîr-i tebdîline sa^cy iderse eğer, vâkıf-ı mûmâ-ileyhin evlâd-ı evlâdından gerek zükûr gerek inâsından gerek sagîr gerek kebirinden gerek sâ'ir havâss ve avâmdan her kim olursa olsun hakk sübhânehû ve te^câlânın ve âmme-i melâikenin ve cumhûr-ı

ehl-i İslâmın la^cneti anın üzerine olsun. Ber-mûceb-i nass-ı âyet-i kerîme: Femen beddelehû ba^cde mâ semi^cahû feinnemâ ismühû ale'llezîne (126b) yübeddilûnehû inna'llâhe semî^cün alîmün ve ecrü'l-vâkıfı el-muhsini ale'l-meliki'l-mübîn innehû yeczî el-mutasaddikine ve'l-muhsinîne ve'l-hamdüli'llâhi ale't-tamâmı ve alâ Resûlihî es-salâtü ve's-selâmü cerâzâlike ve hurrîre fî şehri cemâzi'ye'l-ûlâ min şühûr-i semânîne ve tis^ca mie.

Şühûdü'l-hâl

Mahmûd Beğ ibnü'l-vâkıf-ı mûmâ-ileyh. m.

Mustafa Beğ ibnü'l-vâkıf-ı mûmâ-ileyh. m.

Mehammed Beğ ibnü'l-vâkıf-ı mûmâ-ileyh. m.

Seyyid Mustafa ibni Seyyid Hüseyin el-imâm bi-mescid-i Revânî. m.

Ve Mesîh ibni Abdullah el-imâm bi-mescid-i Gûrânî m.

Ve Bayram ibni İbrâhîm el-mü'ezzin bi-mescid-i Gûrânî.

Ve Mustafa ibni Abdullah el-kâtib es-sipâhî mine'l-huddâm-ı vâkıf-ı mûmâ-ileyh.

Ve Ahmed ibni Abdullah mine'l-huddâm-ı vâkıf-ı mûmâ-ileyh. m.

(127a) Ve Hurrem ibni Abdullah mine'l-huddâm-ı vâkıf-ı mûmâ-ileyh.

Ve Keyvân ibni Abdullah mine'l-huddâm-ı vâkif-ı mûmâ-ileyh.

Ve Hüsrev el-kâtib mine'l-huddâm-ı vâkif-ı mûmâ-ileyh.

Ve Hasan b. Hüsrev el-kâtib mine'l-huddâmi'l-vâkif-ı mûmâ-ileyh.

Ve Benî Hâce ibni Alî el-Bahûrî.

Ve Kâtib Şemseddîn ibni Bâlî el-Vefâyi.

E K L E R

TÜRBE VE KİTÂBESİ İLE İLGİLİ

BİLGİLER

FOTOĞRAFLAR

FOTOKOPILER

Kanunî, II. Selim ve III. Murad devirlerinde yaşamış, birçok çeşme ve sebile tarih düşürmekle şöhret bulmuş olan Şair Nihâdî'nin yazdığı ve güzel bir sülüsle mermer üzerine hakkedilmiş 3 kıt'alık bu şiir, Pertev Paşa'nın ölüm tarihinin gün ve ay olarak tesbiti için değerli bir vesikadır. Bu kitâbe türbe kapısı üzerindedir.

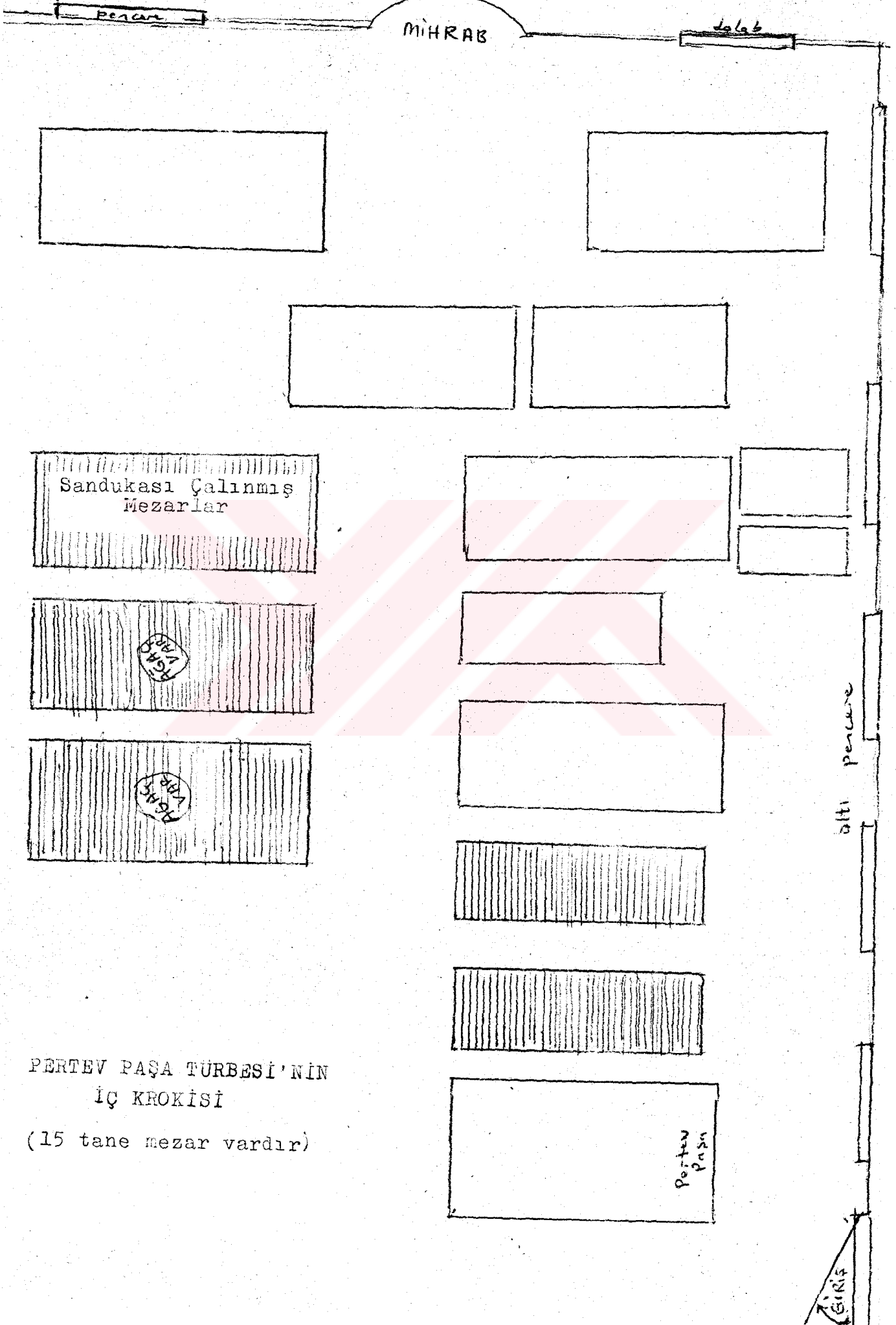
Ş İ İ R

Yapdı evvel türbesini eyledi âhir sefer
Pertevî nur-ı hüda, paşa-yı firdevs-âşiyân
Küllü şey'in hâlikün sırrından aldı çün haber
Terk idüp dünya evini, cân gibi oldu revân

İyş-i nûş iden fenâ bezminde kıldı âkıbet
Câm-ı mevti sâkî-i devrân elinden nûş-ı cân
Ah kim dest-i ecelden kimse hiç kurtulmadı
Ger emîr-i tâc-dâr u ger vezîr-i kâmrân

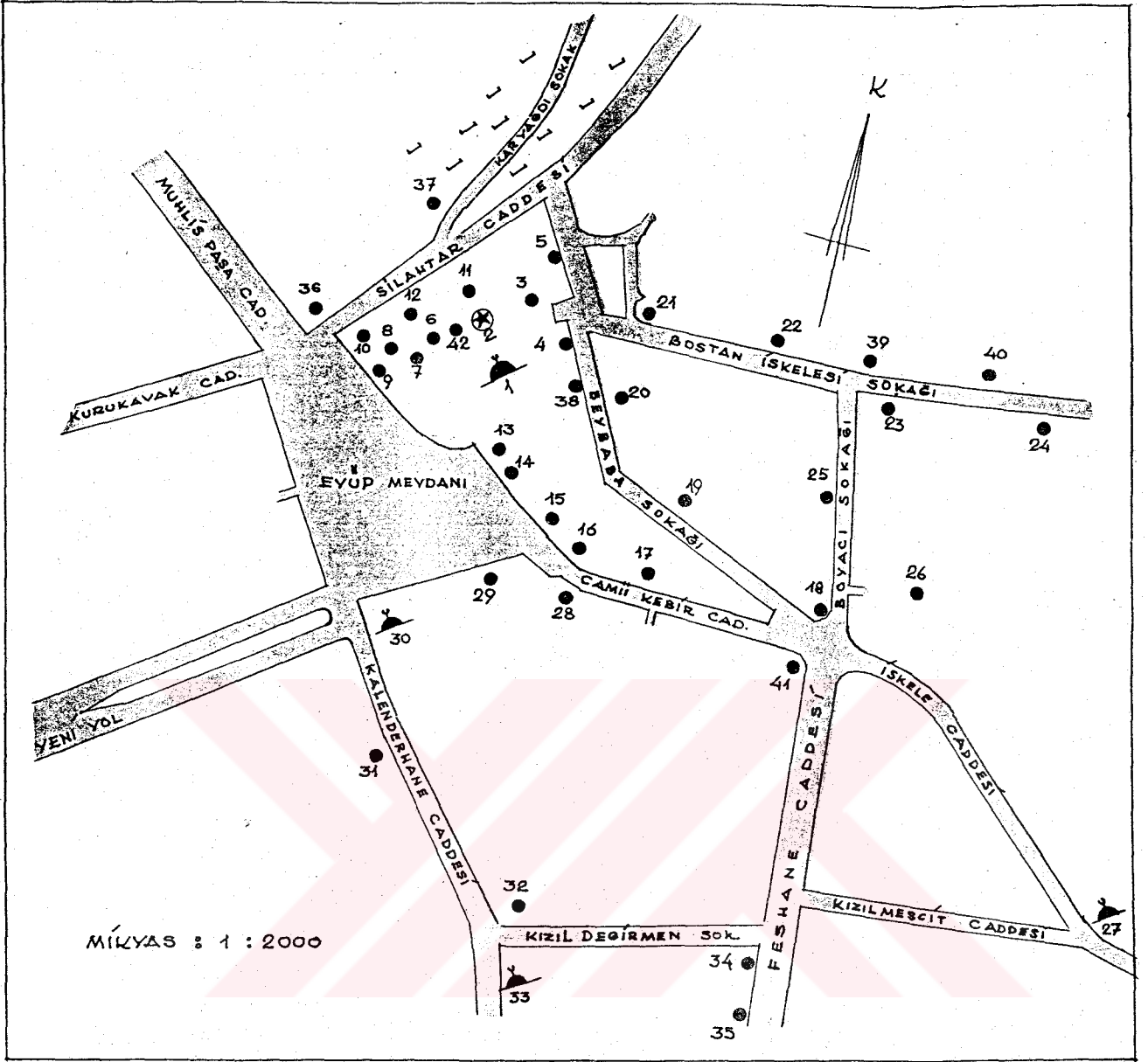
Kıldı yevmi'l-erbiâda rihlet-i dârü'l-bekâ
Gurre-i mâh-ı cümâdelâhir olmuşdı ayân
Ruhîçün fâtiha okun Nihâdî okuyub
Didi târîh ide Hakk rahmet ola me'vâ-yı cinân

sene 980

PERTEV PAŞA TÜRBESİ'NİN
İÇ KROKİSİ

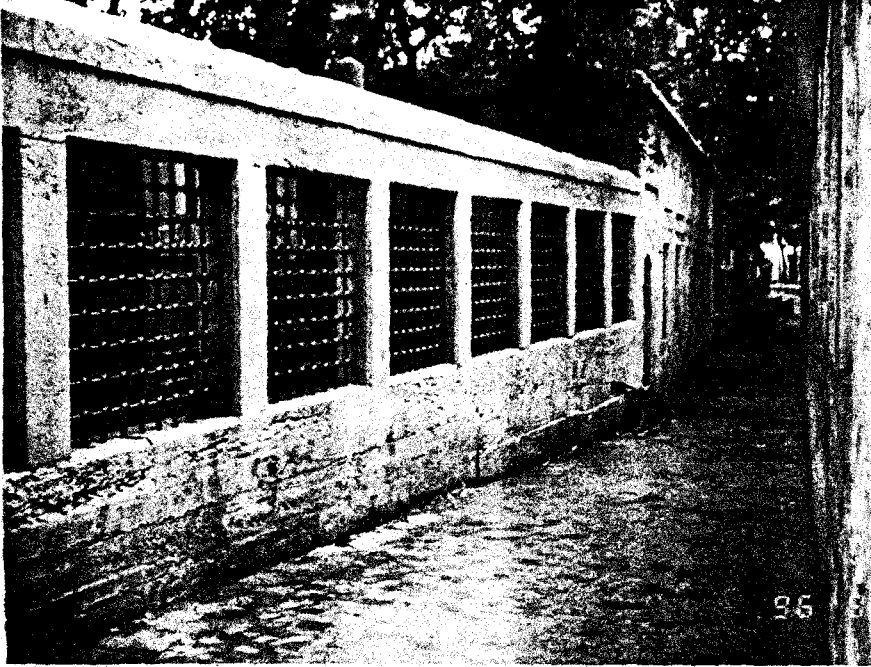
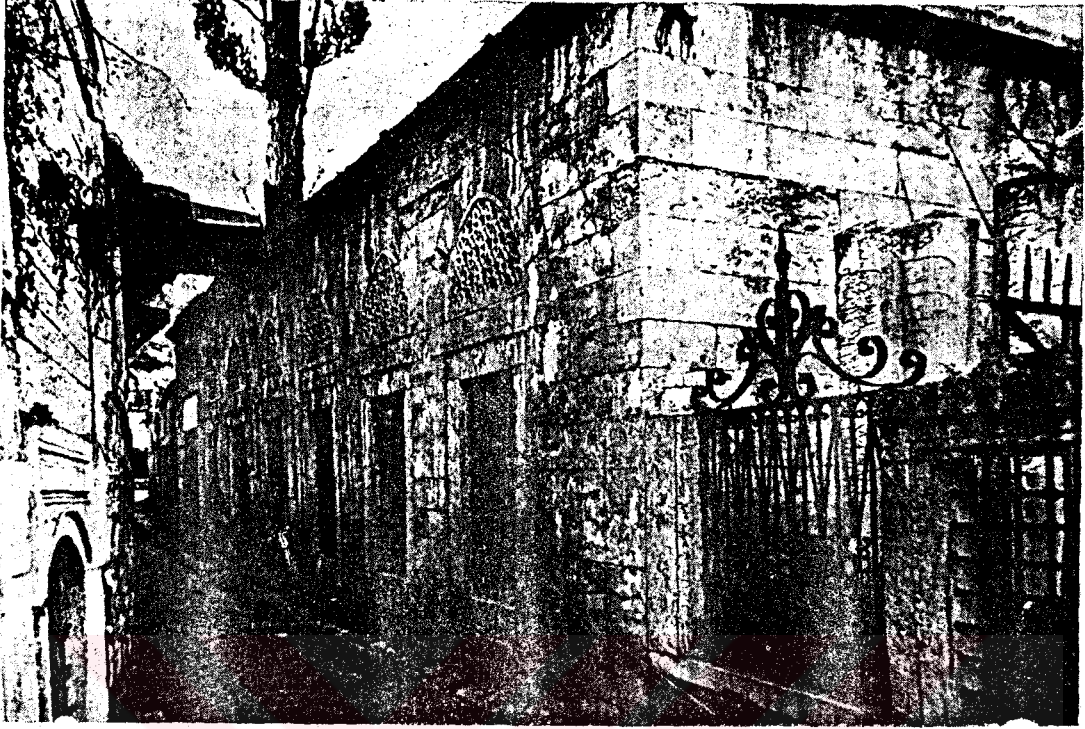
(15 tane mezar vardır)

MİLYAS : 1 : 2000

1 EYÜP SULTAN CAMİİ	15 ŞEYH. İS. ÜRYANIZ. A. ESAT EF. TÜRB.	29 ŞEYH. İS. ERÜSSUUD EF. HAZİRESİ
2 HAZRETİ HALİT TÜRBESİ	16 SİYAVUŞ PAŞA TÜRBESİ	30 SAĞLI ABDÜLKADİR EF. MESCİDİ
3 LALA MUSTAFA PAŞA TÜRBESİ	17 RUMELİ BEVLERBEYİ MEHMET AĞA T.	31 ÖZBEKLER. TEK. "LALİ Z. ABDÜLBAKİ EF.
4 AYAZ MEHMET PAŞA TÜRBESİ	18 ABDURRAHMAN AĞA TÜRBESİ	32 CAFER PAŞA TEKKESİ
5 HANÇERLİ SULTAN TÜRBESİ	19 FERUDUN PAŞA TÜRBESİ	33 KIZIL MESCİT
6 GAZİ ETHEM PAŞA	20 MEHMET. PERTEV PAŞA TÜRBESİ	34 HURBE HATUN TÜRBESİ
7 KÜÇÜK SAİD PAŞA	21 MİHRİŞAH SULTAN TÜRBESİ	35 ŞAİR FİTNAT HANIM TÜRBESİ
8 ÇİFTE GELENLER	22 MİHRİŞAH İMARETİ	36 FATİH SULTAN MEHMET HAMAMI
9 MUSTAFA AĞA "FATİH'İN SAKASI"	23 HÜSREV PAŞA TÜRBESİ	37 CİHAN PEHLİVANI KARAAHMET MEZ.
10 HATTAT RAKİM'İN ŞAHESER YAZISI	24 ADİLE SULTAN TÜRBESİ	38 KÜÇÜK EMİN EF. "ŞİMSİR DEDE" MEZ.
11 ALİ KUŞÇUNUN MEZAR TAŞI	25 KAPTAN HASAN HÜSNÜ PŞ. TÜRBESİ	39 MİHRİŞAH SULTAN SEBİLİ
12 YUSUF BABA	26 SULTAN MEHMET REŞAT TÜRB.	40 HÜSREV PAŞA KÜTÜPHANESİ
13 KİMLİĞİ BİLİNMEYEN ŞEHZADE TÜRB.	27 KAPTAN. PAŞA CAMİİ	41 FERİHAT PAŞA TÜRBESİ
14 BULAK MUSTAFA PŞ. TÜRB.	28 SOKOLLU MEHMET PAŞA TÜRBESİ	42 HACI BEŞİR AĞA

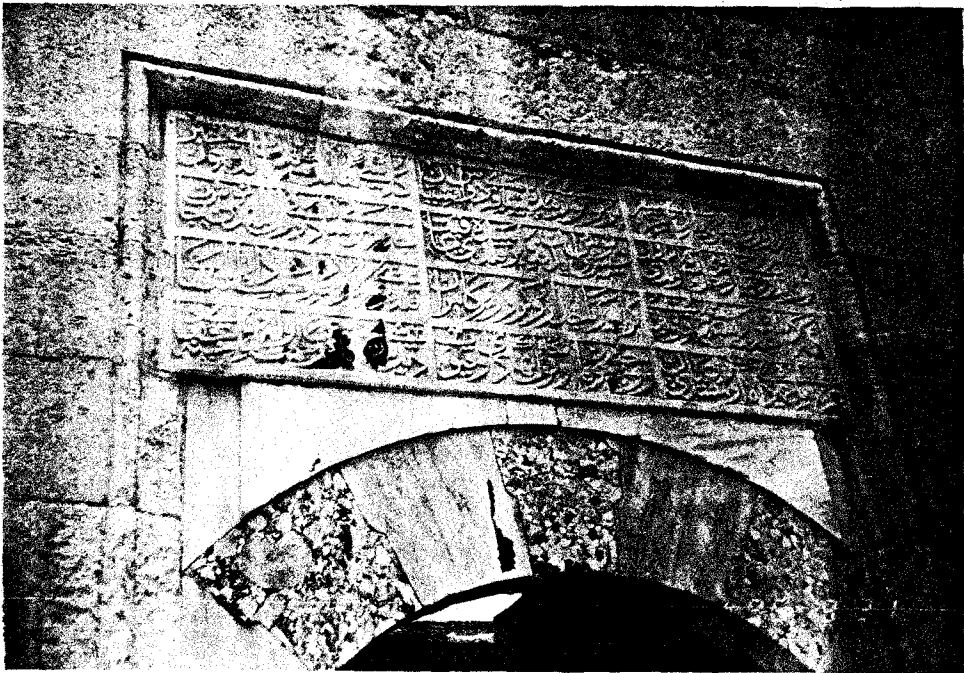
Bu kroki Recep Akakuş'un Eyüp Sultan ve Mukaddes Emanetler adlı kitabından alınmıştır.

Türbenin dışardan iki ayrı görüntüsü

Pertev Paşa'nın mezarı

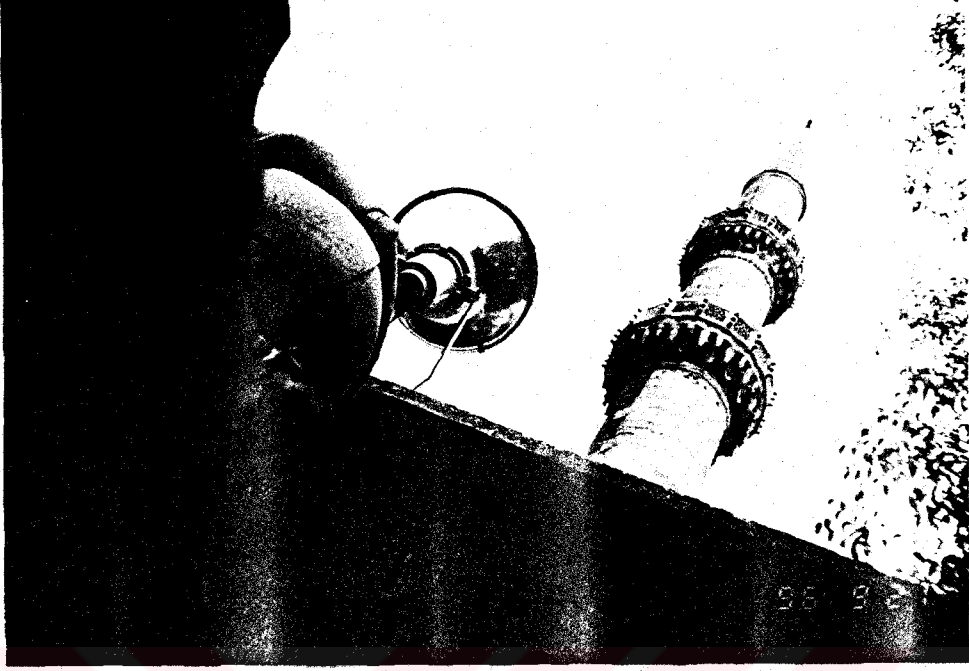
Türbe kapısı üstündeki kitâbe

حق ایدر حمّت فتوحه خاتونه

روحنه انك فاتحه عزیزان سنه ۹۷۹

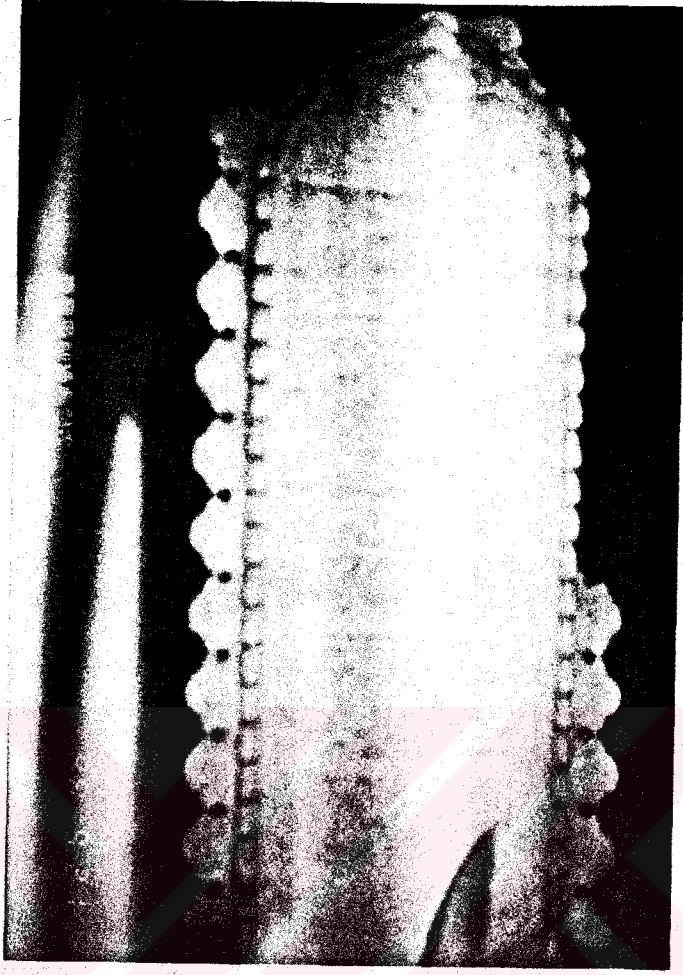
Zevcesi Fütüha Hatun'un mezarı

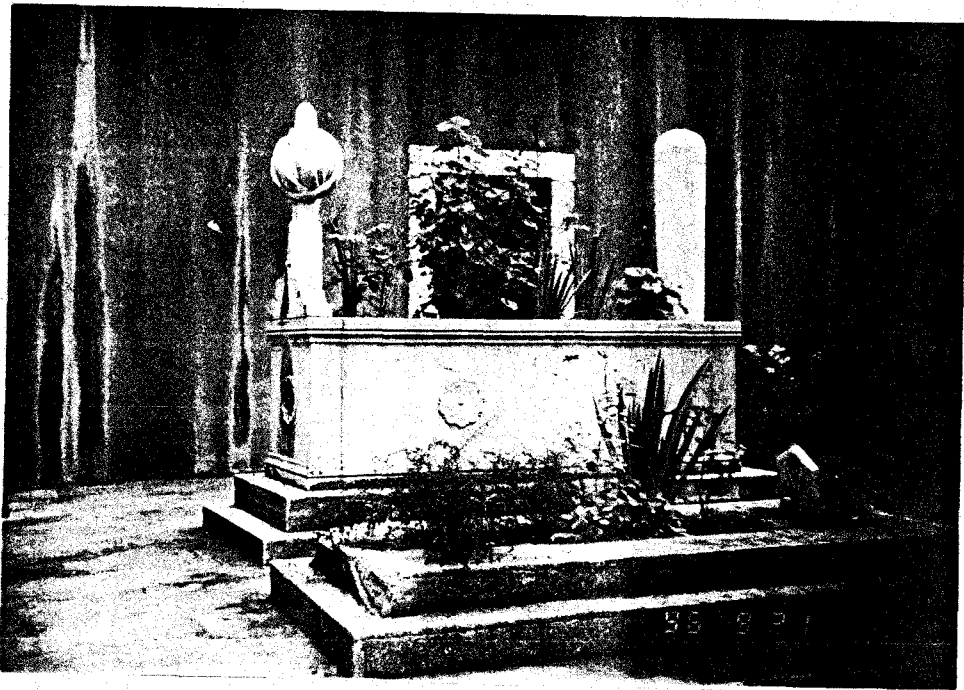
Pertev Paşa'nın mezarından
Eyüp câmii minaresinin görünüşü

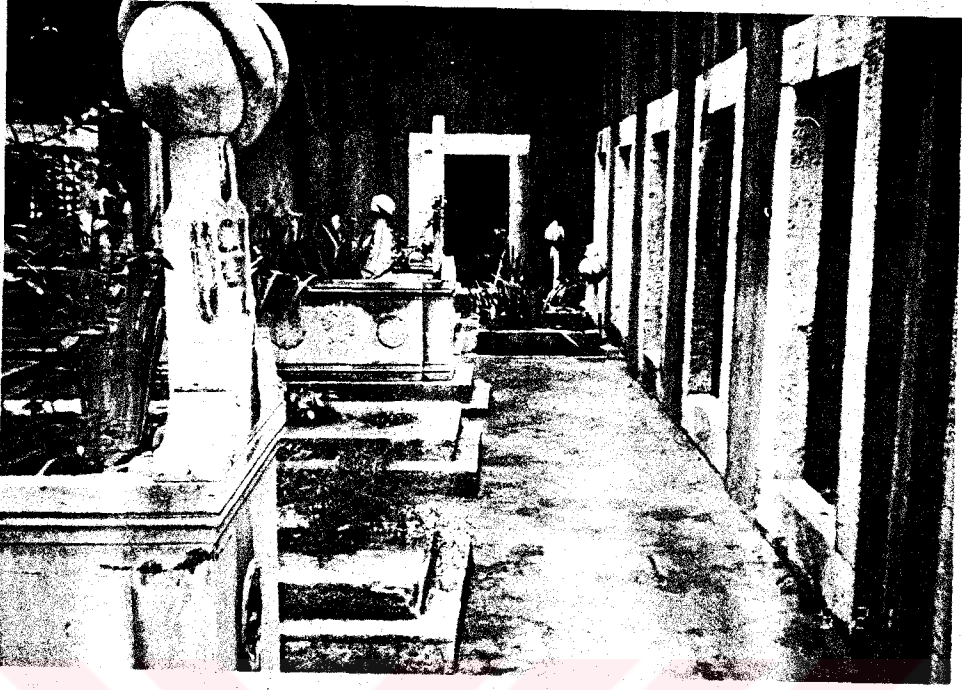
Pertev Paşa'nın mezarının
bir başka görüntüsü

Kızı Safiye'nin mezar taşı

Pertev Paşa'nın mezarı

Türbe içinden görüntüler

Türbenin dıştan görünüşü